szolgálat

ISTEN ÜNNEPLŐ NÉPE

A tartalomból:

A liturgia: szolgálat
Liturgia és élet
Egyházi zene és istendicséret
A megújított miseliturgia
A szép szolgálat öröme

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

46 1980 Péter-Pál ünnepén

TARTALOM

A Szentatya üzenete 3
Isten ünneplő népe 5

TANULMÁNYOK

Sólymos Szilveszter: A liturgia: istentisztelet – vagy isten- és ember-szolgálat? 7
Babos István: Liturgia és élet 15
Véber Gyula: Zene és istendicséret 24
Hermann Schäufele: „... értsetek egyet..." 31
Sántha Máté: A szép szolgálat öröme 40
Kerny Géza: „Szelíd szívóssággal" (Parsch Pius élete) 46

AZ EGYHÁZ SZAVA

A Szentatya „Dominicae Cenae" k. körlevele 55
A pápa magyar nyelvű levele a magyaroknak 59
A liturgia a jövő kapuja (Holland püspöki kar) 64
Egyházatyák a szentségekről és a szent zsolozsmáról 67

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

A rendkívüli holland szinódus (R.) 70
Szent Gellért püspök (Béky Gellért) 73
Folytonos lelki misénk (Zsámár Jenő) 75
„Muszáj minden vasárnap templomba menni?" (Esseni egyházm.) 77
Hogyan imádkozzunk? (Pogány István) 79
Olvasóimádkozás a Szentírás alapján 81
Urunk mennybemenetele (Nagy Ferenc) 83
Magyar nővérek a nagyvilágban 85

KÖNYVSZEMLE

Szabó Ferenc: Életadó lélek (Benkő A.) 89
Rónay György: Hit és humanizmus (Szabó F.) 89
W. Egger: Jézus programja (Szabó L.) 90
Alszeghy Zoltán: A kezdetek teológiája (Békési I.) 90
Szentelések és áldások (R.) 91
Fioretti (R.) 91
Fekete István: Búcsú (S. M.) 92
L'Important, c'est la musique (Puskely Mária) 92

HALOTTAINK 95

P. Sziegl András Mária kartauzi (R.) 96
Buday László Olivér (Dr. Lotz Antal) 97
Dr. Hauler Pál (Confrater) 98
Két szlovákiai paptestvér (Kovács Vencel) 98
Dr. Beöthy István (Horváth József) 99
Könözsi Béla Reginald OSB (Confrater) 100
Vértes Gyula Amand OSB (Confrater) 101
Dr. Pákozdy József (Osztálytárs) 101
Dr. Susányi P. Semjén OFM (Confrater) 102
Dr. Oppermann János Balduin OCist. (-s -n) 103
Kornyik Kálmán Gellért OP (-h -ó) 103
Kolbai Jenő (Galamb Imre) 104

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, 7000 Eisenstadt, Österreich.

A SZENTATYA ÜZENETE

Múlt év őszén bemutatkozó levelet írtunk II. János Pál pápának. K. munkatársaiknak és olvasóinknak itt közvetítjük válaszát.

SEGRETERIA DI STATO N. 30374 *Dal Vaticano, 31 Ianuarii 1980*

Reverende Pater,

Summus Pontifex laeto quidem animo recepit tum accuratam epistulam tuam de propositis operibus consiliis ipsius „Unionis Cleri Hungarici", cui praees, tum novissimos libros qui, eadem curante Unione, nuperius sunt in lucem emissi perque terrarum orbem lectoribus transmissi.

His igitur ex litteris meis optat vicissim Sua Sanctitas ut non solum tu ipse cum ceteris iunctus curatoribus „Unionis Cleri Hungarici", verum etiam singuli ipsius sodales ubique gentium plane intellegatis quanti Ille aestimet coeptum praestabile providumque vestrum ad spiritale commodum adiumentum solacium tot sacerdotum ac fidelium Hungarorum, et quantopere proin cupiat ut idem opus, adspirante Deo et opitulante, solidius usque confirmetur sua in navitate fidelitateque erga Ecclesiam, ac felicius pariter prosperetur varia in religiosa illa et libraria industria cuius laudabiles fructus salutaresque effectus tam perspiciuntur.

Vehementer igitur cohortatur vos omnes Beatissimus Pater ut constanti laetantique animo pergatis quo coepistis, utque a Deo fidenter postuletis et exspectetis robora lumina auxilia ad „Unionis Cleri Hungarici" futuram prosperitatem operumque felicitatem necessaria, quorum pignus iam certum et conciliatricem — Apostolicam suam Benedictionem — tibi, Reverende Pater, et sociis, curatoribus necnon universis sodalibus ac fautoribus Unionis peramanter in Domino dilargitur.

Ad me demum quod attinet, libens ego qui haec tibi pro mandato mihi munere rescripsi, congrua simul cum reverentia tibi me addictum in Domino esse profiteor.

+ Martínez
Subst.

Államtitkárság, N. 30374 *A Vatikánból, 1980. jan. 31.*

Tisztelendő Atya!

A pápa örömmel vette részletes beszámolódat a magyar papok egységének szándékairól, munkáiról, terveiről, aminek előmozdítója vagy. Hasonlóképpen a legújabb könyveket, amelyek jóvoltotokból most napvilágot láttak, és eljutottak az olvasókhoz az egész földkerekségen.

Őszentsége viszont e soraimmal világosan értésetekre akarja adni — nemcsak neked és a magyar papok egységműve többi gondozójának, hanem bárhol tartózkodó minden egyes papjának is —, mennyire értékeli szilárd és gondos kezdeményezésteket annyi magyar pap és hivő lelki ellátása, segítése, vigasztalása érdekében; s éppen ezért mennyire óhajtja, hogy ez a mű, Isten sugalmazó segítségével, még gyökeresebben megerősödjék az Egyház iránti buzgalmában és hűségében. Azt is kívánja, hogy még sikeresebben felvirágozzék az a vallásos tevékenység és sajtómunka, amelynek dicséretes gyümölcsei és üdvös hatásai oly nyilvánvalóak.

A Szentatya azért erősen buzdít benneteket, hogy állhatatos és vidám lélekkel folytassátok, amit elkezdtetek. Istentől pedig hűségesen kérjétek és várjátok a magyar papok egysége jövendő virágzásához és munkájának sikeréhez szükséges erőt, világosságot és segítséget. Ennek biztos és közvetítő zálogául nagy szeretettel adja rád, Tisztelendő Atya, társaidra, munkatársaidra, valamint az egység minden papjára és pártolójára az Úrban apostoli áldását.

Végül ami engem illet, hivatalomból kifolyólag szívesen írtam meg neked mindezt, és illő tisztelettel vagyok híved az Úrban.

+ Martínez h. államtitkár

ISTEN ÜNNEPLŐ NÉPE

Emberi létünk lényeges eleme az ünnep. Élvezhetővé, elviselhetővé teszi fűszerével a hétköznapok ízét. Az ünnepen együtt vagyunk. Az ünnep enyém is, tied is, mindannyiunké. Lelkünk kiemelkedik az anyag közvetlen vonzásából, egységre lép azokkal, akiket szeret. Nem menekülés tehát az egyhangúság egy újabb válfajába vagy felületességbe: benső találkozás. De külső jelek: csend és ének, tekintet és taglejtések teszik lehetővé, mélyítik el. Ezért még az „egyedül ünnepeltem" is a másikkal kapcsol össze, vele egyesít. Az ünnep mindig a „mienk": közös élmény, akár meleg családi körben, akár milliós tömegben, vígan vagy gyászolva. A hétköznapokon is találkozunk, de rendszerint nincs idő és belső béke, megfelelő környezet és személyes felkészültség, hogy az együttlét kiteljesedhessék, és igazi jelenlétté válhassék. Boldog az, aki nap mint nap így lehet együtt másokkal!

A liturgia a megváltásnak, a hit titkainak ünneplése. A házigazda a Háromságos Egy Isten. Az Atya hív, hogy már itt a földön kiárasztassa ránk Fiában és Fiával Lelke kincseit. Jézus megtestesülése, halála és feltámadása tette lehetővé ezt a kapcsot Isten és az ember között. Tudta azonban, hogy nekünk nem elég a múlt elvont tanúsága: meg kell élnünk megváltásunkat. Az élet legfontosabb mozzanatait jelölte ki ünnepi alkalmaknak: születés (újjászületés), másikkal—másokkal elkötelező felnőtt szeretet (a család, ill. a közösség szolgálatában), komoly betegség (lelki és testi síkon), s főként az ő „emlékezetének" megülése. De nehogy a „hét szentség" megszokottá, megkövesedetté váljék, csak a lényeges elemet jelölte meg: pár szót, pár szimbólumot: vizet, bort, olajat, összetalálkozó szeretetet, megtört testet és szívet. A többit rábízta a „vőfélyre". A szentatyákkal úgy is mondhatnánk: Krisztus a főszereplő — mert ő keresztel, ő bocsátja meg bűneinket, ő árasztja ki ránk Lelkét, ő kapcsol be áldozatába stb.; ugyanakkor Egyházát bízta meg a részletes rendezéssel, a szertartások megszervezésével. A lényeg az, hogy megéljük: Ő szeret minket, és mi is szerethetjük Őt; köztünk van, és mi — ha összetartozunk szolgái vezetése alatt — Benne és Vele tapasztalhatjuk meg a szeretetet, megváltottságunkat. Így lesz az ő ünnepe a mi ünnepünk, a megváltás igazán isteni és emberi megünneplése. — Az Egyház azonban, az Ő Lelkétől sugallva, nem állt meg itt. A hála, a dicséret, a könyörgés alapmagatartását is ünnepivé emelte: a közösséggel (még ha valaki egyedül is mondja) és a közösségért végzett imát, a zsolozsmát is ennek a találkozásnak jegyévé tette. S mint a nagy ünnepek fénysugarait árasztja ki a minket körülvevő tárgyakra és szemé-

lyekre is — áldásaival és szentelményeivel — a kegyelmi találkozást, az üdvösségben való növekedést.

Mostani számunkban ennek az ünneplésnek mélyebb megértéséhez és megéléséhez szeretnénk hozzájárulni. Hiszen hitünk egyik döntő, mindegyikünket érintő mozzanatáról van itt szó. Amint Sólymos Szilveszter *pannonhalmi bencés tanulmánya meggyőzően mutatja, a liturgia istenszolgálatunk kifejezője és előmozdítója. Nem véletlen, hogy a II. Vatikáni Zsinat első határozatát éppen ennek szentelte. Mert ez „nem a széplelkek menekülése", hanem üdvösségünk ünneplése.* — Babos István *a liturgia és az élet kapcsolatában közösségi felelősségünkre hívja fel a figyelmet. „A hívek, de még a papok sem tekintik magukénak a szentségi cselekményt. Alkalmazottnak és nem vendégeknek érzik magukat a lakodalomban, ahol kötelességüket teljesítik." — Természetesen elsősorban azok feladata a liturgia ünneppé tétele, akiket az Egyház Krisztus képviselőinek küldött a helyi közösségekbe.* Hermann Schäufele *püspök pásztorlevele mélyen szántó elmélkedés, hogyan kell nekünk ezt mindjobban megélni. A liturgia központi ünnepe, a szentmise csak úgy lesz igazán istenszolgálat, ha megőrizzük az Egyház irányítását, de igyekszünk kihasználni az elénk tárt lehetőségek gazdagságát is.* — Sántha Máté *cikke az istenszolgálat egy eléggé elhanyagolt oldalára: szépségére figyelmeztet. A szépre nevelni kell önmagunkat és híveinket.* — *Az ünnepi élmény egyik jelentős előmozdítója a zene és ének.* Véber Gyula *hollandiai egyetemi docens történelmi távlatokat nyit ennek a kérdésnek helyes megvilágítására és mai megoldására.* — *Végül pedig* Kerny Géza *(Ausztria) Parsch Pius életén mutatja be, mennyit tehet egy ember az igazi liturgikus ünneplés érdekében. Az ő munkája nem marad nyomok nélkül sem Ausztriában, sem Magyarországon, sem pedig az egész világon.*

Őáltala, Ővele és Őbenne — énekeljük a szentmisében. De ez lehet minden liturgikus cselekmény mottója is. Krisztus kegyelméből, Ővele egyesülve és Őbelé kapcsolódva akarjuk újra meg újra megünnepelni megváltásunkat.

TANULMÁNYOK

Sólymos Szilveszter

A LITURGIA: ISTENTISZTELET – VAGY ISTEN- ÉS EMBERSZOLGÁLAT?

(Gondolatok a liturgia lényegének megragadásához)

Már több mint 15 év telt el a liturgikus megújulás alapokmányának, a Liturgikus Konstitúciónak (továbbiakban LK) megjelenése óta, és sok szó esett a liturgia reformjáról. Ennek ellenére félő, hogy megrekedünk bizonyos külső előírásoknál, és részletkérdéseket teszünk központi helyre. Talán nem felesleges újból felvetni, mi is a liturgia lényege, hogyan közelíthetjük meg titkát legjobban. – A LK 5–13. pontja egyébként megadja a kérdésre a választ, hisz ez a fejezet éppen erről szól: „A szent liturgia lényege és jelentősége az egyház életében." Itt kell tehát a megoldást keresnünk, az itt elhangzottakat próbáljuk több szempontból megvilágítani, hogy azután a címben feltett kérdésre is egyértelmű legyen a válaszunk.

Ami a „liturgia" szakkifejezés magyar visszaadását illeti, azt eddig legáltalánosabban a „nyilvános istentisztelet"-el fogalmaztuk meg. Világos a visszautalás Mihályfi Ákos: A nyilvános istentisztelet (Bp. 1933) c. könyvére, amely a liturgiát „a nyilvános istentisztelet (cultus) külső megnyilvánulásai"-ként határozza meg. (5.)

XII. Pius pápa MEDIATOR DEI enciklikája (1947) már teológiai mélységében nézi a kérdést, és kétségtelenül a zsinatra előremutatóan újszerű a megfogalmazása, amikor így ír: „A szent liturgia Jézus Krisztus titokzatos testének, a Fejnek és a tagoknak nyilvános istentisztelete" (20. pont). De még mindig alapvető a kultusz egyoldalú hangsúlyozása, amelyet az Egyház irányít, kezel.

A liturgia a II. vatikáni zsinat alapján

A zsinat a MEDIATOR DEI szemléletét mélyítette el és egészítette ki azzal, hogy Krisztust tette meg a liturgia hordozójává, és kifejtette, miben állott életének istentisztelete. Igazában Jézus Krisztus istenemberi mivolta üdvösségünk alapja. Ő a „mediator Dei et hominum", aki magában az Istent és az embert egyesítve, tökéletes módon mutatta meg, hogy mi az igazi istentisztelet: az ő személye és egész működése. És mi a jellemzője Jézus személyének és életművének? – Ő Isten ajándéka az emberek számára, és ugyanakkor teljes odaadás az Atya iránt. Benne találkozott az isteni és az emberi.

A liturgia Isten és az ember találkozása

Akárcsak Jézus, a liturgia is Isten és az ember találkozásának helye, tere, lehetősége. Kommunikáció és kontaktus Isten és az ember között, találkozás

a szó legmélyebb értelmében. A keresztény istentisztelet – így is fogalmazhatnánk – az Isten és az ember koordinátarendszerében helyezkedik el; a kettő Krisztusban mint központban találkozik. Ő jelenti az Isten és az ember közötti kapcsolat csúcsát. Benne hajlik le Isten az emberhez, ő az ember számára az üdvösséget jelentő forrás: új kapcsolat kezdete Isten és az ember közt.

A liturgia valamiképpen mindig az Isten és az ember közti feszültséget idézi fel. Ez a feszültség Jézus Krisztusban lesz szintézissé és egyúttal az egyház isten-emberi közösségének hordozójává. A közösség modellje maga Jézus, a liturgiára az összejövetel „Jézus nevében" történik (Mt 18,20). Amit Jézus tett, azt az egyház folytatja. Legtermészetesebb példa erre az Apostolok Cselekedetei, ahol arról hallunk, hogy a keresztények kitartottak az áthagyományozott tanításban, a kenyértörésben és az imában (2,42). A Jézus-tanítványok számára ez az összejövetel, amelyben közösség-voltuk nyilvánvalóvá lesz, alapvetően fontos. Hisz ezeken az összejöveteleken maga Krisztus van jelen; sőt a kultikus közösség Krisztus teste, amelyet az ő Lelke éltet.

Az ember megszentelése – Isten dicsőítése

A liturgiában a két partner, Isten és az ember között – Krisztuson keresztül – állandó kapcsolat van: a küldés és a befogadás mozgása. A liturgia isteni és emberi kölcsönhatás. Az Istentől kiinduló vonalat a „szótéria – salus – üdvösség" jellemzi, az embertől válaszképpen kiindulót pedig a „doxa – gloria – dicsőítés". Isten az embernek a kinyilatkoztatásban ajándékot, több életet, egyszóval üdvösséget ad; az ember pedig erre az ajándékra válaszol, re-agál hálával, magasztalással. Ez a kettős irányú mozgás Jézus Krisztuson keresztül történik: Isten az embert benne szenteli meg, és az ember az Istent benne dicsőíti. Ábrával is érzékeltetve:

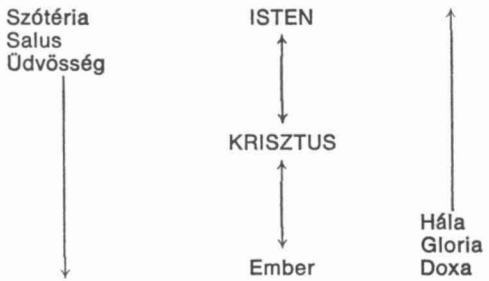

Tehát van egy lefelé tartó vonal, Istentől – Krisztuson át – az emberhez, és erre a válasz az embertől – Krisztuson át – az Istenhez ívelő vonal. Mind a két mozgás egyként a liturgia lényegéhez tartozik. A LK ebben az első pár pontban háromszor is hangsúlyozza, hogy a liturgia „az ember megváltásának" és „Isten tökéletes dicsőítésének műve" (sanctificatio hominis et glorificatio Dei: 5, 7, 10. pont). És ez áll a liturgia minden területére, ha különböző hangsúllyal is. A li-

turgia szíve és középpontja az Eukarisztia, mellette a szentségek és a zsolozsma alkotják fő területeit. A szentmise egyszerre és egyformán Isten dicsőítése és az ember megszentelése; a szentségekben elsődlegesen Isten szenteli meg az embert, aki erre hálával és dicsőítéssel válaszol. A zsolozsma viszont elsősorban Isten dicsőítése, amelyben azonban Isten az ő igéje által az embert meg is szenteli. Ábrán is bemutatva:

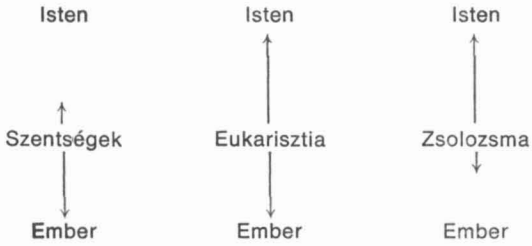

A liturgia tehát nemcsak az embertől az Istenhez ívelő vonal, istentisztelet, – hanem az Istentől az emberhez tartó vonal is, emberszolgálat. A kettő együtt és elválaszthatatlanul.

A liturgia azonban még sajátos értelemben is emberszolgálat. Akikre Jézuson át kiárad Isten megváltásának ereje, azok Jézus körül és Jézusban közösséggé lesznek, egységet alkotnak. (Lásd ApCs: szívük-lelkük egy volt...) Az egység magja és összefogó ereje Jézus ajándékozó maga-szétosztása Isten és az emberek felé. Erre a gesztusra az ember is csak a maga odaadásával válaszolhat Isten és embertársai felé; mindazok felé, akikhez Isten lehajolt Jézusban, mindenki felé.

A liturgia kettős irányú mozgása:

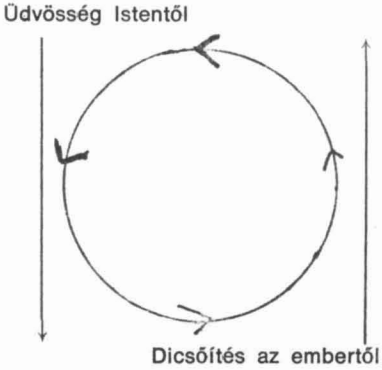

Összekapcsol Istennel és emberrel, tehát Isten- és emberszolgálat.

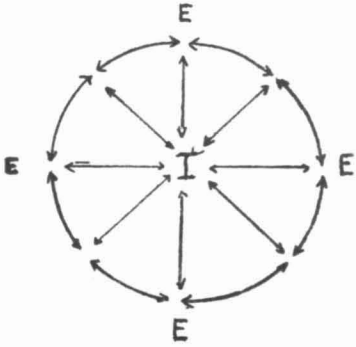

A liturgia igazában két síkon is emberszolgálat. Egyrészt Isten „szolgálja" az embert azzal, hogy Jézus Krisztusban kiárasztja az emberre üdvözítő szeretetét. Másrészt ennek a „szolgálatnak" megtapasztalása az embert arra ösztönzi, hogy ő is odaadja magát mások szolgálatára. Így az istenszolgálat és az emberszolgálat a hivőben egybefonódik, megvalósítva szent Pál apostolnak a rómaiakhoz intézett buzdítását: „Testvérek, adjátok magatokat élő, szent, Istennek tetsző áldozatul" (12,1). A liturgiában tehát istentisztelet és emberszolgálat egybetartoznak, akárcsak az egy főparancs két oldala. Az igazi istentisztelet, istenszolgálat így szükségképpen magával kell hogy hozza az ember szolgálatát is. Liturgia és diakónia nem játszható ki egymás ellen. Ezzel rögtön válaszoltunk is arra a vádra, hogy a liturgia csak afféle vasárnapi kereszténység, széplelkek menekülése a mindennapok szürkeségétől... — Válaszul utalhatunk még Jézus parancsára is: „szüntelen kell imádkozni" (Lk 18,1), — és ugyanakkor számtalan helyen hangzik el a parancs: mindig készen kell állni a „másik" szolgálatára. Más szavakkal: a keresztény ember istentisztelete, istenszolgálata egész életét felölelő, átjáró aktus, amely elválaszthatatlan az embertestvér szolgálatától.

A liturgia üdvösségünk ünneplése

Ha tovább próbáljuk fejtegetni a liturgia mibenlétét, jellemzőit, a közösség, a gyülekezet-jelleg tűnik fel. A keresztény liturgia összegyülekezés Jézus nevében az Atya előtt a Szentlélekben. A „Jézus nevében" összegyűlt közösség hordozója igazában maga Jézus. Ő a közösség igazi „elöljárója", aki odaadta magát övéiért, hogy így közbenjárjon értük. Jézus és a tanítványok kapcsolatának továbbélése a liturgiát vezető elöljáró és a közösség egységében tűnik ki. A szent nép (plebs sancta) szent vezetéssel (hierarchia) egymásra utal, kettősségükben is egységet alkotnak. Krisztust a liturgiát vezető pap képviseli, az ő személyében is jelen van Krisztus (LK 7). A szent „rendet", a hierarchikus tagoltságot a templom liturgikus tere is ki kell, hogy fejezze: a papi térség és a hivők helye egymástól elkülönül és mégis egységet alkot. Ugyancsak nem véletlen, hogy a sedes, a papi szék a papi térség harmadik jelentős helye az oltár és az ambo után; ha valóságban és a gyakorlatban nem is ülne benne a pap, ott kell állnia mint szimbólumnak, amely hirdeti: a gyülekezetnek, a hivők közösségének van Jézust felidéző, közöttük Jézust képviselő vezetője, a pap.

A liturgia tehát mint üdvösségünk ünnepe, Jézus papi szolgálatának gyakorlása, konkrét közösségi keretben zajlik le az ő nevében összejöttek között. Ez a közösség az egyház, ill. annak konkrét képviselője, a helyi egyház. Ez az egyházi közösség az a mágneses tér, ahol az üdvösség szolgálata végbemegy, Jézus hatása kisugárzik. Az újszövetségi liturgia közösségi hátterében ott van az ószövetségi pászkalakoma, az újszövetség jézusi lakomája és az őskeresztények lakoma-ünneplése, ahol szegény és gazdag, szolga és szabad, zsidó és görög egyként Jézus hatáskörébe került. Az ünnep a liturgiában az üdvösség megtapasztalásának foglalata; csomópont, ahol egység, öröm és élet fakad.

— Itt van a gyökere annak, amit a LK többször is kiemel: „a liturgikus cselekmények nem magánjellegüek..." (26), „megkívánják a közös végzést a hívek nagyszámú és tevékeny részvételével" (27).

A liturgia misztérium-ünneplés

A misztérium kimeríthetetlen, titokkal teli gazdagság, amelyet fátyol borít el előttünk, és csak hitben tudjuk megtapasztalni. A liturgia misztérium, ahol a szimbólumok fátyla alatt megy végbe a megváltás. Jézus Krisztus maga az „ősmisztérium". Benne az isteni és emberi természet titokzatosan találkozik, és mintaszerűen egyesült. Megváltó művének csúcsa és kivirágzása a pászkamisztérium, a húsvéti misztérium. Jézus életének alapvonása önmaga teljes odaadása: a teljes megalázódás a kereszten, és felmagasztalása a feltámadásban. Ebben a feszültségben foglalható össze a húsvéti misztérium, amely Jézus halálát és feltámadását együtt tartalmazza. Ez az ember számára is életprogram: Jézus példájára vállalni Isten hívását és akaratát egészen a halálig abban a hitben, hogy Jézus felmagasztalásának is részesei leszünk. Az istentiszteleti ünneplésben, a kultuszmisztériumban lép be a hivő közösség ebbe a titokzatos eseménybe.

Nem véletlen, hogy a liturgia időterében két súlypont fejezi ki a húsvéti misztérium fontosságát: az évi pászka (húsvét) és a heti pászka (a vasárnap, a feltámadott Úr napja). — Szerencsére a magyarban feledésbe ment már a központi misztériumot érzékeltető két szó etimológiája: a vasárnapé (vásárnap) és a húsvété (a hústilalom megszűnése); ezek bizony eléggé méltatlanok önmagukban a mögöttük rejlő mai tartalom jelzésére. — Ami az egyes hét számára a vasárnap, az az egész év számára a húsvét. Illetőleg még inkább a húsvéti szent három nap a mai formájában, ahol a nagycsütörtök jól érzékelhető emberszolgálata, a nagypéntek kiengesztelő istenszolgálata összeforr a húsvét misztériumában.

A liturgia tulajdonképpen mindig a húsvéti misztériumot megjelenítő ünneplés; még akkor is, amikor a szenteket ünnepeljük: „Az egyház... a Krisztussal együtt szenvedő és vele együtt megdicsőült szentekben is a húsvéti misztériumot hirdeti" (Lk 104). Ezt az igazságot fontos lenne tudatosítani, és a szentek tiszteletében minél többször kellene rámutatni, hogy egy-egy szent hogyan vállalta, valósította meg életében a húsvéti misztériumot.

Éppen mert a liturgia ünneplés, feltételezi az emberi ünnep elemeit is, ha azokon túl is megy. Az embernek szüksége van ünnepre. Az ünneplés azonban nemcsak akarat és értelem dolga, hanem kedélyé is; érzelem is kell hozzá, bizonyos nemes és emelkedett hangulat. Nem véletlen, hogy a LK minden liturgikus cselekménynél „celebráció"-ról beszél, ünneplésről. Ebből le kellene vonni a következtetést: mai liturgiánkban több fény, derű, öröm és szív kellene, egyszóval több ünnepi jelleg. Nem elég a misét mondani vagy tartani, ünnepelni kell, mint megváltottságunk, bűntől való szabadulásunk és Istennel való találkozásunk örvendetes eseményét.

A liturgikus ünneplés sajátossága, hogy van egy emlékezet-jellege, amely a múltra vonatkozik. Így pl. a húsvétban az ószövetségi pászkára emlékezünk, az Úr átvonulására népe között, amelynek erejében népe a rabságból megszabadult. Van azután a liturgiának egy jelenben kiható, jelenben átélhető lellege; ami Krisztusban egyszer végbement a mi üdvözítésünkre, az most valamilyen formában ismét jelenné válik (LK 102), hogy mi is részesei lehessünk. Végül minden liturgikus ünneplés kitekintés a jövőbe, az eszkatonba. A mi liturgiánk mindig Isten zarándok népének liturgiája. Ez a nép úton van, hitben és szimbólumokban ünnepel, és már az örök hazára függeszti tekintetét: „a földi liturgiában a mennyeinek előízét élvezzük" (LK 8). A földi élet liturgiája majd a színről színre látás szimbólum és rítus nélküli égi liturgiájában teljesedik be. Az egyház liturgiája ennek a várásában él. Nem hiába kerültek a szentmise központi cselekményébe ilyen akklamációk: „Halálodat hirdetjük Urunk, és hittel valljuk föltámadásodat, amíg el nem jössz!" – Ezt a hitünk legközepét kifejező felkiáltást nem pótolják mégoly hagyományos és bensőséges fohászok sem, mint az „Ó édes Jézus, ó kegyes Jézus... imádlak lelkem mélyéből..." stb. A földi liturgia fohásza a „Maran atha" (Jel 22,30), „Jöjj el, Uram Jézus"!, a mennyei liturgiáé valami más lesz; talán a jánosi felismerés: „Az Úr az!" (Jn 21,7).

A liturgia ünneplés a szimbólumok, jelek fátyla alatt

Az ember az érzékein keresztül kerül kapcsolatba a külvilággal, rajtuk keresztül fogad és küld jelzéseket. Ezek adnak lehetőséget az egymás közötti kommunikációra, kapcsolatteremtésre. Isten is felhasználja ezeket a kommunikációs eszközöket üdvözítésünkben. Ezek az érzékelhető jelek, szimbólumok – személyek, tárgyak, cselekmények stb. – valami felsőbb valóság hordozói. A szimbólum éppen azért jelentős alkotóeleme a liturgiának, mert mindkét szférába beletartozik, az istenibe is és az emberibe is. A liturgiában tulajdonképpen a végső és legmélyebb szimbólum maga Jézus Krisztus, akiben Isten és az ember sajátos találkozása érzékelhető, látható és hallható; ugyanakkor ő mégis több, mint amit érzékelünk. Úgy él, mint bármely ember, és mégis valaki másra utal, aki benne megnyilvánul: Istenre.

A szimbólumok ismerete és felhasználása a liturgiában nagyon fontos. Ott szinte minden személy és tárgy transzparenssé válik: mélyebb valóságot rejt és fed fel egyszerre. Így pl. az oltár Krisztust, a tömjén az Isten felé szálló imát, a szenteltvíz a keresztségre emlékezést stb. Azt sem szabad feledni, hogy bizonyos alkalmakkor és összefüggésekben a szimbólum többet jelenthet, több ösztönzést adhat, mint a beszéd. Így pl. alig lehetne tagadni, hogy a misében a béke és szeretet kifejezésére kifejezőbb a kézfogás gesztusa (ki-ki az éppen mellette állónak nyújtja a kezét), mint egy kevéssé személyes, sablonos „Legyen békesség köztünk mindenkor!" Nem beszélve arról, hogy ez a kézfogás mint szimbólum hordozója annak az Isten részéről felajánlott kibékülésnek is,

amelyet Jézusban nyújtott felénk, s amelyre az ember azzal válaszol, hogy felkínálja embertársának a kibékülést, a Krisztusban való testvériség megélését.

Test-lélek egység, gesztusok és testtartások

Isten az embert a liturgiában is egészen emberi, test-lélek mivoltában ragadja meg, szólítja meg. Ezért is nagy szerepe van a testnek, az érzékeknek is. Nem szabad a liturgiát elspiritualizálni. Közismert tény, hogy a közös hitvallás, a közös válaszadások és különösen az énekek mennyire alkalmasak, hogy közösséggé kovácsoljanak össze. — Ugyancsak fel lehetne vetni a testtartások (gesztusok, mozgások stb.) jelentőségét, amelyeknek külső egyöntetűsége nagyon visszahat a belső egységre.

Hagyomány, karizma és rend a liturgiában

Érdemes lenne a liturgiával kapcsolatban kitérni még arra, hogy a liturgikus összejövetel a hagyomány, a karizma és a rend erőterében helyezkedik el. A liturgia alapstruktúráját ez a három dolog jellemzi: a jézusi hagyomány, a karizma és a rendtartás. Az első szerepe vitán felüli: Jézus rendelése nem lehet vita tárgya. Az utóbbiakról egészen röviden. A karizma a Szentlélek konkrét és individuális jellegű megnyilvánulása, az egyesnek adott lelki adomány a közösség javára. Ennek megléte megóv az unalomtól, a megmerevedéstől, és hatékony jele lehet annak, hogyan nyúl bele Isten a közösség életébe. Megvan azonban a liturgiában a rendtartás jelentősége is. „Minden rendben történjék" (1Kor 14,40), hisz „Isten nem a zűrzavar Istene, hanem a békességé" (1Kor 14,33) — figyelmeztet már az apostol is. A liturgiának valóban szüksége van rendezettségre, szemben minden önkényességgel. Igény van erre az emberi lélekben is. Különben is emberi közösség nem lehet meg bizonyos „játékszabályok" nélkül. Ez a rendtartás azonban nem abszolút valami; a történelem folyamán változott és még változni is fog, hisz a liturgiában az élő Isten ajánlja föl konkrét embereknek az üdvösséget. Ez az ajánlat különböző időkben és körülmények között történik meg. A II. vatikáni zsinat is ennek a rendnek és egyúttal hajlékonyságnak jegyében fogalmazta meg liturgikus alapszabályait, bőven hagyva szabad lehetőségeket a választásra az adott alkalmak igénye szerint.

A liturgia és az áhítatgyakorlatok

A liturgia mivoltát is segítik tisztázni az ún. „pia exercitia", a liturgián kívüli áhítatgyakorlatok. Vitán felül áll a LK megállapítása: „A lelkiélet nem merül ki a szent liturgiában való részvételben" (12). — Ennek a témának kifejtése külön tanulmányt igényelne. Röviden összefoglalva: az eszményi liturgikus-biblikus megújuláson túl lehet más igénye is a keresztény hivőnek. A lelkiélet különböző gyakorlatai lehetnek ugyan egészséges feszültségben a liturgikus cselekményekkel, de alá kell rendelni őket a liturgiának, és a liturgia előkészületének, visszhangjának, betetőzésének tekintendők. Igazat kell adnunk a domonkos P. Gy-

nek: „Az eszmény az lenne, ha a keresztény nép lelkisége a lényeges köré fonódnék; másrészt azonban az is kell, hogy a liturgiában helyet kaphassanak a népi elemek, és egész formájában alkalmazkodjék a nép igényeihez" (Maison Dieu, 1977, 30).

A megoldás kettős síkon van. Egyrészt vonzó, életszerű liturgiát kell teremteni, másrészt figyelembe kell venni a nép jogos igényeit is, és részvételét biztosítani kell. Azután a meglévő népi áhítatgyakorlatokat is át kell itatni a liturgia szellemével és Isten igéjével. Jó példa erre az adventi gyertyagyújtás, amelynek önmagában liturgián kívüli gyakorlata a liturgiát gazdagító és szellemét sugárzó aktus lehet. — A hagyományos áhítatgyakorlatokat, mint a keresztút, körmenetek, zarándoklatok stb., új szempontokkal és szellemmel kell telíteni. Gyarapítani kell azonkívül az igeliturgiákat, fokozni a biblikus-liturgikus műveltséget, de mindezt nagy lelkipásztori bölcsességgel.

A liturgia mint csúcs és forrás

A LK 10. pontjának ez az ismert kijelentése részben választ ad arra, hogy miért idegen még kereszténynek mondott tömegeinktől a liturgia. A liturgia ugyanis az egyház életének a csúcsa, Jézus Krisztus papi szolgálatának gyakorlása, amelyet az egyház készségesen fogad, és hálás szívvel köszön meg. Kétségtelenül igaz, hogy a mai liturgia a résztvevőkkel szemben igényesebb, sőt kihívó jellegű: megkívánja a tevékeny részvételt, a bekapcsolódást — misében lehetőleg a Krisztus testében való részesedést is — és mind kevésbé elégszik meg a szagosmisék és zenekedvelők vagy egyszerüen kötelességből misére járók csupán passzív jelenlétével. Ezért akadnak, akik inkább elmaradnak; de ez nem a liturgikus megújulás bűne. — Kétségtelenül igaz, hogy szükség lenne a liturgiára még meg nem érett „keresztények" számára evangelizációs istentiszteletekre, amelyek bizonyos kezdeti megtérést igényelnek. Sajnos jelenlegi híveink nem kis hányada ezek közé tartozik; számukra az eukarisztia ünneplése vagy más szentség felvétele nem eléggé hatásos. — Az eszménytől azonban mindig el fogunk maradni. A szentmisében jobban ki kellene használni az igehirdetést is, hogy kellő katekézissel bevezessük híveinket a liturgia igazi mélységeibe. A megújulás teljességéhez ez a munka mintha még váratna magára.

Válasz a kérdésfelvetésre

Istentisztelet-e a liturgia? — Igen, de több is, más is. A mondottak alapján a liturgia mivoltát jobban kifejezné az „isten- és emberszolgálat" kifejezés, azaz Isten emberszolgálata és az ember istenszolgálata, mint válasz az előbbire. Ha mégis egy szóval akarnánk mindezt kifejezni, az „Isten szolgálata" lenne a legtalálóbb. Érdekes, hogy már szent Benedek a liturgiát „Opus Dei"-nek nevezi. Ez ugyancsak kettős értelmet rejt magában, aszerint hogy az Isten alany-e vagy tárgy (genitivus subiectivus vagy obiectivus). Tehát Isten szolgálja-e az embert, ez az Istentől kiinduló, az embert megszentelő ívelés. Avagy az ember

Isten-szolgálatáról van-e szó, ami válasz az előbbire az ember részéről. Az „Isten szolgálata" vagy „istenszolgálat" tehát a liturgia teljes jelentéstartalmának hordozására alkalmas kifejezés. Mihely azonban egy konkrét liturgikus cselekményt akarunk jelezni vele (pl. szentmisét vagy zsolozsmát), akkor már az „isteni szolgálat" látszik alkalmasabbnak. A kifejezéseknél azonban döntőbb, hogy a hívek úgy ismerjék meg a liturgiát, mint az „első és nélkülözhetetlen forrást, melyből az igazi krisztusi szellemet meritik" (LK 14), mert „a liturgiából mint forrásból árad belénk a kegyelem, és általa valósul meg Krisztusban a leghatásosabb módon az emberek megszentelése és Isten dicsőítése" (LK 10).

Babos István

LITURGIA ÉS ÉLET

Mit akar a liturgia?

A liturgikus konstitúció szerint a liturgiában vannak Istentől rendelt, megváltoztathatatlan elemek és olyanok, amelyek az idők folyamán véletlenül csúsztak be, s nem egyeztethetők össze a liturgia szellemével. Az utóbbiakat meg kell szüntetni. Az olyan szertartásokat pedig, amelyek kevésbé érthetők a mai embernek, újakkal kell helyettesíteni (SC 21, 62). A változatlan, isteni elemet a mai embernek érthető formában kell kifejezni (GS 58). A konstitúció irányelveit követve (SC 37) az új liturgikus szövegekhez csatolt bevezetések és a hivatalos pápai megnyilatkozások nemcsak lehetőséget adnak, hanem sürgetik, hogy a szentségek felvevőjének sajátos lelki igényeit szem előtt tartva, neki megfelelő liturgiában fejezzük ki és közöljük az egyház hitét.[1]

Még azokon a vidékeken is, ahol a szentségek elveszítették hitbeli jelentőségüket és egyszerűen társadalmi-kulturális hagyománnyá váltak, a szentségekhez járuló személy valamit „vár" a szertartásról. Mások azért kérik a szentségeket, hogy kielégítsék mélyen rejlő vallásos igényüket, amelynek nem sok köze van a krisztusi hithez. A legtöbben mint Krisztus-hivők igénylik őket. De a becsúszott idegen elemek használata, vagy egy részigazság túlságos hangsúlyozása fáziseltolódást teremtett egyéni hitük és az egyház hite között. Mindhárom esetben megvan bizonyos nyitottság és jóindulat, amit a helyes irányba kell terelni. Mit tartsunk szem előtt az oktatásokban, a liturgikus szövegek kiválasztásában és magyarázatában, amikor az ilyen hívekkel találkozunk? Mi az egyház hite, és mit akar közölni a szentségekben? Az alábbiakban erre szeretnénk részben válaszolni. A konstitúciót követve, elsősorban a liturgiát, de különösen a szentségeket tartjuk szem előtt, rámutatva a fáziseltolódás okára és az új liturgiában kifejezett, a zsinat által sürgetett helyes magatartásra.

Passzív és aktív részvétel

A konstitúció szerint a liturgia természete követeli a „teljes, tudatos és tevékeny részvételt" (SC 14). Ez nem annyit jelent, hogy átalakítjuk a templom berendezését, és így jobb látást biztosítunk a híveknek. A konstitúció „külső és belső", egész embert érintő tevékenységet sürget (SC 19, 30). Azért fontos ez, mert „az egész liturgikus élet központját jelentő áldozat és szentségek útján" az egyház szolgái megvalósítják az apostoloktól meghirdetett üdvösséget (SC 6). A liturgiában az egyház Krisztus papi tevékenységét folytatja, érzékelhető jelekkel valósítva meg az emberek megszentelését (SC 7). Hogyan képzelte el ezt a zsinat előtti és utáni teológia és a rá épülő gyakorlat?

A zsinat előtti tankönyvek, beleértve a katekizmust is, mint kegyelemközlő eszközöket tárgyalták a szentségeket. A következő három, eredetileg a világosabbá tételt célzó szétválasztás tette lehetővé, hogy egy szempontot a többiek rovására túlzottan hangsúlyoztak a teológiában és a gyakorlatban: 1. szertartásokban megkülönböztették a lényeges részt (matéria és forma) a mellékes szertartásoktól és imádságoktól. 2. Élesen szétválasztották a pap és a hívek szerepét. 3. A szentségi kegyelmet a lényeges szertartás közölte, míg a többiek segítő kegyelmet biztosítottak azoknak, akik megfelelő lelkülettel járultak a szentségekhez.

Az első két megkülönböztetést a tridenti zsinat elérhető rövid összefoglalásaira építették a teológusok. (A zsinat aktáit csak később adták ki[2].) A zsinat atyái a protestánsok „egyedül a hit üdvözít" elve ellenében kiemelték a szertartás kegyelemközlő hatását (DS 1605, 1608), de távolról sem gondoltak arra, hogy az egész szentségtant tárgyalják. A szertartás és főleg a „lényeges rész" kegyelemközlő hatásának erős hangsúlyozása sok hivő életében mágikus szertartásokká tette a szentségeket.

A hívek magatartását illetően megoszlottak a vélemények a tridenti zsinat atyái között. Abban viszont mind megegyeztek, hogy aki nem gördít akadályt a kegyelem útjába, az valami minimális módon akarja is a kegyelmet. A Trient utáni teológia, nem ismerve a határozat történelmi hátterét, az elengedhetetlen magatartást tette normává[3].

Ezt megerősítették a zsinat után kiadott liturgikus könyvek is. A magyarázó szövegek egyedül a papot említik mint „celebránst", föltételezve, hogy csak neki van aktív szerepe a szertartásokban, a hivő pedig passzív „felvevője" a szentségeknek. Az ilyen keskeny alapra épített szentségtan nem szüntette meg sok hivő buzgóságát, akik továbbra is nagy áhítattal járultak a szentségekhez. De a teológiában és sok pap és hivő életében a szentségek eszközszerű magyarázata sok félreértésre, sőt az egyháztól való elidegenedésre adott alkalmat.

A kegyelemtanban található megkülönböztetést a mindent legapróbb részletekig rendszerező skolasztikus teológia vezette be. Nem szentírási, hanem logikai alapra épül. A hét szentségnek hét különböző kegyelmet kell közölnie. Ennek alapján „önállósították" az egyes szentségek által közölt kegyelmet, és ezt nevezték szentségi kegyelemnek.

A mai teológia szerint Isten, a teremtetlen kegyelem, minden kegyelem forrása. Jóságos szeretete (Ef 1,5) az embert helyzetének megfelelően segíti, mint ahogy a barát a jóbarát szükségét figyelembe véve vigasztal, korhol vagy felvidít. Az újabb teológia a szentségeknek ezt a személyes jellegét emeli ki. Az Isten és az ember közötti találkozás lesz láthatóvá a szentségi szertartásokban. Ezért az aktív részvétel mindkét részről nagyon is lényeges. „Istent soha nem látta senki, az Egyszülött Fiú nyilatkoztatta ki, aki az Atya ölén van" (Jn 1,18;

vö. 1Tim 6,16). Isten nemcsak szóban, hanem tettben, a Fiúban nyilatkoztatta ki önmagát úgy, hogy vállalta emberi sorsunkat. Egyrészt megláttuk személyében, mennyire szeret minket Isten – Egyszülött Fiát adta értünk –, másrészt benne megvalósult az Isten terve szerinti ember, aki teljesen hozzásimult az Atya akaratához, s ezért az megdicsőítette őt a feltámadásban (Fil 2,5-11). Amikor két szerető személy egymásra talál, életük új irányt kap, újjászületnek. Jézus Krisztusban Isten és az ember egymásra talált, s ennek eredménye az új ember és az új élet. „Az ő (Krisztus) révén van mindkettőnknek (mindenkinek) szabad utunk az egy Lélekben az Atyához" (Ef 2,18). A feltámadt Krisztus a szőlőtő (Jn 15,1), a „szent gyökér" (Róm 11,16), amely az egész fát élteti, táplálja.

A keresztségben hozzá csatlakozunk. Az aktív részvétel tehát nem a szentség felvételének érdekessé tétele, hanem részesedés az isteni természetben (2Pét 1,4). Erre utal szent Pál állandóan visszatérő kifejezése: vele halunk meg („szün"), és vele új életre ébredünk. Erre utal Krisztus testében és vérében való részesedésünk (1 Kor 10,16). A pap és a hivő találkozása a szentségi szertartásokban ennek a feltámadt Krisztussal való találkozásnak a megjelenítése. Krisztus van jelen az eukarisztiában, az igehirdetésben, a szentségekben az egyházi közösségben (SC 7), ezért a kegyelem, amiben a hivő részesül, a Krisztusból kiáradó és a hivő életét átalakító új élet. A keresztségben és a bérmálásban Krisztus szól hozzánk: „Velem vagy, – Isten családjához tartozol." Az eukarisztiában ezt a családi kapcsolatot erősíti az élet kenyere. Ezt az életet éleszti újra a bűnbánat szentsége, ezt erősíti a szent kenet, ezt szolgálja a papi rend és a házasság. Erre a hívásra (felajánlott kegyelem) válaszol a szentség felvevője (elfogadott kegyelem), és így Krisztus és a hivő között megteremtődik vagy elmélyül a barátság. Az Isten hívására, amely örök életet akar adni nekünk Krisztusban (Róm 6,23), csak lelkesedéssel, örömmel, hálával és viszontszeretettel válaszolhatunk.

Egyéni és közösségi vallásosság

„Az Egyház azoknak az embereknek a társasága, akiket ugyanannak a hitnek vallása és ugyanazoknak a szentségeknek használata kapcsol egybe a törvényes pásztoroknak, kivált Krisztus helyettesének, a római pápának főssége alatt'." Ez az „iskolás", a régi teológiában általános meghatározás (Bellarmino Szent Róbert nevéhez fűződik) a protestánsok ellenében hangsúlyozza a kormányzói hatalmat. Eszerint az elképzelés szerint a hit és a szentségek egyéni kapcsolatot teremtenek Isten és a hívek között, és a hasonló gondolkodású híveket fogja piramisszerű egységbe a kormányzói hatalom.

A 2. vatikáni zsinat szerint „az egyház Krisztusban mintegy szentsége, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberiség egységének" (LG 1). Az egyház egysége olyan, mint a családé – Isten népe –, ahol nem hiányzik a kormányzó hatalom, de az egységet a belső értékekhez való vonzódás, a Lélek ajándékaiban való részesedés teremti meg (LG 7).

Az előbbi meghatározás az egyetemes egyházat, az utóbbi a helyi közösséget (LG 26) tartja szem előtt. Az előbbi esetben Krisztus Lelke közli a hatalmat a vezetőkkel azért, hogy kormányzásukkal a híveket egységbe fogják, az utóbbiban ugyanaz a Lélek életet lehel a tagokba, táplálja a hierarchikus közösséget, és ezek összessége alkotja az egyetemes egyházat.

A liturgia, mint a neve is mutatja (görögben: nyilvános, közösségi gyakorlat), nem egyéni vállalkozás, hanem a konkrét egyházközösség istendicsérete (SC 26). Ezért a közösségi ünneplés „részesüljön előnyben az egyéni és mintegy magánjellegű végzéssel szemben. Ez áll a szentségek kiszolgáltatására és főleg a szentmise bemutatására" (SC 27).

A régebbi individualista életszemlélet egyik okát az írásra-olvasásra épített műveltségben látják egyes kutatók[5]. A szájhagyományra épülő műveltség feltételezte a közösséget: egy személytől áradt a sokaság felé, és szócsöve nemcsak az értelemhez szólt, hanem az egész emberhez, beleértve érzelmi világát. A könyvnyomtatás felfedezése után az írni-olvasni tudók száma megsokszorozódott. Az egyén könyvvel a kezében visszavonulhatott magányába, és ott sajátította el mások gondolatait. A könyv az értelemhez szólt, ennek következtében az ember érzelmi világa egyre jobban háttérbe szorult. Csak azt tekintették „tudományosnak", amit az értelemnek tetsző pontos fogalmakban ki tudtak fejezni. Így alakult át a színes, hangos, mozgó, élettel teli világ fogalmakból alkotott élettelen, logikus rendszerré. Az ember érzelmi világának ez a háttérbe szorítása alkalmatlanná tette őt a közösségi életre[6].

Éppen ezért a tridenti zsinat után kialakult liturgikus gyakorlat nem sok figyelmet fordított a közösségre. Egy oltár körül, egy pap vezetése alatt fordultak az Egyházhoz a hívek, de nem mint közösség, hanem mint megannyi egyén, aki az eukarisztia megülése után saját útját járta. „A kereszténység történetében a legsúlyosabb kárt az oltár és a közösség közötti szakadás (skizma) okozta, a szakadás az eukarisztia, az egyház alapja és a testvéri szeretet szentsége között, amelyben az eukarisztia rendszerint kifejti hatását".[7]

Az egyház közösségi természetére utal maga a név is: Ecclesia, közösség. Ennek a közösségnek az élete Krisztus áldozatával vette kezdetét, amikor kiárasztotta Szentlelkét az apostolokra (Csel 2,3; Jn 20,22). Ez a Krisztusban egymással alkotott testvéri közösség elsősorban a kenyértörésben valósult meg (Csel 2,42), de kiterjedt a hívek szociális életére is (Csel 4,32). Szent Pál ugyanezt tanítja: az eukarisztiában Krisztus testét és vérét vesszük, közösségbe kerülünk vele, következésképpen egymással is (1Kor 10,17). Az e közösségben való részesedés nem egyszerű gondolati csatlakozás olyan értelemben, hogy elfogadjuk Krisztus tanítását, hanem a „szőlőtő" és az élő „gyökér" életében való részesedés.

Életünket szüleinktől kaptuk, nem magunk teremtettük. A hitet és az isteni életet is mástól, az egyházi közösségben élő Krisztustól kaptuk a keresztségben, ahol feltámadt életét közölte velünk, hogy az egyre jobban átalakítson bennünket. Ez a közösség a talaj, ahol Isten terve szerinti emberségünk kibontakozik. Önző természetünk tehernek érzi, hogy egymásra szorulunk, s egyre nagyobb függetlenségre törekszik. Az új közösségben felfedezzük, hogy a nyíltság mások felé, önmagunk átadása, a közösségben megélt áldozatos szeretet az emberi élet alaptörvénye (Jn 15,13).

Nagypénteken az ószövetségi templom kárpitja kettészakadt, jelezve, hogy a szentek szentje, ahol különösen megtapasztalták Isten jelenlétét, betöltötte hivatását. Az új templom nem kőből rakott építmény, hanem ott van, ahol Isten és ember találkozik. Jézus Krisztus ez a templom, és akik hozzá csatlakoznak, az élő Isten templomai lesznek (2Kor 6,16). Őbenne épülnek „lelki házzá" a hívek (1Pét 2,5), ahol „lélekben és igazságban" imádják az Istent (Jn 4,24). Isten Lélek, vagyis életet adó szeretet, és akik őt imádják és hozzá tartoznak, azoknak ugyanezt az életet adó szeretetet kell sugározniok. (Ennek ellentéte az életet elfojtó és romboló gyűlölet.) Az eukarisztiát ünneplő közösség Krisztus teste. Krisztusból áramlik belé az életet adó szeretet, és ennek az új életnek megnyilvánulása a hétköznapokon gyakorolt testvéri szeretet. Ezért „jele és eszköze" az egyház „az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberiség egységének" (LG 1).

Ennek a közösségi tudatnak elmélyítése a legfőbb feladatuk azoknak, akik a hitet közvetítik és a liturgiába bevezetik a híveket. A szentségekben az egyház megvalósítja önmagát, Krisztus szándéka szerint egyre szorosabb testvéri közösségbe vonja a híveket. Ezért lényeges, hogy az oktatásokban vagy a homíliákban kiemeljük a szentségek közösségépítő hatását. Erre jó kiinduló pont lehet a lélektani és társadalmi közösség: az újszülött és családja, az elsőáldozók vagy bérmálkozók csoportja, a családi vagy szociális közösség a többi szentségnél. „Ahol ketten vagy hárman összejönnek, közöttük vagyok." A szentség vételét megelőző készület természetes egységbe vonja a híveket; ezt mélyíti el és emeli természetfeletti síkra az egyház szentségei útján. Igen fontos, hogy ne csak oktatással, inkább a megfelelő magatartás kialakításával igyekezzünk előmozdítani a közösség gondolatát, de még inkább élményét. — Minden szentség az eukarisztia felé mutat, és szinte mind az eukarisztia keretében lehet kiszolgáltatni. Amennyire lehetséges, igyekezzünk bevezetni ezt a szokást, hogy ezzel a szentségek és főleg az eukarisztia közösségépítő hatását hangsúlyozzuk és megvalósítsuk.

Megértés — ünneplés

Imént említettük, hogy a túlzó racionalizmus mint elvont logikai rendszert szemlélte a világot. Ez a szemlélet és az ennek szellemében kidolgozott tudományos rendszer igen nagy sikereket ért el a természettudományok területén. Sikerének köszönhető, hogy szinte minden tudományág, köztük a társadalomtudományok is (pszichológia, szociológia, történelem) ezt a módszert igyekezett követni. A módszernek nincsen mérőeszköze, hogy élő és sérthetetlen személyt vagy értékeket kifejezzen. Ezért az embert is úgy kezelte, mint élettelen tárgyat. A világosság és pontosság kedvéért feláldozták a valóságot. A liturgiában ez az irányzat úgy éreztette hatását, hogy háttérbe szorította az érzelmi megnyilvánulásokat. Elszellemiesítette a vallásosságot, gyanakodva nézett mindarra, ami nem az értelemhez szólt.

De az egész emberhez hozzátartozik az érzelmi világ is, ami főleg az ünneplésben nyer kifejezést. A szó elsődleges értelme nem vigalom, hanem megemlékezés és tisztelet, ami a hála és öröm érzését sem zárja ki.[8] Ilyen el-

sődleges értelemben használja a „celebratio" szót a liturgikus konstitúció a szentségekkel kapcsolatban.

Az ünneplés a szokásostól eltérő esemény, szabad és kötetlen formájú, szívből jövő testet-lelket felvidító élmény. Szabad, ugyanakkor megvannak régebbről kialakult formái. Az ünneplő a régi forma segítségével kifejezi és megerősíti élményvilágát. (Gondoljunk a névnapi köszöntőkre, ünnepi, lakodalmas szokásokra, táncra.) Az ünnep megszakítja a hétköznapok sorozatát, alkalmat ad arra, hogy kilépjünk a taposómalomból, és így újféleképpen, más színben tapasztaljuk meg önmagunkat és a körülvevő világot.

Mennyire látszik ünneplésnek a szentségek liturgiája? Régebben különösen, de bizonyos mértékben ma is a pap részéről bizonyos merev, szavakat és gesztusokat pontosan megtartó mesterkélt „szereplés", a hívek felől pedig az ennek megfelelő unalom. A hívek, de még a papok sem tekintik magukénak a szentségi cselekményt. Alkalmazottnak és nem vendégnek érzik magukat a lakodalomban, ahol kötelességüket teljesítik, nem ünnepelnek.

Mit ünnepelünk a szentségekben? Mielőtt erre a kérdésre válaszolnánk, vessünk egy rövid pillantást az élet fonákjára. Az élet tragikus eseményeit is megünnepeljük: megemlékezünk a vértanúkról és a hősökről, akik életüket áldozták meggyőződésükért. Az egyház nagyon is tudatában van, mennyi kárt okoz a bűn, és nem huny szemet az élet tragikus eseményei fölött. Az élet visszáját nem akarja betakarni mesterkélt örömmel és színlelt ünnepléssel. Minden szentségi cselekményben észrevehető a bűn és gonoszság árnyéka. Ennek ellenére az egyház ünnepel. Azt ünnepli, hogy Krisztus mindezen győzedelmeskedett. Ünneplése olyan, mint azé a hadseregé, amely nagy áldozatok árán megnyerte a döntő csatát, és most tovább vonul, hogy a győzelmet biztosítsa és kiterjessze.

Azt ünnepeljük a szentségekben, amik vagyunk: Isten megváltott gyermekei. Isten fiai, akiknek az élete nem a halálba, hanem az örök életbe torkollik. Mindez nem egyszerű értelmi meggyőződés, hanem az egész embert betöltő öröm, hála megtapasztalása, aminek legmegfelelőbb kifejezője az Isten dicsérete. „Az apostoli munka ugyanis azt célozza, hogy mindazok, akik a hit és keresztség által Isten gyermekei lettek, egybegyűljenek, az egyház közösségében Istent dicsérjék, részt vegyenek az áldozatban, és az Úr vacsoráját vegyék" (SC 10).

Bármennyire fontos és lényeges is az értelmi tartalom, a dicséretben nem az az egyetlen és nem is az a legfontosabb. A hangsúly a kifejezésen van. „Ez a szentség (a keresztség) jelenvalóvá teszi és megvalósítja a csatlakozást Krisztus halálához és feltámadásához" (LG 7). Az ember elcsodálkozik Isten jóságán, ami a teremtésben és főleg a megváltásban elénk tárul, azon, hogy minden érdemünk nélkül, sőt hűtlenségünk ellenére, színtiszta szeretetből magához ölelt és fiaivá fogadott. Erre a válasz nem egyszerű tudomásul vétel, hanem az Isten dicsőítése énekkel, zsoltárral, egész magatartásunkkal. Fejezze ki ezt a dicséretet a templomi zene, a díszes miseruha, a körmenetek és az

egész liturgia. – Ha megértettük ezt a központi gondolatot, Krisztus győzelmét a bűn és halál fölött, és tudatában vagyunk annak, hogy a feltámadt Krisztus életében részesülünk (mint fentebb említettük, ez az üdvösség) a szentségi szertartásokban, akkor szívvel-lélekkel fogjuk ünnepelni a liturgiát.

A belső Istenhez fordulás csak akkor lesz igazán Istenhez térés, ha ezt tettekben megvalósítjuk. Az ősegyházban az újonnan megtért nyugatról keletre fordulva leköpte a sötétséget, és a világosság felé fordította arcát. Az alámerítésben meghalt Krisztussal, s vele támadt új életre az egyházban. A liturgia minden mozdulata ezt az Istenhez térést szemlélteti és valósítja meg (LG 7). Az egész embernek szól, az egész embert foglalkoztatja, mert az egész embert váltotta meg Krisztus, és az egész embert üdvözíti.

A szentségek szerepe életünkben

Az egész ember gondolata vezet a következő kérdéshez: Mi a szerepe a hitnek és különösen a szentségeknek mindennapi életünkben? A sokoldalú kérdésnek csak három, leggyakrabban előforduló oldalát érintjük röviden.

1. Az ember fejlődése. Ma a legtöbb filozófiai irány elfogadja, hogy az ember bizonyos fizikai, értelmi, kulturális adottságok birtokában, „félkészen" kezdi meg életét. Nagyban tőle függ, hogyan fejleszti ki ezeket az adottságokat és kivé lesz. A filozófusok egy reménybeli ideál lehetőségét állítják szeme elé. Ezzel szemben a kereszténység egy megvalósult ideál, Jézus Krisztus követését sürgeti, aki a mi földünkből nőtt ki, és amikor befejezte életét, átlépett az idő és tér határain.

Bármilyen ideál megvalósítása – és ebben Krisztus követése sem kivétel – lassú, újrakezdésekkel teli folyamat. Ehhez járul még az is, hogy napjainkban az ideák és ideálok tömkelege ezerfelé vonzza ugyanazt a személyt, és ennek következtében a relativizmus finom pora („egyik ugyanolyan jó, mint a másik") belepi és aláássa meggyőződésének alapjait. Ezt a kettős veszélyt: egyéni lustaságunkat és a relativizmus térhódítását csak az állandó „megtérés" tudja elhárítani. A hívő a szentségekben Krisztussal találkozik: a történelmi Krisztus emlékét felidézve a feltámadt Krisztushoz csatlakozik a jelenben, hogy a bűnnek meghalva és új életre támadva, „őáltala, övele és őbenne" átalakuljon „Teremtőnk képmására a teljes megismerésig" (Kol 3,10).

2. A test és lélek egysége. A szentségek az egész embert érintik, testi és lelki mivoltában. Ennek ellenére sokszor és nem is alaptalanul elhangzott a vád, hogy a kereszténység túlságosan a másvilág felé fordítja a figyelmet, és nemcsak elfelejtkezik az e világban rárótt feladatról, hanem eltompítja az emberek felelősségtudatát embertársaik és a teremtett világ felé. A másik végletet, főleg ma, a felszabadítás teológiájának szélsőséges képviselői hirdetik. Szerintük az evangélium földi utópia: egy szebb, igazságosabb, emberközpontú, de csak evilági szociális rendszer tervezete. A helyes magatartás mindkettőt magában foglalja. Tertullianus élesen így fogalmazta meg: „A testen fordul meg üdvösségünk." A test és lélek annyira egybeforr, hogy a testi cselekmé-

nyek a lélek javára válnak; és ha ennyire elválaszthatatlanok a cselekvésben, akkor egyek lesznek a jutalomban is.[9] (Vö. Mk 12,28-34, ahol Jézus összekapcsolja az Isten- és emberszeretetet.)

3. A hit kifejezése tettekben vagy szertartásokban. Már az ószövetségben megvolt a feszültség a szív őszinteségét gyakorlatban hangsúlyozó prófétai és a szertartásokat (törvényt) pontosan betartó legalista vallásosság között. A szentségekkel kapcsolatban élesen így fogalmazhatnánk meg ezt a problémát: Mi fejezi ki jobban hitünket? Krisztus követése a gyakorlatban vagy megvallása a szertartásokban? Helytelen azonban így szembeállítani a két magatartást. Kétségtelen, hogy megvan egy bizonyos feszültség a szentségekben (szertartásokban) és az életben kifejezett hit között. Az előbbi eszményt, az utóbbi a valóságot tárja elénk. De a kettő szorosan egybetartozik. Egyik a másikat erősíti, vagy ha rossz irányba halad, gyöngíti.

Az alábbiakban néhány gondolatot említünk a szentségek és életünk kapcsolatáról.[10]

A keresztséget kérő felnőtt – vagy gyermek esetében a szülők – megtapasztalták, milyen rossz a világ, főleg akkor, amikor a gonoszság és ennek következménye, a szenvedés elevenükbe mart. Ilyenkor felébredt bennük a vágy egy jobb világ után. Ezt a jobb világot keresték, amikor az egyházhoz csatlakoztak; ennek eljövetelét mozdítják elő, amikor az Isten parancsait megtartva tiszteletben tartják embertársaik jogait, megbecsülik egymást, együtt dolgoznak a béke, szociális igazságosság és egység megteremtésén. A keresztény élet a keresztségben vállalt fogadalom megvalósítása.

Krisztushoz való hasonulásunk rögös úton vezet. Saját hibáink, mások rossz-indulata, a feladat erőnket felülmúló mérete mind ok arra, hogy elkedvetlenedjünk. Ezért kapják a Szentlélek különös erejét a hívek a bérmálásban, hogy „Krisztus tanúiként szavukkal és cselekedetükkel egyaránt terjesszék és védelmezzék a hitet."

Mindez arra késztet, hogy ne a világ mércéjével mérjük életünk sikerét. Isten ereje „a gyöngeségben nyilvánul meg a maga teljességében" (2Kor 12,9). „A szél ott fúj, ahol akar" (Jn 3,8). Isten Lelke felborítja a világ értékrendjét, és arra buzdít, hogy a reménytelen helyzetekben is kitartsunk hitünk mellett. Akiket Isten Lelke éltet, azok éppen ezért nemcsak az egészségesekkel foglalkoznak, hanem felkarolják az elesetteket is, és különös hivatásuknak tartják az irgalmasság testi és lelki cselekedeteinek gyakorlását.

Az eukarisztiában azt ünnepeljük, ami után a legjobban vágyakozunk: személyes találkozásunkat Krisztussal a közösségben elköltött lakoma keretében. Mint említettük, ennek a közösségnek megvalósítása a hétköznapokban keresztény életünk fő feladata.

Krisztus követése részesedés életében. Vele együtt tapasztaljuk meg, hogy milyen az a szeretet, ami bennünket örök életre hív: a tékozló fiú Atyjának soha meg nem szűnő, állandóan egyirányú szeretete. Istenhez való visszatérés-

sünk a gyónásban, bánatban, imádságban, testvéreinknek való megbocsátásban, a közösségi bűnbánati gyakorlatokban belekapcsol abba a kibékülési folyamatba, ami Krisztussal kezdődött. Nemcsak mint egyének békülünk ki Istennel, hanem a kibékülést és megbocsátást tovább terjesztjük életünkben.

A betegek kenete nemcsak a gyengélkedőt, hanem az egész közösséget érinti. Nemcsak imádkoznak a beteg gyógyulásáért, hanem a szertartásban kifejezett lelkületet, a beteg segítését, vigasztalását, támogatását magukévá téve gyakorolják az irgalmasság testi cselekedeteit, a teljes gyógyulás napjáig, amikor „nem lesz többé halál, sem gyász, sem jajgatás, sem vesződség, mert a régi világ elmúlt" (Jel 21,4).

Az egyházirend szentségét az eukarisztia keretében szolgáltatja ki a püspök azért, hogy a papok majd az eukarisztiát ünnepelve szolgálják Isten népét és építsék a hívek egységét. A pap közösségépítő munkássága kiterjed a liturgián túl is minden tettére, amivel szorosabb egységbe vonja a reá bízott híveket.

A férfi és nő családban megtapasztalt szeretete jele és közvetítője az Isten szeretetének. A házastársak mindennap a jóhír közvetítői. Életükkel tesznek tanúságot arról, hogy jobb adni, mint kapni. Ebben az önmagát feláldozó, mások javát kereső szeretetben tapasztalják meg gyermekeik és környezetük Isten mindenkit átölelő szeretetét.

Az ószövetségben Istent „nagy és félelmetes" tetteiből (MTörv 10,21) ismerték föl. Az első keresztény közösség főleg a szeretet „jeleire és csodáira" (Csel 4,30; 5,12; Mk 16,17) mutatott, s ez emlékeztette őket Isten jelenlétére. Ez nem szűkíti le Isten jelenlétét egyetlen pontra és egy meghatározott pillanatra. Isten mindenütt jelen van, de ezekben az eseményekben jelenléte fókuszba kerül. A szentségi cselekményben Isten minket átölelő szeretete a gyújtópontba kerül, és láthatóvá lesz. Mint a tóba dobott kő indította hullámzás, ebből a központból, a liturgikus cselekményből a megváltói szeretet tovább terjed egész életünkbe, hogy átalakítsa.

Az átalakulás nem mérhető emberi módon. Jézus élete emberi mércével a sikertelenségek sorozata. Minden alkalommal, amikor ezt megtapasztalta, újra és újra az Atya kezébe helyezte életét. Sokszor a mi törekvéseinket sem követi siker, és a szentségekben kifejezett eszmény nem válik valósággá életünkben. Ez nem jelenti azt, hogy a szentségek nem érték el céljukat. Még akkor is, ha úgy látjuk, hogy nincs eredménye életünkben a szentségeknek, ezzel a jézusi lelkülettel járuljunk hozzájuk. Hagyatkozzunk rá arra a szeretetre, amely előbb szeretett minket, és soha nem szűnik meg szeretni.

JEGYZETEK

[1] AAS 66(1974)113 „Marialis cultus", 68(1976)5 „Evangelii nuntiandi". [2] Fransen, P. „Sacraments as Celebrations" in: Irish Theological Quarterly 43 (1976)151—170. [3] Uo. [4] Schütz A.: Dogmatika, Bp. 1937, II. 236. [5] Comte, Robert „L'Église, les rites et les hommes" in: Communautés et Liturgies 60(1978)291. Különösen 299. [6] Lukken, Gerard „The unique expression of faith in the liturgy" in: The Liturgical Experience of Faith

edited by H. Schmidt and Power, Concilium 82, 11. [7] Clement, O. in: G. Riobe, La liberté du Christ, Paris 1974, Stock, 26. [8] Magyar Értelmező Szótár, Bp. 1975, Akadémiai kiadó 1442. [9] Tertullianus: De carnis Resurrectione in Rouet 362: „ . . . caro salutis est cardo. Non possunt ergo separari in mercede, quas opera coniungit. [10] Bővebb kifejtését találjuk Babos István: A szentségek. Róma 1978 (tkk sorozat) és Szolgálat 20/29.

Véber Gyula

ZENE ÉS ISTENDICSÉRET

Mindent a maga helyén és a maga idejében

Édesapámtól hallottam, hogy „aki szépen énekel, az kétszeresen imádkozik". Édesanyám, akinek nem volt jó zenei hallása, így felelt: „Nem, Imre; aki szívből énekel, az imádkozik kétszeresen." Ez szerintem is jobb megfogalmazás; én azonban még az „őszinte" csendet is ide sorolnám.

Az élet minden területén természetesnek vesszük — és meg is követeljük —, hogy az alkalmazott eszközök bizonyos célt szolgáljanak, elősegítsék a kitűzött cél elérését. A különböző eszközöket pedig úgy választjuk meg, hogy harmonikus egységben szolgálják ugyanazt a célt. Így vagyunk a zenével is. A hangversenytermek minden fajta zenét befogadnak, mert ott a zene élvezete az egyetlen cél. De furcsán hatna, ha például tánctermekben szimfónia, motetta vagy éppen gyászinduló hangzana fel — akár csak a szünetben is. Éppúgy nem illenek a temetési szertartáshoz a vidám tánczene hangjai. Mindent a maga helyén és a maga idejében! A határok azonban sokszor elmosódnak, mert

a) nem mindig azok kezében van a „rendezés joga", akik a legnagyobb érzékkel nyúlnak a dolgokhoz vagy akik minden szempontot figyelembe tudnak venni;
b) változnak a szokások, fejlődik a kultúra, új igényekkel lép elő egy-egy új generáció, eltolódás jön létre az értékrendszerben;
c) bizonyos szabályok feledésbe mennek stb.

Azért válik időnként szükségessé például az egyházi zenére vonatkozó irányelvek, utasítások felújítása, újbóli megfogalmazása, mert a liturgiában használatos zene elégtelennek bizonyul vagy éppen alkalmatlan a liturgikus cselekménnyel való szoros kapcsolatra. Márpedig szinte ez az egyetlen követelménye — vagy inkább kívánsága — egyházunknak a szent zene és ének terén, hogy tudniillik az a liturgiával összhangban legyen, mert „a szent zene annál szentebb lesz, minél szorosabban kapcsolódik a liturgikus cselekményhez: bensőségesebben fejezi ki az imádságot, növeli a lelkek egységét, gazdagítja és ünnepélyesebbé teszi a szent szertartásokat" — szögezi le a II. vatikáni zsinat liturgikus konstitúciója (112).

Az egyház kezdettől fogva nagyra értékelte a zenét minden liturgikus megnyilatkozásnál; nemcsak azért, mert rendkívül alkalmas Isten dicsőítésére (lau-

datio és glorificatio Dei), hanem azért is, mert képes az embert áhítatra indítani. Erről tanúskodik többek között Szent Ágoston (Confessiones X: 33), Aquinói Szent Tamás (STh II: 2, 91) és a század elején Szent X. Pius pápa (Motu proprio I: 1). A II. vatikáni zsinat pedig kimondja a zenéről, hogy „Minden más művészi kifejezésmód fölé emelkedik, leginkább azért, mert a szent szövegeket kísérő dallam az ünnepélyes liturgiának szükséges és a teljességhez tartozó része." A zene szószólói azonban mindig szükségesnek tartották körülírni, milyen zene és mely hangszerek alkalmasak arra, hogy a szent cselekmény kísérő szerepét betöltsék. Nem elégedtek meg azzal a felfogással, hogy a zene általában Isten ajándéka, tehát minden fajta zene alkalmas az Ő dicsőítésére. Éppen a zene pszichológiai hatásának felismerése igazolja a szelekció fontosságát, szükségességét. (A zene általában nemcsak a devóciót segíti elő; hatását látjuk más területeken is: ifjúságnál, katonaságnál, politikai megmozdulásoknál, stb. Ezek nem egyeztethetők össze a liturgia szent cselekményével.) Az egyházi zene mindig külön ága volt a zenének, még akkor is, ha műfajilag vagy elnevezésben azonos volt is „világi" párjával vagy legalább hasonlított hozzá, mint például: sonata da chiesa – sonata da camera, cantata da chiesa – cantata da camera, concerto – concerto ecclesiastico stb.

Az egyházi zene fejlődése

Ha voltak is dallami eltérések a középkori gregorián korálisban a világegyház különböző részein, a Szentírásból vett szövegek mégis biztosították az egységet a liturgikus ének terén. Azonban, amint tudjuk, már a középkorban virágzásnak indult a „helyi egyházzene", amikor – főleg a IX. századtól – a meglévő liturgikus énekek mellé újakat csináltak a helyi vagy nemzeti szentek ünnepeire. Ezeknek az új énekeknek a szövegei azonban nem a Szentírásból valók, hanem költöttek (lásd: rímes officium).

Aztán jött a többszólamúság. A renaissance-korban uralkodó németalföldi polifónia először feltétlenül gazdagodást jelentett az egyházi muzsika számára. De itt is hamarosan felütötte fejét a – szinte törvényszerű – túlzás, „elhajlás", amely a szöveg elnyomását eredményezte. Josquin des Prez igyekezett új stílussal a szöveg érthetőségét helyreállítani, de ez csak részben és ideig-óráig sikerült. Jött a sokszólamúság, a kettős kórusok korszaka (Willaert). Szerencsére a Palestrina-stílus is jóformán erre az időre esett, amely megmentette a többszólamúságot, a polifóniát a tridenti zsinaton (1545–1563). A tridenti zsinat nemcsak a többszólamúság terén végzett tisztogatást, hanem a monódiát is megszabadította vadhajtásaitól: a rímes officiumtól, a sok trópus és szekvencia nagy részétől.

Majdnem kétszáz esztendeig – XIV. Benedek „Annus qui" kezdetű enciklikájáig – voltak „érvényben" a Tridentinum egyházi zenével kapcsolatos határozatai. A renaissance alkonyát és az egész barokk kort foglalja magában ez az időszak. A szövegek terén a barokk ideál egyezett meg a legjobban az egy-

ház követelményeivel: a zene a szöveg alárendeltje legyen, a zene szolgálja a szöveget! Talán a sors iróniája, hogy éppen a „legliturgikusabb" zenei forma: a mise felelt meg legkevésbé ennek az ideálnak; egyik barokk misetípus sem ennek a gondolatnak a jegyében született: sem a római polichoria miséje, sem a bolognai iskola „messa concertata"-ja, sem pedig a velencei úgynevezett „opera-mise".

A XVIII. század a versenyművek kora. Az egyházzenei kompozíciók egyben hangversenyszámok is lettek. Viszont a hangversenystílus is bevonult a templomba. A Mozart-misék például ma is inkább zenei élvezetet nyújtanak, mintsem a devóciót szolgálnák. De Haydn „Paukenmesse"-je vagy Beethoven „Missa Solemnis"-e sem egyedül a szentmise céljára készült. A kettős cél, a dupla egzisztencia, a két úrnak való szolgálattal hasonlítható össze. Persze ennek a stílusnak a gyökerei visszanyúlnak a fentebb említett három olasz iskoláig, amelyek Palestrina örököseiként, az örökösök meggondolatlanságával „fejlesztették tovább" a nagy mester életművét. XIV. Benedek „Annus qui" kezdetű enciklikájának csak igen rövid ideig tartó hatása volt (csak addig tartott, mint a XVII. században a sonata da chiesa és a sonata da camera szigorú elkülönítése), az üstdob, a trombita és egyéb „világi" vagy kiabáló hangszerek belopakodtak a templomba. Ez természetesen nemcsak a zeneszerzők „bűne" volt, és nemcsak a hivők „világias igényét" elégítette ki, de a papság is egyenesebben vonult be, ha az intrada-zenét rézfúvósok tették „ünnepélyesebbé". Ilyen nagyarányú elvilágiasodást csak egy általános reform, minden buzgó egyházzenész és liturgikus közös törekvése térithetett ismét jó útra.

1830 körül kezdődött az a nagyarányú reformmozgalom az egységes világegyház érdekében, amelynek egyik fontos megújhodási területe a liturgia és a vele kapcsolatos egyházzene volt. A cecilianizmus organizációs korszaka, amelyet Szent X. Pius „Motu proprio" kezdetű enciklikája zárt le, célul tűzte ki a gregorián korális tudományos kutatását, régi művek kiadatását (vissza a XV–XVI. századi polifóniát!), egyházzenei egyesületek, templomi kórusok, egyházzenei iskolák létesítését stb. A fejlődést megállítani és a (kultúr)történelem kerekét visszahajtani nem lehetett. De az egyház ezt nem is akarta. Csupán a vadhajtások visszavágására volt szükség, no meg a régi értékek felújítására. A gregorián és régi polifón zene minden elsőbbsége ellenére megszülettek Liszt és Bruckner miséi, C. Franck, Berlioz és Gounod egyházi művei, Verdi „Requiem"-je stb.

Korunkban ismét szólt az egyház, mégpedig a második vatikáni zsinat keretében. Szükség is volt bizonyos irányelvek megadására, mert a XX. század legnagyobb mestereinek modern miséi és egyéb egyházzenei művei mellett 1950 után olyan újdonságok is bevonultak a templomba, mint a spirituálé, gospel, beat, sanzon, jazz és a sláger. Most azonban a XX. század hangján szólt az egyház. Mert amíg a „Motu proprio" leszögezi, hogy a templomi zene annál egyházibb és annál liturgikusabb, minél jobban hasonlít a gregorián énekre, addig a II. vatikáni zsinat a gregoriánt csak elsőként említi – de nem „egyedül

üdvözítőnek". A gregorián egyeduralmának hangsúlyozása ellentétben is állana a II. Vaticanum egyik legbölcsebb „felfedezésével" a liturgia terén, hogy ti. nem szabad ráerőszakolni afrikai, ázsiai és délamerikai testvéreinkre az európai kultúra alapján kialakult liturgiaformát.

Nem esett még szó a vallásos népénekről vagy népi énekről. A szakrális zene e fontos ágáról legtöbbször hallgatnak az egyházzene történetének ismertetői. Talán azért, mert ezek nem tartoznak a szoros értelemben vett liturgikus zenéhez, mert – főleg eredetileg – nem a liturgia keretén belül, hanem más alkalmakkor, egyéb buzgó összejöveteleken hangzottak fel. Olyan énekekre gondolok, mint az olasz laudák Assisi Szent Ferenc idejéből – amelyek Neri Szent Fülöp mozgalmában is fontos szerepet játszottak s az oratórium ősi formájának zenei anyagát képezték –, továbbá a spanyol cantigákra, vagy a még régibb német népi énekekre (Petrus-Lied). Ilyen fajta vallásos népi énekek minden nyelvterületen, minden népnél születtek – gondoljunk a legrégibb magyar énekekre –, és csak népszerűségükön, alkalmasságukon s az egyházi vezetők toleranciáján múlott, hogy bekerültek-e és mikor kerültek be a hivatalos liturgiába.

A fenti nagyon rövid és hézagos történeti áttekintésből a következő tanulságot vonhatjuk le:

1. A szakrális zene mindig nagyfontosságú és önálló területe volt a zenének. Önállósága még akkor is megmaradt, amikor formailag vagy – zenei szempontból – tartalmilag eléggé elmosódott a határ az egyházi és világi zene között.
2. Az egyház nem zárkózott el a fejlődés következtében létrejött új zenei irányok elől, hanem mindenkor segítette és szívesen befogadta őket.
3. A fejlődés elősegítése mellett – vagy éppen annak logikus következményeként – az egyház mindig őrködött az egyházi zene tisztaságán, és igyekezett megóvni, megmenteni a „vadhajtások" elburjánzásától. Ezt a célt szolgálták a zsinatok liturgiára és zenére vonatkozó konstitúciói és az ezzel foglalkozó pápai enciklikák.
4. A gregorián korális a többszólamúság kialakulása óta – és főleg az utóbbi időben – nem az egyetlen elfogadott szent éneke volt az egyháznak, hanem legfeljebb csak „első az egyenlők között".

Zene az új liturgiában

Az előbbi összefoglalás és a bevezető rész már többé-kevésbé meg is adta a választ arra a kérdésre, hogy milyen legyen – vagy éppen milyen ne legyen – a szent zene, a liturgiának ez a „szükséges és a teljességhez tartozó része". Erre vonatkozólag találunk a II. vatikáni zsinat liturgikus konstitúciójának VI. fejezetében „A szent zene és ének" cím alatt is rövid és nagyon általánosan megfogalmazott elveket, amelyeket az „Instructio de Musica in sacra Liturgia" tovább részletez. Felesleges volna itt ugyanazt más szavakkal megismételni.

Ezért inkább konkrét példákon keresztül, mégpedig két országnak, két népnek az új szituációhoz való „hozzáállása" alapján mutatom be, hogyan lehet ugyanazt az instrukciót – talán a helyzettől kényszerítve – különbözőképpen felfogni. Megjegyzéseimből majd kitűnik, hogy én melyik felfogást, melyik megoldást tartom helyesnek, helytelennek vagy elfogadhatónak. A két ország, amelyek között egyházzenei téren párhuzamot vonok: Magyarország és Hollandia. Mivel pedig a szentmise minden liturgiának a szíve, ezért főleg a szentmise alatt, a szentmisével kapcsolatban megszólaltatott zenével foglalkozom, mégpedig elsősorban a vokális zenével, az énekkel.

Ha röviden végigfutunk a magyar egyházi zene alakulásán a huszadik században, akkor az az érzésünk támad, mintha a fejlődés valami tudat alatti előkészület lett volna az új liturgiához. A századfordulón még a nyugati Cecíliamozgalmakat irigyelték a magyar egyházzenészek, s azt akarták megvalósítani otthon is: az Országos Magyar Cecília Egyesület megalakításával, a gregorián korális és a Palestrina-stílus életre keltésével, továbbá olyan kiadványokkal, amelyek ősi magyar és gregorián énekeket tartalmaznak (Bogisich Mihály: Őseink buzgósága, 1888; Kersch Ferenc: Sursum corda, 1902). Ezek a kiadványok jelentették azt a lépést, amely meghatározta a magyar egyházi muzsika szerencsés irányú fejlődését. Egyházzenészeink és a liturgia irányítói jól értelmezték az egyetemes egyház, a „Motu proprio" utasításait: irányelvek voltak számukra és nem előírások. Nem erőltették csupán a gregoriánt és a régi polifóniát, hanem nagy szakértelemmel és kitűnő érzékkel fogtak hozzá a magyar nép ősi vallásos énekeinek felkutatásához, a meglévő és megszokott népénekek dallamának és szövegének megtisztításához, új magyar többszólamú művek komponálásához. Az 1936. évi frankfurti egyházzenei kongresszuson már bámulták annak a népnek egyházi muzsikáját, amely néhány évtizeddel azelőtt még a nyugati templomi zenét irigyelte.

A nagy reform, amelynek hatása még most is tart, elsősorban Harmat Artúr és Sík Sándor műve. A „Szent vagy, Uram!" a szöveget illetően még most is páratlan vallásos „antológia", dallamaiban kifogástalan népénektár (Kodálynak is nagy szerepe volt ebben), orgonakíséretei pedig egyszerűen remekművek. Eredmény: rövid idő alatt körülbelül háromszáz éneket tanult meg a vallásos nép apraja és nagyja, városon és falun – fejből! Igaz, hogy a népnyelvű népének a másik népéneket: a gregoriánt majdnem teljesen beszorította a kolostorokba és a katedrálisokba, de dicsőítette Istent olyan énekkel, amelynek szövegét értette, s amelynek dallama közel állt lelkéhez. Ha az énekszövegek nem is egyeztek meg szó szerint a liturgia szent szövegével, de értelmileg közel álltak hozzá, és ezért elfogadhatók voltak.

Katedrálisokban és nagyobb helységek templomaiban persze a népének csak egy része volt az egyházi zenének. Kórusművek, latin misék és gregorián változó részek éneklése éppúgy a „programhoz" tartozott, mint bármely külföldi nagy templomban. Isten áldása volt, hogy annyi kiváló szakember dolgo-

zott egy cél érdekében: a fentieken kívül Bárdos Lajos, Kertész Gyula, a már említett Kodály Zoltán, Werner Alajos és sok más jeles zenész fáradozott a magyar egyházzene megújításán és fellendülésén.

Ezek után nem volt nehéz a II. vatikáni zsinat szellemében ismét újítani, helyesebben: az újítást folytatni. Gyorsan születtek meg az új liturgikus énekek, amelyeknek szövege a liturgia szövegének hiteles fordítása, dallama pedig magyar(os) vagy gregorián dallam. A nép megtanult énekelni a „Szent vagy, Uram"-ból, az új énekek elsajátítása így nem okozott számára problémát, — pedig a betanításuk most sokkal nehezebb körülmények között történik.

Hollandiában kitartottak egészen a II. vatikáni zsinatig a „Motu proprio" egyoldalú értelmezése mellett. Ez nem is lett volna baj, ha a zsinat irányelveit jól értelmezték volna. A hollandok a következő hibákat követték el:

1. A zsinatra való hivatkozással radikálisan szakítottak a gregorián tradícióval, anélkül, hogy lett volna megfelelő népnyelvű egyházi énekük, amely a gregoriánt felválthatta volna. A népének terén nagyon gyengén álltak, mint minden olyan ország, ahol a korai urbanizáció következtében régen eltűntek a népi dallamok. Alig volt néhány alkalmi egyházi énekük, amelyeknek azonban semmi köze sem volt a liturgiához — főleg a szentmiséhez —, sőt legtöbbnek a szövege olyan édeskés, együgyű, amilyeneket ma már nem lehet megtűrni a liturgiában. „Dalok gyártásával" próbáltak segíteni a helyzeten. A kapkodásban született énekek szövegének témája ugyan a Bibliából való, de a filozófikus költemények nehezen vagy egyáltalán nem érthetők a nép számára. Teljesen szem elől tévesztették azt az igazságot, hogy a népnyelvnek csak akkor van értelme, ha az a szent cselekmény jobb megértését szolgálja, és ezáltal tevékeny részvételre sarkallja a hiveket.

2. A centralizmus feladását sokan úgy értelmezték, hogy elvetettek mindent, ami latin. A latin énekek (misék, motetták, stb.) helyébe — a sietségben — csak egy-két frissen komponált holland nyelvű misét tudtak varázsolni, s azt kiegészítették idegen nyelvű (angol, német, francia) többszólamú művekkel, amelyeknek azonban semmi köze sincs a szent cselekményhez — de sokszor még egy ünnep gondolatához sem. A latin énekek pártfogói, s azok, akik jól értelmezték a Vaticanum irányelveit, ebben következetlenséget láttak, és annál inkább kitartottak a régi liturgia mellett. Ezzel megkezdődött a latinisták és antilatinisták harca. A latinellenesek radikalizmusa azt is eredményezte, hogy a latinisták minden egyházzenei reformot elvetettek. A hivők nem a saját plébániatemplomukba jártak (vagy járnak), hanem abba a templomba, ahol az ő „ízlésük" szerint végzik a szentmisét. Évekig tartott, amíg a papok egy része — a hívek és kórusok nyomására — hajlandó volt kompromisszumra, és bevezette a „hétvégi variációs szolgálatot": egy mise „népénekekkel" (holland és idegen nyelvű kórusművel), egy mise gregorián énekkel és többszólamú latin misével, egy mise zene nélkül, egy mise pedig beat- és ehhez hasonló zenével. (Nem a legrosszabb megoldás ebben a helyzetben!) Van olyan templom is, ahol csak

gregoriánt énekelnek, van, ahol a latin énekeket teljesen likvidálták, olyan is, ahol havonként egyszer van ének (kórus), a többi vasárnapokon a csendes részek alatt (offertoriumkor a hosszan tartó perselyezéssel, áldozáskor, mise előtt és után) „hangversenyt" adnak hanglemezről.

3. A rítusok pluralizmusának elismerése Hollandiában az egyházi zene pluralizmusához vezetett: ortodox liturgikus ének, protestáns dicséret, zsoltár, gospel, jazz, sanzon vagy Missa Luba éppúgy hallható a templomokban, mint a fent említett műfajok. Sokszor még azt is nehéz lenne csukott szemmel megállapítani, hogy az ember a liverpooli stadionban van-e vagy egy izraeli kibucban, esetleg egy áhítatos ortodox kolostorban.

4. A fentiekből következik, hogy a nép bevonása a liturgiába, vagyis részvételének ösztönzése a zenén keresztül nem sikerült, pedig annak égisze alatt történtek az újítások. Zenés mise alatt legtöbb esetben passzivitásra vannak kárhoztatva a hivek. Viszont a közösen vagy felváltva mondott szövegen keresztül mindenki bekapcsolódik a liturgiába. Kár, hogy a hivő lélek énekével nem élheti át kétszeresen a szent szöveget: értelmileg (a szöveg tartalmát) és érzelmileg (a tartalom által kiváltott érzelmek felfokozása a zenén keresztül).

Összefoglalva, hogy milyen legyen és milyen ne legyen az a zene, amely a liturgiában Isten dicséretét szolgálja, a következőket tartom fontosnak:

a) A szöveg egyezzék meg a liturgia szövegével vagy értelmileg legyen vele rokon, hogy tartalmánal fogva kapcsolódjon a szent cselekményhez, ezáltal szóban is közvetítse a hívek felé, ami az oltárnál történik. A szentmisén kívül, például a szentségek kiszolgáltatásánál, viszont megengedhető, hogy az ének „csak hangulatfestő" legyen, vagyis csupán érzelmileg fűzze a jelenlevőket a liturgiához. (Itt meg kell jegyeznem, hogy a hollandok megkapóan végzik a keresztség szertartását: több gyereket keresztelnek egyszerre, így sokan vannak jelen, és gyermekkórusok énekével olyan széppé teszik a szertartást, hogy a jelenlevők számára valódi lelki élményt jelent egy-egy kis új tag felvétele az egyházba.)

b) Legyen a dallam a nép hagyományos zenéje: nemzeti-népi dallam vagy megszokott gregorián. Vadidegen zene lehet érdekes, de nem pendíti meg úgy a lélek húrjait, mint az ismert vagy rokon melódia.

c) A liturgiának egy ága se legyen hangverseny; ne csak több szólamban énekeljenek a szentmise alatt, hanem vonják bele a népet is az éneklésbe. Főleg a nagy ünnepek alkalmával – karácsony, húsvét – ne feledkezzünk meg a népről, mert akkor sokszoros igénye énekével Istent dicsőíteni.

d) Az éneklés legyen tökéletes! – sem a népéneknél, sem a többszólamú műveknél nem engedhető meg, hogy a liturgia keretében „énekpróbát" tartsanak; ott csak jól betanult műveket énekelhetnek.

e) Mindent a maga helyén és a maga idejében! – Amire a zongorát használják a templomban, arra az orgona is alkalmas – és még sokkal többre!

Nagyon sok nyers hangzású hangszert használnak divatból és nem szükségszerűségből.

f) Ne szakítsuk félbe a szent cselekményt feleslegesen hosszú „zeneszámokkal"!

Az egyház kívánságát könnyen lehet teljesíteni; bő keretet enged a különböző felfogásoknak, ízléseknek. Majdnem mindig a képzettségen, a hozzáértésen múlik, hogy milyen mértékben járul hozzá a zene Isten dicséretéhez. Jó lenne, ha a papok nagyobb zenei képzésben részesülnének, a liturgikus téren tevékenykedő zenészek pedig komoly liturgikus képzést kapnának. Így együttes erővel munkálkodhatnának a liturgikus cselekmény, a szent szöveg és a zene összehangolásán, s akkor a templomi zene valóban istendicséret lenne.

Hermann Schäufele

„... ÉRTSETEK EGYET" (vö. Fil 4,2)

Gondolatok az új misekönyv alapján megült eukarisztia helyes értelmezéséhez

Freiburg in Breisgau azóta elhunyt érsekének pásztorlevele 1976 nagycsütörtökén kelt, s az egyházmegye papjainak és diakónusainak szól. Nagy terjedelme miatt — 20 sűrűn nyomtatott oldal — sajnos csak kivonatos fordításban közölhetjük. A bevezetésben megállapítja: „Az időközben 400 évessé lett ún. tridenti misekönyv, V. Pius alkotása, méltó felváltást és megújulást talált. Aki erre ‚a tridenti liturgia megtiltásá'-nak félrevezető jelszavát akarná használni az ismert szerencsétlen vitában, jogtalanul cselekszik. Sokkal inkább az az igazság, hogy az új misekönyv a réginek a lényegét fölvette magába, és ezzel egyenesen új életre keltette."

I. Elmélyült liturgikus-teológiai tanulmányozás

Az új misekönyv a maga nagyméretű „Bevezetés"-ével újabb alkalom és egyben fölbecsülhetetlen segítség minden celebráns – papok és diakónusok – számára az elmélyült liturgikus-teológiai tanulmányozásra. A jövőben már semmit sem szabad a meggondolás nélküli véletlenre vagy egyéni önkényre hagyni. Itt mindenekelőtt a VII–VIII. fejezet közvetlenül fontos és a napi használatban nélkülözhetetlen, értékes útmutatásaival: hogyan használjuk ki a szabadság új területét a misefajtáknak és egyes részeiknek kiválasztásában. Ha ezeket az új instrukciókat hozzáértően és lelkipásztori felelősséggel alkalmazzák, akkor termékennyé válhat az állandó forma és a helyzet szerint váltakozó megformálás közt fennálló feszültség. Az utóbbi években gyakran fájdalmas mértékben nem tudtunk megbirkózni azzal a problémával, amit egyfelől az alapvető kötöttség, másfelől a nagyobb, gazdagabb változatosság vágya jelentett. A most elénk tárt választék alapján ezt a jövőben szerencsésebben meg lehet oldani (vö. Bevezetés 313). Az új „Ordo Missae"-ben igen sok valódi sokféleség található az egységen belül.

De a megújított miseliturgia gazdagsága nem csupán ezekben a külső elemekben rejlik. Inkább azon múlik minden, hogy mélyükben megragadjuk azokat a nagy teológiai alapokat, amelyeken az eukarisztia megülése nyugszik, és amelyekről a Misekönyv bevezetése olyan nyomatékosan beszél.

A teljes liturgikus cselekményben nem elég a külsőségeket szem előtt tartani. Ennél többel kell megbirkózni. Mindenekelőtt: minden ima és ének, minden szó, odahallgatás és felelet, egész különösképpen pedig a szentségi cselekmény és a szentség vétele mély gyökerű kapcsolatban áll a jelenlevő megdicsőült Úrral, akinek titokzatos valóságát a hitben ragadjuk meg. Ő van titokzatosan jelen a gyülekezetben, amely tudja, hogy ő hívta meg; ő szól szavával egyenként és együttesen az összegyűltekhez; ő imádkozik és ő cselekszik képviselőjének, a felszentelt papnak liturgikus imájában és tevékenységében; és természetesen nem utolsó sorban ő találkozik velünk testi valóságában, felfoghatatlan, lényegi és maradandó módon a kenyér és bor áldozati adományainak színe alatt, mint az értünk halálba ment és most feltámadása által tér és idő korlátait legyőzve közelünkbe jött Úr. Csak ha így teológiailag tudatában vagyunk, hogy az Úr titokzatosan, de valóságosan jelen van, akkor válik konkréttá a köszöntés: Dominus vobiscum, a reá való imádságos hivatkozás: Per Dominum nostrum, az imádó felkiáltás: Mysterium fidei és a bibliai rámutatás: Ecce Agnus Dei. Itt igazán nem holmi külsőséges „Figyeljetek!" felszólításokról van szó, inkább mindig újra arról, hogy imádkozva rápillantunk a jelenlevő Úrra és odafordulunk hozzá, – úgy, amint Ágoston magyarázta a prefációt bevezető párbeszéd feleletét: „Habemus cor ad Dominum Jesum", felemeltük az Úr Jézushoz (szívünket). Ez a közös liturgikus ima igazi kiterjedése „a Szentlélekben", „a szentek közösségében", várva a „dicsőségben Eljövendőt".

Csakis ebből az alapelképzelésből kiindulva győzhetjük le azt a hamis, sokfelől botrányosnak érzett magatartást, amely szerencsétlen módon belopózott a „Versus populum" (a nép felé fordulva) magában véve igen áldásos elvébe. Ez az elv csak arra való, hogy az oltáron folyó cselekmény látható legyen a nép számára. Sajnos itt – többnyire öntudatlanul, gyakran pedig nem eléggé legyőzve – egy kísértés érvényesül. Félreértik a pap és gyülekezet „szembenállását", és állandóan (ha jóhiszeműen is) „alany–tárgy" kategóriákban gondolkodnak és cselekszenek, mint a szónok hallgatói vagy a tanító tanítványai előtt. Talán túlságosan kevéssé vettük figyelembe, hogy nem elég itt a lelkipásztori odaadás, és közben teljesen elfelejtettük, hogy valójában az eukarisztia közös ünneplésekor a két „oldal" éppen nem egymásra irányul, hanem együttesen kellene bensőleg közös középpontjukra nézniök. Mind a kettő az oltár felé fordul, és ezzel afelé, aki ezt mondta és erről biztosított: „Ahol ketten vagy hárman összegyűltök az én nevemben (ti. személyemre pillantva), ott vagyok közöttük" (Mt 18,20). Csak ha így személyesen a liturgikus történés szíve közepe felé tartunk, akkor kapják meg mélyebb értelmüket a miserend rubrikái és gyakran csak felületesen értelmezett tömör utasításai. Csak így lehetnek erős ösztönzői a mise bensőséges, áhítatos bemutatásának.

Kedves Testvérek, valamennyiünknek szükségünk van az új misekönyv beható tanulmányozására. Nem elég az istentisztelet „kialakításá"-nak nagy — és igen hamar kiüresedett — jelszava, ha csak a mindenen úrrá vált modern gondolkodásmód „vallásos" válfaját értik rajta: vagyis hogy mindazt, amit meg lehet tenni (értsd: ami technikailag keresztülvihető), a mai egyház istentiszteletében is meg szabad és meg kellene tenni. De közben nem törődnek az Egyház lelki tapasztalataival és lelkipásztori tudatával; csakis az (esetenként változó) „élmény" lebeg a szemük előtt, az egyéni, empirikusan átélt „élmény", és ennek állítólagos értéktöbblete.

Hová jutottunk mindezzel? Igazán teherbíró alapnak bizonyultak istentiszteletünk számára a mind teljesebb alkalmazkodás modern követelményei, egyre újabb élmények várása, szövegek és formák egyre szaporább váltogatása? Olyan alapnak, amilyet az emberek, a ma élők is, kívánnak, amilyenre szükségük van?

II. Tapasztalataink és reményeink önkritikus mérlege

Ebben a fejezetben az érsek rámutat egy sor téves fejleményre a tíz éves liturgikus kísérletezés folyamán:

1. „Deszakralizáció" (Entsakralisierung), vagyis szinte beteges irtózás az ún. „ünnepélyes" kifejezésformáktól. Vannak pl., akik sohasem mondják az első kánont, mert úgy gondolják, mai ember nem vehet szájára ilyen kifejezéseket: „tiszteletreméltó szent kezébe vette ezt a csodálatos kelyhet", „szent és szeplőtlen áldozati adományt" stb. Pedig az imádság nyelve mindig a Szentlélektől megragadott lélek szava.

2. „A józanság kultusza." A misében csakis a beszéd uralkodik (igen gyakran csupán a celebráns szava!), mellőzik az éneket, a zenét, az egész olyan, mintha az istentisztelet pusztán „oktatási" célokat szolgálna. Sőt néha egyenesen a mai viták zsargonát viszik bele, pl. a hívők könyörgéséből nagyhangú programnyilatkozatokat csinálnak. Az egyéni tanításnak megvan a helye a misében: ez a prédikáció.

3. Személyeskedés. A mise elején és végén igen hasznos lehet a helyzethez illő rövid, szabad bevezetés ill. plébániai hirdetések. De mindez nem „egyéni üdvözlet", hanem történjék az istentiszteleti légkörnek megfelelően. Ha a pap ilyenkor nagyon is „közvetlen" akar lenni, könnyen támadhat az a benyomás, hogy a szentmise csak amolyan „plébániai szolgáltatás", egy a sok közül.

4. A latin miseénekek teljes leépítése. Ezeket — gregorián korálist, kórusmiséket — az újítás első lendületében sokhelyütt teljesen kiutasították az istentisztelet köréből, ami fájdalmas veszteség. Az anyanyelv bevezetéséért a szentmisébe legyünk hálásak, ezt soha többé nem kívánjuk nélkülözni. De ez nem jelenti, hogy a gregoriánnak és a latin liturgikus nyelvnek most már semmi helye az istentiszteleti rendben. Meg kell adni ennek is a megfelelő szerepet.

5. A csend hiánya az istentiszteletben. Gyakori szemrehányás, hogy a liturgikus reform tönkretette az áhítat csendjét a misén. Ennek nem orvossága, ha az ígeistentiszteletet néma „meditációval" akarják pótolni, vagy — minden liturgikus szabály ellenére — újra bevezetik a csendes kánont. Az istentisztelet „teli csöndje" az egész légkör eredménye lehet csak. Ez sugárzik már a fegyelmezett, összeszedett celebráns vagy felolvasó magatartásából. Időt kell hagyni a belső folyamatoknak, a jelenlévők csendes, imádságos csatlakozásának, pl. „Könyörögjünk" utáni szünetben, a hívők könyörgései közben, a kánon nem sietős, szinte meditatív mondásával, az olvasmányok nemcsak „kifelé" szóló, hanem mondhatni a magunk lelkébe is utat nyitó felolvasásával.

6. Önkényes egyéni „liturgiák". Nem lehet tovább tűrni a sok felburjánzott illegális kánont és istentiszteleti „modellt". A hivők már eleget bosszankodtak azon, hogy minden templomban egészen eltérő jellegű mise fogadja őket, és ráadásul nekik az Amennel mintegy szentesíteniök kell mindezt.

7. Legfőbb ideje tehát, hogy „technológiai" elképzeléseink siralmas kudarca után energiánkat jobbra fordítsuk: az új misekönyv tartalmának belső elsajátítására és imádságos megvalósítására.

III. Önmagunk szolidáris elkötelezése az egységes új rend mellett

A perikópák fordítása terén még nem mindenütt hangzott el az utolsó szó, mivel egyes kifejezések feltűnően különböznek a közismert, hagyományos szövegtől. De a cselekményhez, az előírt jelekhez és imákhoz pontosan tartanunk kell magunkat, nem szabad ezt önkényesen megváltoztatni. Hiszen az eukarisztia megülése sohasem magánjellegű vagy „elit" dolog, hanem az egész Egyház cselekedete, ima- és áldozati közösségben a püspökkel és a pápával, az előírt formák keretében. Az érsek itt is felsorol néhány visszaélést: Nem szabad tetszés szerint megváltoztatni az utolsó vacsora elbeszélésének evangéliumi szavait. Más meg nagyon is a betűhöz tapadva mindjárt átváltozáskor kettétöri a kenyeret, mintha az evangélium „rubrikákat" akarna adni. Helytelen továbbá, ha a pap csak a hívek áldoztatása végén áldozik meg. (Ez a protestánsoknál van szokásban, úgyannyira, hogy ott a kiszolgáltatónak nem is kell okvetlenül magához vennie az úrvacsorát.) A csak egy szín alatt áldozók legalábbis lássák az eukarisztikus áldozat vételének „teljes formáját" a pap személyében. — Egyesek — állítólag az ökuméné kedvéért — elhagyják a Miatyánk utáni embolizmust („Szabadíts meg . . ."), holott ez az áldozási előkészületben lényeges. Sokhelyütt elhanyagolják a felajánlás imáit és mélyértelmű mozdulatait.

Az érsek bízik abban, hogy az új miserend erősebb lesz egyesek önkényénél. Új liturgikus-teológiai tudat ébredezik, és a hitből fakadó örvendező ünneplés, a csend és igazi ima vágyával együtt erősbödik a szilárd formák óhaja is, nem utolsó sorban éppen a fiatalok, a papnövendékek körében. Az új miserendé a jövő.

IV. Lelki elmélyedés az átváltoztatás misztériumában és a mise áldozati jellegében

Éppen a lelkipásztornak kell megértést tanúsítania az iránt, hogy nem csekély számú hivőnek nehezére esett búcsút venni bizonyos áthagyományozott és megszeretett külső formáktól. Igaz, közelebbről nézve világosan megmutatkozik, hogy a változások alapjában véve csak a szentmise megülésének perifériájára vonatkoznak, nem érintik a lényeges liturgikus folyamat igazi tartalmát, sőt inkább még megerősítették. Mégis a celebránsnak – a hivők összesége érdekében – legyen gondja arra, hogy az új formákkal összekötött átállás csakugyan törés és kár nélkül mehessen végbe.

A Misekönyv bevezetésének „Előszava" a legnagyobb nyomatékkal hangsúlyozza: Az Egyház új hivatalos misekönyve nemcsak hogy nem szakított a mise áldozati jellegéről, az erre fölszentelt pap szolgálatáról és az Úrnak az eukarisztikus színek alatti valóságos és tartós jelenlétéről szóló katolikus hithagyománnyal, hanem inkább még világosabbá és mélyebben felfoghatóvá tette ezt „az atyák szabálya szerint". Úgyannyira, hogy a reformáció tévedéseinek legyőzése után most lehetővé vált a népnyelv használata minden közösségi liturgiánál, és a tökéletesebb részvétel a szentmisén (No. 8–13).

A tridenti zsinathoz hasonlóan a második vatikáni zsinat is ünnepélyesen megerősítette a mise áldozati jellegét a liturgikus konstitúció 47. pontjában: „Üdvözítőnk az utolsó vacsora alkalmával... megalapította testének és vérének eukarisztikus áldozatát, hogy így a keresztáldozat a századokon át az ő eljöveteléig jelenlévő valóság legyen. Ezért szeretett jegyesére, az egyházra bízta halálának és föltámadásának emlékezetét." (Vö. LG 3,28; a papi szolgálatról 2, 4, 5.) A Bevezetés itt megjegyzi: „A zsinatnak ez a tanítása a mise szövegeiben találja meg maradandó kifejezését" (No. 2). Az eukarisztikus imádságban a pap az egész nép nevében is hálát ad ezért Istennek, és bemutatja neki „ezt az élő, szent áldozatot": az Egyház adományát, és benne egyben magát az áldozati Bárányt, akinek feláldozása kiengesztelt minket Istennel, — az áldozatot, amely az egész világnak üdvösséget hoz, és minden részesülőt élő áldozati adománnyá tesz Krisztusban az Atyaisten számára (vö. III—IV. kánon).

Ha csak az új misekönyvnek ezeket az előzetes megjegyzéseit is komolyan veszi valaki, már akkor sem tudja megérteni, hogyan szíthattak az újítás egyes ellenzői szemrehányásokkal és hamis állításokkal még paptestvéreik közt is zavart, mintha az úgynevezett „új liturgia" eltörölné a mise áldozati jellegét, meghamisítaná az átváltozás szavait, megszüntetné az eukarisztikus Úr iránti áhítatot és imádatot. Ezek rosszakaratú rágalmak. De az egyszerű ember sajnos nem tudja átlátni helytelenségüket, amíg nem adjuk meg neki azt a világos támaszt, amelyet most már mindenki — nem csupán a szentmise bemutatója — megtalál az új misekönyvben. Csak ott emelkedik minden kétség fölötti magasztos ünneppé a szentmise bemutatása, ahol ez után a könyv után igazodik. Ha azonban egyáltalán fölmerülhetett a szentmise „szétrombolásáról" szóló gonosz kijelentés, akkor még utólag is mindannyiunknak meg kell kérdeznünk magunktól: mi volt ennek az oka, és ki mindenki működött benne közre valamiképpen, talán úgy, hogy sejtelme sem volt róla. A döntő kérdés ez marad: megtisztult-e és elmélyült-e közben minden celebráns teológiai és liturgikus-lelkipásztori tudata olyan mértékben, hogy egészében eléggé átláthatóan és lelkipásztori hitelességgel tudja hozzáférhetővé és közös élménnyé tenni a szentmisét minden résztvevő számára?

Mert a szentmise legbensőbb megértése azon múlik, hogy nem szorítkozunk néhány terminológiai jelszóra, mondjuk az áldozati adományról és felajánlásról, hanem a mise egész liturgikus alapszerkezetét úgyszólván átfogjuk a szemünkkel, és imádkozva megvalósítjuk üdvözítő lényegét.

Sajnos meg kell itt mondani, hogy még mindig igen megtévesztően hat a teológiailag oly kevéssé hasznos alternatíva: „Áldozat-e a mise vagy lakoma?" Amíg ilyenkor két különálló vagy éppen ellentétes tartalomra gondolunk — az egyik állítólag skolasztikus-teológiai, a másik, az ún. lakomajelleg viszont bibliai és őskeresztény —, addig eleve félreértettük, mi az „eukarisztia" szó lényege, mit mond az Úr alapításáról és végrendeletéről; addig nem tudjuk helyesen fölmérni az eukarisztikus imádság valódi szerepét a szentmisében és magvában, az átváltozásban.

Innét adódik a döntő kérdés, amely mindenekelőtt a papnak szól: Akarja-e igazán azt tenni misemondásával, amit az Egyház tesz, amikor Krisztus megbízásából és eszközeként végrehajtatja vele a szent „actio"-t? Megvan-e benne, egyházával teljes egyetértésben, a szándék, hogy az egész „actio eucharistica"-t végrehajtja (vagyis nemcsak azt, amit mint az ő szemében legkedvesebb oldalát és „személyes ügyét" szeretne, – ami azonban egyoldalú, egyházilag nem hiteles, még a bibliai exegézis felől is gyatra és tarthatatlanul szegényes: a lakoma, az étkezési közösség, „a kenyértörés testvéri lakomája")? Az eukarisztia megülésének lényege, ahonnét minden más az értelmét kapja, mégis csak sokkal inkább a konszekráció üdvözítő folyamata, a szó átfogó értelmében. A konszekráció nem csupán többé-kevésbé szükséges előszó vagy előjáték a lakomához, nemcsak az étel ünnepélyes bejelentése és elkészítése. Hanem mindenekelőtt, a szó legvalódibb, legigazabb értelmében maga az önmagát értünk adó Úr lesz jelenvalóvá test szerint, testét kínáló odaadásával, ahogyan az utolsó vacsora termében mondotta: odaadott testével, kiontott vérével; tehát azzal az egyedülálló odaadással, amelyet az Atyának hálaadással odanyújtott kenyér és bor jeleiben valósított meg, nem kevésbé valóságosan – bár akkor is már rejtett liturgikus formában –, mint utána véres valósággal a kereszten. Ez az odaadás valósul meg azóta is újra meg újra az ő megbízása szerint, ez jelenik meg szentségileg ismét az ő meghatalmazásának erejében.

És éppen ez az ő áldozata, – végső megvalósulása élete nagy áldozati imájának, amellyel a zsidókhoz írt levél szerint a világba lépett: „Embertestet alkottál nekem... nézd, jövök, Istenem, hogy teljesítsem akaratodat" (vö. Zsid 10,5kk). Ez az új és örök Főpap áldozata, amely egyedülálló módon a mienkké is válik: abban az értelemben, hogy szentségileg a kezünkbe tette, ránk bízta, és megbízott azzal, hogy állandóan bemutassuk vele. És mi mindig újból az oltárra tesszük földi adományainkat, a kenyeret és bort, hogy ezekben a jelekben egyszerre fejezzük ki saját teremtményi készségünket és azt a szándékot, hogy bensőleg csatlakozunk az Ő odaadásához az Atya iránt.

Itt kell valamennyiünknek – papnak és közösségnek – megint jobban kinyitni a szemünket és imádságosan előkészíteni szívünket: a keresztáldozathoz való lényegi viszonyra, a földi adomány és az eukarisztikus-szentségi áldozatba történő belső belesimulás „egymásba olvadására", amit olyan megragadóan kifejeznek a felajánlás rituális mozdulatának kísérő imái (mindenekelőtt a felajánlás végén álló ima beszél igen nyomatékosan róla, de sajnos ezt sokszor nem értékelik eléggé). Hiszen a felajánló könyörgés nem csupán az oltáron lefolyt – remélhetőleg nem csak úgy futtában elvégzett – jelképes cselekményt akarja összefoglalni, hanem főként az imádság csendes gondolatait, amelyek az elmélkedve figyelő résztvevők lelkéből fakadnak. A mise bemutatója mindig újra – csak a böjti időszak miseszövegeiben vagy harmincszor! – ünnepélyesen kimondja ebben a felajánlást lezáró könyörgésben, hogy a kenyér és bor felajánlása Krisztus áldozatának „a megváltás", „a kiengesztelődés", „az engesztelés áldozatának" – szól, ugyanakkor pedig a mi áldozatunkká – a szentségi cse-

lekményben való „részvétel", „behatolás", az annak való „odaadás" áldozatává – kell válnia. „Urunk, Istenünk – így szól az első böjti vasárnap felajánló könyörgése –, kenyeret és bort hozunk a szent áldozatra, amelyet a böjti idő kezdetén megünneplünk. Fogadj el ezekkel az adományokkal együtt bennünket magunkat is, és egyesítsd odaadásunkat Fiad áldozatával."

Látjuk – és még jobban tudatosítanunk kellene magunkban –, hogy már a kánon megkezdése előtt, a tulajdonképpeni „actio eucharistica" előtt imádkozni kell áldozati adományunk lelki és szentségi „megszenteléséért" és „elfogadásáért". Akár közvetlenül („változtasd át", „fogadj el minket vele együtt"), akár közvetve, amennyiben a bemutatásnak egy előzetes, korábbi aktusában hivatkozunk erre, mintha már végbe is ment volna. A liturgikus imának szokásos sajátja az ilyen elővételező beszédmód. Hiszen azt, ami igazából a hely és idő fölötti fölséges Isten „örökkévaló pillanatában" történik, emberi gondolkodásunkban és cselekvésünkben az időbeli „előtt" és „után" kategóriáiba kell tagolnunk. De alapjában véve mégsem választhatjuk külön. Hogyan tudná az a pap, aki ezt nem látja és nem érti, egyáltalán kifejezésre juttatni saját maga és a jelenlevők számára, akikkel együtt imádkozik és cselekszik, az elmellőzhetetlen nagy gondolatot: hagyni kell magunkat bevonni abba az áldozatba, amelyet Krisztus egyszersmindenkorra bemutatott az Atyának, és a jelekben a mi szolgálatunk által ismét valóságosan meg akar újítani? Hogyan fejezhetné ki ezt másképp, mint ahogy az Ordo Missae előírja?

A kérdés csak az: Eléggé kiemeli-e a pap eljárása és magatartása ezt a lényegileg áldozati jelleget, amelynek hangsúlyozása ott lebeg az egész eukarisztikus liturgia fölött, és ráüti bélyegét az egész szentmisére? Néha az lehet a benyomásunk, hogy egyes celebránsok túl könnyen és könnyedén elsiklanak e fölött a központi gondolat fölött. Hogy ne is beszéljünk egy újabban ismét fölmerülő sajnálatos visszaélésről (állítólag „a csend zónájának" helyreállítása érdekében), amikor pontosan a kánonnak azokat a helyeit imádkozzák halkan, amelyek az áldozat bemutatásáról és a magát feláldozó Úrral való egyesülésünkről beszélnek. Legföljebb még csak – az alapítási „elbeszélésen" kívül – a Memento-imákat mondják előszeretettel hangosan. Mindenki beláthatná, hogy ennek tartós gyakorlata szükségképpen lényegesen csökkenti a misén való részvétel áhítatát, és idővel pusztító következményekkel jár az eukarisztiába vetett teljes hitünkre nézve. És hogy is hagyhatja ki valaki az epiklézisnak az átváltozást megelőző imáját (a kéréssel, hogy „a Szentlélek által szenteld meg áldozati adományunkat"), vagy az átváltozás után az anamnézisimát (ünnepélyes engedelmességi nyilatkozatával az Egyház nevében az Atya előtt: „Annak emlékét ünnepeljük t e h á t, Istenünk ... és í g y felajánljuk neked ezt az élő szent áldozatot")! Ez az ima nélkülözhetetlen; az „emlék" és az „áldozat" összekapcsolódását mutatja, amint ez a hagyomány egészében eleven maradt (a keleti egyházakban is). Sajnos gyakran nem veszik eléggé figyelembe a latin participiumos szerkezetet („Memores ... offerimus"). Aki a fordítást jobban megvizsgálja, észre kell vennie, hogy a két állítmányra és két, látszólag

önálló mondatra történt tagolás („ünnepeljük... felajánljuk) valójában nem választja el belsőleg az „emlék"-et az „áldozat"-tól. Itt az áldozat bemutatásának arról az egyedülálló módjáról van szó, ami az eukarisztia megülésének az apostolok ideje óta sajátja (vö. 1Kor 11,26: „Valahányszor e kenyeret eszitek és a kehelyből isztok, az Úr halálát hirdetitek, amíg el nem jön"): Annak az „élő, szent áldozati adománynak" a bemutatásáról, amelynek „föláldozása által kiengesztelődni akart" az Atya, amely „az egész világ javára üdvösséges áldozat", és ha részt veszünk benne, „Krisztusban élő áldozattá" tesz bennünket.

Magának az átváltoztatásnak konkrét végzésére nézve a mondottakból ez a liturgikus-teológiai következtetés adódik: Úgy kell átváltoztatáskor az Úr szavait kiejteni, hogy mindenestül és világosan kifejezésre jusson: e szavak közvetlenül nem a kenyér és bor adományának szólnak, nem is a cselekményt szemükkel és fülükkel követő résztvevőknek, hanem – mély imádságos odafordulással – a mennyei Atyának. Itt is, mint valamikor az utolsó vacsora termében, az isteni „Te", az Atya felé pillant fel az Úr – és őt most egyházának imájában a pap képviseli –, hogy odaajándékozza magát, mint egyszersmindenkorra halálra adott áldozat, értünk és a sokakért. Amikor az Egyház az Úrtól kapott végrendelet megbízását végrehajtva elmondatja a pappal Urának e szavait, imádkozva, a Szentlélekben teszi ezt. Ezek a szavak alkotják a szentségi értelmet adó és jelenlétet létrehozó kíséretet a tér és idő korlátain túl, itt és most jelenlevő Úr mélyen titokzatos üdvözítő működéséhez.

A konszekráció szövege szervesen beletartozik az egyház eukarisztikus imájába. Az Úr odaadásának szavai ezek, amelyekbe az általa akart és alapított módon belefoglalta üdvözítő tettét, és biztosítani kívánta saját lényegi jelenlétét. Tehát legbensőbb szerepe szerint úgy kell az átváltoztatást végezni és elmondani, mint i m á d s á g o t, mint az egyház nagy hálaadó és kérő imájának szívét. Ez az ima régtől fogva az „anaphora", „oblatio", „immolatio" neveket viseli. Az egyház mint „kánoni könyörgést", „kánoni cselekményt" intézi papjai által az Atyához, a legmagasztosabb hivatkozással „a Te Fiadra, Jézus Krisztusra, a mi Urunkra", aki „a kínszenvedése előtti estén (nagycsütörtökön, az ambroziánus liturgiában mindennap hozzáteszik: „a mi és mindenek üdvösségéért") tiszteletre méltó szent kezébe vette a kenyeret" és „ezt a csodálatos kelyhet", „és szemét az égre emelte, tehozzád, az Istenhez, mindenható Atyjához, majd hálát adva áldást mondott... és így szólt..."

Nyilvánvaló, hogy a kenyér és a kehely „kézbe vétele" és „fölemelése" utánzása és az Úrral együtt való megcselekvése annak, amit ő az utolsó vacsora termében tett, s aminek megtételét apostolaira bízta. Éppen így a papi minőségünkben kiejtendő átváltoztató szavakkal megismételjük és beteljesítjük az Úr világtörténelmileg egyedülálló önátadásának szavait, imádkozva, az ő titokzatos jelenlétében és közreműködésével. Ebből a tágabb, átfogó látószögből értjük meg a misekönyv rubrikáinak a celebránshoz intézett (járatlan szemnek talán kicsinyesnek tűnő) utasítását az „actio Christi" végrehajtására: „... kezébe veszi a kenyeret, egy kevéssé az oltárasztal fölé emeli" és „... egy kicsit

meghajol amikor kimondja: Vegyétek..." Ez a rubrika döntő jelentőségű arra nézve, hogy az egész helyzetet belülről lássuk. Éppen a „meghajlás" kívánja a celebránst segíteni, hogy ennél az imádságos cselekménynél már ne „a nép felé" forduljon (ha ez felületesen tekintve természetes lenne is), és tartózkodjék az önmutogatás minden formájától. A felszentelt pap nem horizontális síkon áll az oltárnál, mint az „igehirdetés", „ígéret" vagy „értelmezés" szavainak kiejtője. Legyen inkább tudatában, hogy az imádkozó ember egészen-más dimenziójában áll ott az Atya előtt, akit személyesen „Te"-nek szólít, és akinek szeme előtt, itt és most, a Fiú megbízásából és felhatalmazásával megjeleníti a „Mysterium fidei"-t, a hit titkát. Amikor azután mint celebráns nyomban „megmutatja" a közösségnek az imént átváltoztatott ostyát és a kelyhet, akkor a hivő mozdulat teljes egyszerűségében, mintegy magától világossá kell válnia: Amit e színek alatt látunk, nem más, mint az emberré lett, szenvedésén és halálán át a feltámadás dicsőségébe felmagasztalt Úr teste és vére, amit az Atya szeme láttára odaadott. Ez semmiképpen sem zárja ki, sőt inkább nagyon is magába zárja, hogy a pap legyen az első, aki a hívek színe előtt térdre hull és imádja az Urat: „Íme, hitünk szent titka!" Ez az imádó felkiáltás értelme szerint megfelel a régi bibliai fohásznak: „Én Uram és én Istenem!" (Jn 20,28)

Tehát mindenekelőtt a szentmisének ezen a helyén, innen kiindulva kell mindig újból világossá válnia mindenki előtt, hogy éppen a pap nem csupán „istentiszteleti gyülekezetnek", „hithirdetésnek" vagy „a közös testvéri kenyértörés ünnepének" értelmezi az eukarisztia megülését. Hanem – és kicsoda, ha nem ő? – mélyen tisztában van az önmagát feláldozó és eledelül odaadó Úr szentségi megjelenésével, lelke mélyéig megragadja Krisztusnak ez a valóságos, hús-vér jelenléte, testével és lelkével, istenségével és emberségével.

A szentmise liturgiájának megújulása nem járhat együtt az imádó áhítat csökkenésével. Hadd idézzük ehhez még egy püspök testvérünk meggondolandó szavait, amelyeket személyes vallomásnak szán. Johannes Weber gráci püspök írja „Ima – imádás" c. cikkében (Lebendige Seelsorge 27(1976)1–4): „Azt hiszem, sok zűrzavaros követelés (egyházi téren) az imádás hiányosságából fakad." És így folytatja: De aki még térdre tud hullni a hitben megtapasztalható isteni közelség előtt, azok közé az emberek közé tartozik, akik a mai lankadt emberiséget újra talpra állíthatják. „Isten adja meg nekem a kegyelmet" – zárja megragadó s egyben bátorító vallomását –, „hogy én is jobban ezek közé tartozzam, és jobban az imádás embere legyek!"

A hívek eddig joggal jöttek úgy a szentmisére és járultak úgy az Eukarisztia titkához, mint „Isten megjelenésének új csipkebokrához", amely a puszta közepén még mindig ég és el nem ég. Áhítattal és bizalommal. Kétségtelen, hogy olyan mértékben bizonyosodnak meg ismét boldogan és újonnan a hitnek erről az élményéről, amennyire látják, hogy papjuk tiszteli az Eukarisztiát, nemcsak az oltárnál, hanem a misén kívül is, ott imádkozva a tabernákulum előtt, és így felismerik, hogy még nem felejtette el a felszólítást: „Imitamini quod tractatis" (Utánozzátok, amit tesztek – a püspök szava a szenteléskor).

Kedves Paptestvérek! A keresztény élet szempontjából oly döntő időben, mint a mai, jobban szükség van a „Sentire cum Ecclesia"-ra (az Egyházzal való együttérzésre), mint valaha: Mindnyájunk szolidáris egységére a hitben és szeretetben és a papszentelés által megalapozott oltári kapcsolatban a püspökkel meg az Egyház legfőbb pásztorával, Péter utódával, a pápával.

Az Egyház lezárta hivatalos imarendjének reformját. „A legjobb szövegekre nyúlt vissza vagy újakat választott, megértést hozott létre a modern nyelvek istentiszteleti használata tekintetében, és nagy buzgalommal és méltósággal adta meg a kedvező feltételeket a hivők részvételére (akik ti. igazán hivők akarnak lenni). Most Isten népe számára jött el az óra, hogy belátásának és engedelmességének bizonyságát adja. Meg kell mutatnunk, hogy ebben egyhangúan járunk el. Semmit sem használ sem az önfejű és tiszteletlen nosztalgia a letűnt kultuszformák után, sem a nem kevésbé önkényes és nem kevésbé tiszteletlen ún. „kreatív" csinálmányok a szent és megszentelt egyházi liturgia terén. Nem használ sem az új nemzedék igazi lelkiségének, sem a gondolkodás és cselekvés alapvető egységének, ahogy ezt Krisztus kívánta egyházában, különösen az istentisztelet alkalmával (vö. Mt 18,20). Annál szükségesebb ma ez az egység, minél kevésbé tűrik a féket bizonyos széthúzó erők, amelyektől — az ökumenizmus elhanyagolásával — a vallási élet egyes területei szenvednek." (VI. Pál 1976. márc. 17-i beszéde.) Közös felelősségünkben köszöntöm Önöket.

Sántha Máté

A SZÉP SZOLGÁLAT ÖRÖME

Isten az Igazság, Jóság, Szépség teljessége. Tehát ezeknek az értékeknek a megvalósításával szolgálhatunk neki. Ezt mindnyájan tudjuk. Az igazságról (meg az ezzel összefüggő igazságosságról) sok szó esik korunkban, és méltán. A jóság minden időben egyformán sugárzó és hódító érték. De a szépségnek Istennel való összefüggése mintha jobban háttérbe szorulna. A természetben adottságként elénk táruló szép — a tenger, a naplemente, egy pompás virágkehely — ugyan önkéntelenül a Teremtőt juttatja a hivő ember eszébe. De a szépség mint napi életünkben megvalósítandó feladat, sőt mint Isten közvetlen szolgálatának kelléke, — erről nem nagyon tanultunk a teológiában. Ezért szeretnénk itt néhány gondolatot adni liturgia és esztétikum viszonyáról, éspedig gyakorlati szempontból.

Tud erről a Szentírás, már az Ószövetség is. Mi mást jelent a törvény előírása a hibátlan áldozati állatról, mint hogy a tőlünk telhető legszebbet mutassuk be az Úrnak? A zsoltáros így sóhajt a jeruzsálemi templom felé: „Milyen csodálatos a te lakásod, — seregek Istene! — Lelkem sóvárgó vággyal van tele, — kívánja, Uram, udvarod" (84. zs.). És Jézus a betániai vacsorán védelmébe

veszi a lábát megkenő Mária cselekedetét Júdás kifogásával szemben, miközben „megtelt a ház a kenet illatával" — örök tanulságul azoknak, akik templomépítés és díszítés helyett az egyház minden anyagi lehetőségét „a szegények javára" kívánnák fordítani. — Hogy pedig a lélekben milyen hatást válthat ki a liturgikus cselekmény szépsége: elég Claudelra gondolnunk, akit a megtérés kegyelme a karácsonyi vesperás Magnificat-éneke alatt ért utol a Notre-Dame-ban.

A szakrális tér

Isten házát építgető keresztény őseink nagyon tisztában voltak vele, hogy annak szépnek kell lennie. A kölni dóm vagy a firenzei Szent Lőrinc-bazilika a belépő szívét máris Isten dicséretére emeli föl. És most ne az építmény monumentalitására és a részletek pompájára gondoljunk elsősorban, hiszen ezt egy szerény falusi templom nem tudja utánozni, hanem arra, ami utánozható: a benyomás egységére és a belőle áradó áhítatos odaadás szellemére. Az egységet még csak nem is stílusbelileg értem. Tudvalévő, hogy a legtöbb templom vagy hosszabb ideig épült, s így már külsejében keveredik a román a góttal vagy a barokkal, vagy legalábbis a berendezésén, freskóin, szobrain hagyják rajta nyomukat az egymást váltó korok. Ez a „művészeti pluralizmus" még nem baj. De akkor már fölszisszen az ember, amikor egy szépen kiformált oltáron selejtes, giccses Jézus Szíve-vagy Mária-szoborra bukkan. Azt szokás mondani erre: a szobor, a kép úgyis csak emlékeztető, és az áhítatos hivőnek mindegy, mi előtt imádkozik. Ne áltassuk magunkat: nem mindegy! A giccses környezet giccses imára ösztökél, — ömlengő frázisokra, amelyeket magunk sem veszünk komolyan, vagy megszokott formulák gépies mondogatására (sajnos, ezek közé tartoznak, az Úr imájától kezdve, legszentebb imáink!). A templom berendezési tárgyainak segíteniök kell az imádkozót, hogy önmaga legjavát adhassa Istennek. „Ne adjanak okot helytelen jámborságra" (Lit. konst. 125; vö. 122).

Természetesen nem jelenti ez azt, hogy egyik vasárnapról a másikra az egész berendezést kidobáljuk, és híveinket ultramodern alkotásokkal ejtsük sokkba. A megszokotton való minden változtatást csendes, céltudatos nevelő munkának kell megelőznie. (Nem egy plébános itt „lőtte el" az új liturgia bevezetését.) A templom a hívek közös otthona: minden alakítását, amennyire csak lehet, közösen kell megbeszélni velük, amiben tudnak, segítsenek benne (ne csak hozzá), és ha netán akad — nem egy helyütt akadna — tehetséges ember, akár népművész, aki odaillő alkotással gazdagíthatja, az még inkább hozzájárul, hogy a templom valóban a „mienk" legyen. Persze nem biztos, hogy maga a plébános járatos a műalkotások megítélésében. Nem szégyen hozzáértőt segítségül hívni, ha lehet, megint csak a hívek köréből (vö. LK 126).

Különben a mai ember ízlésére a nagyobb egyszerűség jellemző. A túlzsúfolt barokk templomtér ma már a múlté. Viszont nagyon vigyáznunk kell arra, hogy a katolikus templom a szentségileg benne időző valaki köré épül, a be-

lépő elsősorban Őt keresi. Tehát a szentségháznak a figyelmeztető örökméccsel központi helyet kell elfoglalnia. Nem szabad úgy eldugni vagy „álcázni", hogy alig találjanak rá.

A magyar egyházi zenében, Kodály és a Szent Vagy Uram énektár nyomán, szerencsésen áttört a művészi és magyar jelleg, kiszorítva az érzelgős németes csinálmányokat. A képzőművészet terén sajnos még ma is messze vagyunk ettől. Pedig a népi kálváriáktól Kovács Margit vagy Dominek György alkotásaiig volna elég mintánk és felhasználni valónk, nem is szólva néhány az utóbbi időben épült remekbe szabott templomról (Hollóháza, Farkasrét stb.).

Építkezni, alakítani persze nem minden papnak áll módjában. De a meglévőt ápolni, rendben tartani igen. Nincs szomorúbb, mint az elhanyagolt, poros, pókhálós templom vagy éppen a piszkos tabernákulum. A jó pap, mint Urának első számú imádója, sokat időzik templomában, tehát mindent észrevesz. A kétkezi kivitelezés nem őrá vár. Mindenütt biztosan vannak jó hívek, akik kitüntetésnek érzik a sekrestyési, takarítói teendőket. A tisztaságtól ragyogó, ápolt külsejű templom máris kellemes benyomást kelt, az oltárnál és a tabernákulum körül mindig friss virággal (világért se művirággal: Isten színe elé semmi „csinált" nem való!), amit ne csak vasárnaponként újítsunk meg. – Azt mondtuk, hogy „vannak" jó hívek. De erre is nevelni kell és lehet őket. Eszembe jut egy család, amely kirándulást tett a budai hegyekbe, s többek között egy ottani kápolnát is fölkeresett. Kislányuk önként felajánlotta vadvirágcsokrát az oltárra. A pap ahelyett, hogy átvette volna, bevitte a kislányt a sekrestyébe, vele rendeztette el a virágokat egy vázában, s utána maga vihette az oltárhoz. Ez a gyermek korán megérezhette azt, amit a címben „a szép szolgálat örömének" mondtunk. Az ilyen benyomások nem maradnak nyom nélkül.

A liturgia bemutatója és a szent cselekmény

A liturgia szépségéhez elsődlegesen hozzátartozik annak megjelenése és stílusa, aki végzi. Magától értetődik, hogy a papnak kifogástalanul rendes külsővel kell az oltárhoz lépnie. Ha tetszik, mondhatjuk úgy is, hogy legyen „elegáns". Természetesen nem a divat értelmében. Amiről itt szó van, azt talán egy példa érzékelteti legjobban. Ismertem egy lelkes fiatal papot, aki mindig lobogott, mindig sietett, mindig egy kicsit kócos és megjelenésében enyhén „pongyola" volt. Aztán egyszer betévedtem egy templomba, ahol ő egy mellékoltárnál (természetesen még a Zsinat előtt) éppen csendes misét mondott, csak úgy egyedül. És akkor szemem-szám elállt. Barátunk minden hajfürtje símára nyalva, mozdulataiban nyoma sem volt a sietségnek, egész magatartása csak úgy sugározta az ünnepi áhítatot és elmélyedést. Alig ismertem rá. Ebből a látványból nagyon sokat tanultam. Azért volt fontos megemlíteni, hogy nem „népnek szóló" misét mondott, mert a pap nem a „hallgatóság" kedvéért szedi össze magát a miséhez, hanem az Isten kedvéért, akit szolgál. Éppen ezzel a minden póztól mentes magatartással hat legmélyebben környezetére is.

A liturgia tele van mélyértelmű szimbólumokkal. A térdhajtás, az oltárcsók, a kar kitárása, a keresztvetés, a paténa és a kehely fölemelése stb. akkor tölti be szerepét igazán, ha „szépen" csinálják. A prefáció alig néhány hangot felölelő dallamáról Mozart azt mondta, odaadna érte mindent, amit életében alkotott. Tudjuk-e igazán „illő és üdvösséges" hálaadásként énekelni? — Egy buzgó falusi papnak sajnos nem sok tehetsége volt az énekléshez. (A történet megint csak a régi időkben játszódik, amikor a nagyheti szertartásokat még reggel és latinul végezték, és főleg nagyszombaton, a húsvéti készülődés dandárjában, alig lézengett ilyenkor a templomban valaki.) Az Exsultet-et viszont igen nagyra becsülte. Megkérte egy latinul tudó hívét, énekelje el a padban, míg ő a húsvéti gyertya előtt csendben imádkozta. A liturgikus szempontból enyhén szabálytalan eljárás meggyőződésem szerint örömet szerzett a jó Istennek, s mindenképpen életre szóló boldog élményt az eset „hősének". Ma már ez így nem képzelhető el, de fokozottan érvényes a két elv, amelyet sugall: a hívek minél nagyobb bevonása a liturgikus szolgálatba (orgona, ének, olvasmányok stb.) és az ötletes rugalmasság. A misekönyv bevezetőjében a régi „rubrikák" helyén ma inkább lelki megalapozás és általános útmutatás található. Sokféle lehetőség és ajánlat, nem merev szabályok. Van, akit ez zavar — lélektanilag érthető, hiszen nehéz átállni a megszokottról valami másra —, és egyre-másra aprólékos kérdésekkel fordul az „illetékes szervekhez", megkívánva, hogy minden kis részletben tovább is kézen fogva vezessék. A másik oldalon meg ott vannak azok, akik most már semmit sem tartanak „kötelezőnek", hanem tetszés és „ihlet" szerint saját elgondolásaikkal helyettesítik be. Egyik sem az új liturgia szelleme. Az elsők próbáljanak a saját lábukra állni, meglátni a belülről sugárzó szépséget, amely a maga egészébe vonja az egyes mozzanatokat. A második csoportnak pedig nyugodtan ajánlhatjuk, hogy majd akkor újítsanak tovább, ha már az új liturgia minden lehetőségét kimerítették. Mert ettől még ugyancsak messze járunk. (Hogy egyebet ne említsek, a misekönyv négy fölséges kánonából a legtöbb helyen csak a középső kettő dívik, mivel a két szélső „hosszú"...) Szép, Isten szolgálatához illően szép akkor lesz a szentmise végzése, ha szerves, vagyis belső átélésből fakad, s ennek megfelelő magatartást hoz magával. Akkor nem kell félni a megfelelő helyeken mintegy maguktól adódó spontán megnyilatkozásoktól sem, szóban, gesztusban, mert ezek sem lesznek stílustörők. Föltétlenül szükség van erre a szentségek, pl. a keresztség, szentkenet kiszolgáltatásánál, ahol egyénileg kerül a pap kapcsolatba a hívekkel, nem is beszélve a gyóntatásról.

Nagy vizsgája a liturgikus magatartás szépségének az a terület, ahol a pap többnyire magára marad Istenével: a papi zsolozsma. Ismeretes a régi tréfás kérdés: szabad-e breviáriumozás közben dohányozni? Az illetékes kongregáció válasza tagadó. Fordítva: szabad-e dohányzás közben imádkozni? A válasz igenlő. Nos, a humor itt is lényeget takar. Isten előtti magatartásunkban minden megengedhető, ami Isten gyermekének természetes otthonosságából fakad. De minden tilos, ami a figyelmességet, a tiszteletet, a szeretetet sérti. Hogy kinél

hol lesz a határ, az nagyon függ az illető egyéniségétől, nevelésétől stb. Ne ítéljük meg eleve egymást: a kifelé merevnek ható viselkedés fakadhat az isteni Fölség mély átéléséből, a talán hanyagnak ható magatartás kedves természetességből. De amennyiben rajtunk áll, törekedjünk egészséges középútra és olyan magatartásra, amelynek esztétikumát a szeretet formálja ki.

A szent szövegek

A liturgikus szövegek gazdag szépségében évezredek kincse halmozódott össze. A liturgikus reform teli marokkal merített ezekből. Csakhogy ez a szépség — akár tetszik, akár nem — a résztvevők latinul nem tudó zömének hozzáférhetetlen. Ezért rendelte el a Zsinat a népnyelvi liturgiát. És ezzel létrejött a szent szövegek áttételének bonyolult problematikája. „Szent" itt azt jelenti, hogy „Isten szolgálatára szentelt", nem pedig azt, hogy „szent és sérthetetlen". A liturgikus szövegeket a műfordítás általános szabályai szerint kell fordítani, ami annyit jelent, hogy nem szavakat fordítunk, hanem formába öntött gondolatokat. Nagyon vigyázva, mert ezek a gondolatok mély teológiai mondanivalót hordoznak, és ha eltérünk az eredetitől, könnyű meghamisítani az értelmüket. De nem egyszer éppen azzal hamisítjuk meg az eredeti gondolatot, ha szolgaian ragaszkodunk a szavakhoz. Különösen tövises kérdés a mi európai köntösű liturgiánk áttétele más világrészek nyelveire, ahol egy-egy kép vagy kifejezés talán teljesen érthetetlen vagy más értelmű. De maradjunk csak a magyar mise szívénél, az átváltoztatás szövegénél: „... ez az én vérem kelyhe, az új és örök szövetségé, mely értetek és sokakért kiontatik..." Mi „ontatik ki?" — kérdezheti a magyarul gondolkodó. A kehely? A szövetség? Amit az Úr Jézus arám anyanyelvén mondott, nem lehetne azt magyarul mondani? Más szerkezettel és „-tatik, -tetik" nélkül? — Mai napig sem tudtam bevenni — mentségemre szolgáljon: boldogult Kodály Zoltánnal együtt, aki Magyar miséje készítésekor tiltakozott ellene — az „Áldott, aki jön az Úr nevében" idegen szórendjét. Pedig tudom, annak idején szépen megmagyarázták, görögből, hogy ennek miért „kell" így lennie. A magyarázatot elfeledtem, az idegenszerűség megmaradt.

Vannak, akik amellett kardoskodnak, hogy a liturgia nyelvének, éppúgy, mint a bibliafordításoknak, „veretesnek" kell lennie. Hogy Istennel nem beszélhetünk „köznapi" nyelven. Hogy református atyánkfiai „megszokták" a Károlibiblia nyelvét, vagy a görögkatolikusok Aranyszájú Szent János liturgiájának (az előzőnél nem sokkal maibb, de sajnos igen sokkal magyartalanabb) fordítását. Azt is felhozzák, hogy régi irodalmunk remekei tízezres példányszámban kelnek el, tehát a mai nemzedék is érti és szereti a régies nyelvet. Sőt nemrég olvastam részleteket egy készülő bibliafordításból, amely — uramfia — amolyan Toldi-szerű stílusban, zamatos szólások halmozásával magyarítja a biblia szövegét. Nos, ha folklórt keresünk, akkor elővesszük Erdélyi Zsuzsa gyűjtését vagy Ortutaytól Fedics Mihály meséit. És Pázmányban, Mikesben szívesen élvezzük elmúlt századok ízeit. De a mindennapi életben kinek jut eszébe így beszélni? És vigyázzunk: ha a liturgia kifejezésmódját messze távolítjuk a beszéd nyelvé-

től (természetesen nem a zsargonra, hanem az ún. „művelt társalgási nyelvre" gondolok), azzal együtt eltávolítjuk az élettől is. Holott éppen abba kellene beépülnie. És így a legfontosabb, központi területen öntudatlanul elősegítjük templom és élet, vasárnap és hétköznap végzetes különválását.

A liturgikus fordításokat tehát jó műfordítókra kell bízni. Ilyenek Magyarországon bőven akadnak. Nem biztos, hogy a papok között, dehát ez még nem lenne baj. Ha az a laikus fordító remekül bele tudja élni magát régmúlt korok vagy távoli népek alkotásaiba, akkor talán ebbe is, főleg ha maga is gyakorló keresztény? Aztán persze velejár az élő nyelvi szövegekkel, hogy néhány nemzedék múltán részben elavulnak, revízióra szorulnak. „A köntösnek az a feladata, hogy melegítsen. Koronkint át kell szabni, hogy melegíthessen. Mit ér minden szépsége, ha nem melegít? Vagy csak keveseket melegít, ahelyett, hogy ruhája lenne mindazoknak, akiknek szánták?" (Rónay György)

Egy német nyelvterületen lakó buzgó szerzetesnővér, akinek a közösségében latinul folyik a zsolozsma, nemrég kijelentette: ha anyanyelvén kellene a himnuszokat énekelnie, „állandóan káromkodnék", olyan rosszak a fordítások. Nem éppen „jámbor" kifejezés, de igen szemléletesen mutatja, milyen kínt tud okozni az esztétikai érzékkel rendelkező embernek egy-egy rossz fordítás, amely ráadásul még sántít is, mert a fordító híján volt a ritmusérzéknek. Viszont aki jelen volt már közös papi zsolozsmán, az tudhatja, milyen nehéz a minimális összehangolása is a „szólamoknak", – hol itt, hol ott „hull ki" egy-egy szótag, észre sem veszik... Örüljünk-e hát annak, hogy a fordítói hiányosságokat a befogadói hiányosságok kompenzálják? Kétes öröm. Magyarország ezekben az évtizedekben olvasó országgá lett. A szakrális nyelvnek nem lenne szabad elmaradnia az irodalom nyelve mögött.

Határterületek

A liturgia nyelve és lefolyása lényegében kötött. Van azonban az istentiszteletnek sok olyan területe, a liturgián kívüli templomi ájtatosságoktól egészen a magánimáig, ahol bőséges tere nyílik az esztétikai leleménynek is. Először is roppant bő a választék: litániák, keresztút, bűnbánati ájtatosságok, áldások, szentségimádás, szentolvasó, búcsújárás stb, stb. Mindez sohasem mehet magának a liturgiának a rovására. (Mint ahogy a liturgikus cselekményben az igeliturgia: az olvasmányok és főleg a szentbeszéd nem szoríthatja háttérbe, sem időben, sem jelentőségben magát a cselekményt: az eukarisztikus liturgiát.) De ennek árnyékában nagyon alkalmas a vallásos esztétikai igények további kielégítésére. Érdemes megterveznünk környezetüket, hangulatukat, egész lefolyásukat. Amikor pl. a pesti piarista gimnázium virágvasárnapi körmenete az iskolaépületen vonul át, ezzel csodálatos egységbe ölel liturgiát és hivatást. Ismerek egy osztrák szerzetestemplomot, ahol nem röstellik a fáradságot a májusi litániák mindennap más és más „megkomponálására", egyszer kórussal, egyszer közös énekkel, egyszer a keleti egyház szövegeivel stb., és mindezt

úgy, hogy kitelik egy negyedórából. A magyar pap, a közös ájtatosságot vezető vagy magányosan imádkozó világi abban a szerencsés helyzetben van, hogy rendelkezésére állnak a népi áhítat egyre szaporodó összegyűjtött kincsei, a magyar irodalom vallásos remekei, Balassától József Attiláig és Zelk Zoltánig, Eötvös Józseftől Fekete Istvánig (utalunk itt a református testvéreinknél már megjelent Templomablak c. vers- és Kincsesláda c. novellagyűjteményre), egyházi énekeink és ezek remekbe szabott feldolgozásai, – ne legyünk restek meríteni belőlük! Egy gyertyafényes családi esti ima, egy tavaszi napsugártól átjárt húsvéti ételáldás a templomudvaron, egy meghitt vízkereszti házszentelés, egy „szálláskeresés" vagy passiójáték felújított hagyománya maradandó élménnyévé válhat az Istent egész mivoltában, szépérzékével is kereső embernek. És még attól se ijedjünk meg, ha valami váratlan, talán zavaró mozzanat merül fel a „sacrum" területén. Sohasem felejtem el azt a 3–4 éves kislányt, aki egy nagyszombati misémbe „rontott bele". Sanctusnál kiszaladt a padból a mamája mellől, egyenesen előre az oltár felé vezető szőnyegen. És ott keringett, valósággal táncot lejtett az oltár előtt. Hang nélkül. Aztán ahogyan jött, vissza is iramodott. Meg vagyok győződve: gyönyörködve nézte nemcsak a tömött templom, de Isten maga is. Az az Isten, aki Dávid királyt táncra ösztönözte a frigyláda előtt. Szigorú felesége, Michal megvetette érte. Ezért büntetésből gyermektelen maradt. (2Sám 6,16.23.) Kevés ember tudja ma már a nevét. Dávid szépséges zsoltárait azonban tovább imádkozzuk az ezredeken át.

Toldalagi Pál szép verssoraival fejezném be, ami akár mindennapi imánk is lehetne:

Emelj magadhoz Istenem,
mint gyermeket az apja,
az édes fénybe hirtelen,
a mosdató magasba,
hogy tiszta és hogy jó legyek,
hogy szeressem a szépet,
hogy láthassam a lényeget,
hogy lássak is, ha nézek!

Kerny Géza

„SZELÍD SZÍVÓSSÁGGAL"

Ezt választotta jelmondatának Parsch Pius ágostonrendi szerzetes, és ennek megfelelő magatartás jellemezte egész életét. Jeligéje nyujt kulcsot rendkivüli teljesitményeinek megértéséhez is.

Ma már sokan nem is ismerik a nevét, vagy nagyon keveset tudnak róla, pedig megérdemli, hogy még halála után több mint negyed századra is felidéz-

zük az emlékét. Azok közé számíthatjuk, akik a liturgikus megújulásban úttörő munkát végeztek.

Már családi körülményei is közrejátszottak abban, hogy János – ez volt a keresztneve – rendkívüli teljesítményeket vihessen végbe. Ősei apai és anyai ágon hivő katolikusok. Példás életük tekintélyt szerzett a családnak. Későbbi munkatempójának megértése szempontjából az sem elhanyagolható tényező, hogy ősei kevés kivétellel egészséges és hosszú életű emberek voltak. Apja, a derék adóhivatali tisztviselő minden szükségessel ellátta övéit, de azt nem állíthatjuk, hogy a család gazdag lett volna.

A csehországi Olmütz mellett, Neustiftben született 1884. május 18-án. Az elemi iskolát és a gimnáziumot Olmützben végezte. Pályája szempontjából az is jelentős volt, hogy testvérével, Rudolffal a nyári szünidőjüket esperesplébános nagybátyjuknál töltötték. A két testvér nemcsak ministránsként került már akkor az oltár közelébe, hanem gyermekkoruknak még a játéka is a liturgikus cselekményekhez kötötte őket. Szentmisét játszottak. Volt hozzá teljes misefelszerelésük. S bár gyermeki figyelmüket elsősorban a lobogó gyertyaláng, a színes miseruha, az oltárcsengő, a liturgikus mozdulatok kötötték le, ez mégsem puszta szórakozás volt. Játékukat nagyon komolyan vették.

Vonzódása a papi pálya iránt nem sarkallta őt korai döntésre. Más élethivatás terve is felmerült benne. Egy időben a színészi pályához érzett kedvet. Húsz éves korában érett meg benne véglegesen a szerzetespapi hivatás, és 1904-ben bevonult az ágostonrendi kanonokok klosterneuburgi rendházába.

Nem sokkal előbb foglalta el Szent Péter örökét X. Szent Pius. A fiatal novicius nem csupán az új pápa nevét kapta mint szerzetesi nevet – ezentúl a Parsch Pius nevet viselte –, hanem az eszméit is magáévá tette, és azok döntő módon befolyásolták életét. A szentmisén való tevékeny részvétel előmozdítása, a gyakori szentáldozás sürgetése és a Szentírás terjesztése a hivő nép körében mind visszhangra talált benyomásokra fogékony fiatal lelkében.

Klosterneuburgban egyelőre öt évet töltött. Ezalatt rendjének főiskoláján elvégezte filozófiai és teológiai tanulmányait. Társai egyeneslelkűnek, szorgalmasnak és erős akaratúnak ismerték. Viszont öntudatos természetű volt. Ezért nem is szerzett magának barátokat olyan értelemben, hogy azokkal megoszthatta volna gondolat- és érzésvilágát. Inkább csak közös célok hozták őt össze másokkal. Két társával arra szövetkezett, hogy együtt tanulnak héberül. Ez előfeltétel volt az Ószövetségi Szentírás alaposabb megértéséhez. Két másik társához pedig az hozta közel, hogy a gyakori szentáldozásra vonatkozó rendelkezések megvalósítására törekedtek. Ez nem ment simán. Magával az újítást ellenző lelkiigazgatóval, a spirituálissal is szembekerültek. Sokszor felkeltek korábban, és titokban járultak a szentáldozáshoz. Egyik szerpap társuk áldoztatta meg őket.

1909. július 18-án szentelték pappá a bécsi Szent István dómban. Primíciás képére is X. Szent Pius pápának a szentáldozásra vonatkozó rendelkezéséből

nyomatott idézetet. Ezzel is jelezte, hogy az oltár titkának egészen kiváltságos szolgálatát tekinti papi élete legfőbb céljának.

1909–1913-ig Bécsben, a Maria Treu templomban volt kisegítő lelkész. A piaristák látták el ott a lelkipásztori szolgálatot. Őt azért rendelte oda elöljárója, mivel saját rendjében minden hely be volt töltve.

A templom hívei a fiatal szerzetes igen tevékeny és eredményes lelkipásztori munkásságának lehettek tanúi. Naponta több órát töltött a gyóntatószékben, a vallásos egyesületek vezetésére is sok időt szentelt. Mária-kongregációt alapított. Elemi iskolában és gimnáziumban hittant tanított. Jutott ideje a komoly tanulásra is, úgyhogy a bécsi egyetemen 1912. június 19-én hittudományi doktorrá avatták. Munkaerejéből még arra is futotta, hogy élénk levelezést folytasson mint lelkivezető.

Megemlítjük itt életének egy akkor még jelentéktelennek látszó eseményét. 1912 nyarán Tirol egyik községében töltötte szabadságát. Összeszedett misézése és szentbeszéde feltűnést keltett. Ott ismerkedett meg egy diákkal, Josef Andreas Jungmannal. A fiúra hatott a fiatal szerzetes egyénisége. Közös sétáikon volt elég beszédtémájuk. Jungmann később a Jézustársaságba lépett, a liturgia elismert szaktekintélye lett, és mint tanácsadó jelentős szerepet töltött be a II. vatikáni zsinaton. Első találkozásuk után tizenöt évre vették fel ismét egymással a kapcsolatot.

1913-ban rendi elöljárója visszahívta Klosterneuburgba. El kellett válnia első lelkipásztori állomáshelyétől. Ez a búcsúzás ünnepélyes és megindító volt. Igazi papi buzgósága, gyermekszeretete, az élet kitagadottjainak megértő támogatása a hívek körében igen népszerűvé tette. Azok közül pedig, akik lelkiatyjuknak választották, számosan egészen életük végéig kitartottak mellette.

Klosterneuburgban a teológiai főiskolán a lelkipásztorkodástant tanította. Amellett a noviciusokat a zsoltárok és általában a zsolozsma magyarázatával készítette elő hivatásukra. De ugyanakkor a helyi állami gimnázium hittanára és a háztartási alkalmazottak vallásos egyesületének a vezetője is volt.

Az első világháború az élet újabb területeit tárta fel előtte. Szembe kellett néznie a testi-lelki nyomorúság özönével. 1915. május 5-én vonult be. Először egy katonakórházba, majd a 93-as gyalogezredhez osztották be tábori lelkésznek. Június 6-án indult útnak, hogy Bukovinában ezredéhez csatlakozzék. Budapestre utazott. Innen Debrecenbe, majd Mármarosszigetre vette útját, és átkelt a Jablonkai-hágón. Így érkezett állomáshelyére. Az olasz fronton is teljesített szolgálatot. Átélte a negyedik isonzói csatát. 1918 októberében Szerbiába vezényelték. Itt érte az osztrák-magyar monarchia összeomlása.

Fő törekvése a tábori lelkipásztorkodásban a szentségek gyümölcsöző kiszolgáltatása, valamint a szentmise élményszerű bemutatása volt. Fel akarta kelteni katonáiban az érdeklődést és az áhítatot. Részben csehekből állt az ezred. Ezért megtanulta nyelvüket, és csehül is prédikált.

Közte és a tisztek között nem alakult ki baráti kapcsolat. Hallania kellett a megjegyzésüket: ezeknek a szerzeteseknek nincs élettapasztalatuk. Az egyik főorvos meg is mondta neki, hogy a tisztek egy csoportja azért nem szereti, mert feddhetetlen papi egyéniségével lelkiismeretfurdalást okoz nekik. Ilyen módon idegennek érezte magát köztük. Korábban úgy gondolta, hogy a háború a tiszteket és a legénységet közel hozza egymáshoz. Nem így történt. Igazságérzetét mélyen sértette, hogy a tisztek bőven kapnak kenyeret, bort, jut nekik cigaretta és pénz is, a közlegények pedig nyomorognak. A bakák megalázása, durva leszidása, arculverése láttán megállapította, hogy hiányzik a keresztény szellem. A közkatonák ritkán hallanak jó szót azoktól a tisztektől, akiken még a legnagyobb életveszélyben is az erotika és más szenvedélyek uralkodnak. Mindezek hatására különböző tervek merültek fel benne a férfivilág felemelésére. Azt is tapasztalta, hogy az anyagiakban bővelkedő szerzetesrendek megütközést keltenek. Ez külön lelki fájdalmat okozott neki, de egyben tanulságos is volt a jövő egyházképének kialakításában. Azt csak az evangéliumi egyszerűség, igénytelenség és a szolgálat szellemében tudta elképzelni.

A háború befejeztével visszatért Klosterneuburgba. Tovább tanított és oktatta a noviciusokat. De a hívek számára is maradt ideje: bibliaórákat tartott. Éppen ezek hívták fel rá szélesebb körben a figyelmet. 1919-ben már arra kérték fel, hogy Bécsben a lelkipásztorok előtt számoljon be a bibliaestékről. Tudására felfigyelt Piffl bécsi bíborosérsek is, és 1921-ben az egyetem újszövetségi vizsgáinak ellenőrzésére érseki biztossá nevezte ki.

De eredményekben eddig is gazdag élete csak ezután érkezett el legdöntőbb szakaszához. Látta a prépostsági templomban, hogy a nép teljesen passzív módon vesz részt a rendtagok zsolozsmáin és az ünnepélyes korális szentmisén. Elérkezettnek látta az időt, hogy a történelem folyamán kialakult hátrányos helyzeten segítsen. Isten népét ne zárja ki egy holt nyelv választófala az imából és a legszentebb cselekményekből. Ezért kinyomatta az egyházi év főünnepelnek miseszövegeit német nyelven, és a hívek kezébe adta, a szentmisét pedig beszédsorozatban magyarázta. Alapított egy lánykongregációt, annak tagjai, valamint a biblia- és liturgikus esték látogatói, a főiskolai kongregáció tagjai és rendszeres gyónói alkották főként ezt a közösséget, amellyel már megvalósíthatta a hívek tevékeny részvételét a szentmisén. 1922-ben, áldozócsütörtök ünnepén ment végbe a nevezetes esemény. Az ünnep szentmiséjén az Uram irgalmazz, a Szent, szent, szent és az Isten Báránya részeket németül, korálisszerű dallamra énekelték. Hívő olvasta fel az olvasmányokat, és a könyörgéseket is egy előimádkozó mondta. Ez volt az első népi liturgikus szentmise német nyelvterületen.

A következő években megjelentek liturgikus kiadványai. Megalapította az első németnyelvű liturgikus szakfolyóiratot: „Bibel und Liturgie". Szívós munkájának eredményeként 1927-ben már ezrekre rúgott azok száma, akik a hetenként megjelenő német nyelvű miseszöveget kézhez kaphatták. Eddig ő maga volt egy személyben a fordító, az igehirdető, a korrektor, a vállalatvezető, a

csomagoló és a postázó. Most azonban már lehetősége nyílt arra, hogy alkalmazottakat állítson be a munkába. 1928 adventjének első vasárnapján megjelent népszerű liturgikus folyóirata, a „Lebe mit der Kirche". A következő esztendőben, németországi útja során már munkásságának és eredményeinek kijáró megbecsüléssel fogadták. Sőt 1930-ban meghívták Antwerpenbe, az első nemzetközi liturgikus kongresszusra. Ezen beszámolt az osztrák liturgikus mozgalomról.

Igen nevezetes esemény volt a liturgikus megújulás történetében és Parsch Pius életében is az 1933-as bécsi német katolikus nagygyűlés. Bár ezen a Harmadik Birodalomból kevesen jelenhettek meg a kiutazást gátló pénzügyi rendelkezések miatt, de így is a schönbrunni kastély parkjában 200 000 hívő tevékeny részvételével tartották meg az ünnepi szentmisét. Akkor mutatkozott be a népi liturgikus mozgalom a nagy nyilvánosság előtt. Mindenki kezében ott volt a szentmise szövege a közös imákkal és az énekekkel. A híveknek lenyűgöző élményben volt részük. Innitzer bíborosérsek el is rendelte a bécsi főegyházmegyében, hogy minden plébánián havonta egyszer tartsanak ilyen közös, népi liturgikus szentmisét. Hamarosan követték a példát más egyházmegyék is. A német nyelvterületen mindenütt befogadták már a szentmise bemutatásának ezt a módját.

Viszont a nagy fellendülés után 1937-ben már aggasztó jelenségek is mutatkoztak. Németországba alig juttathatták be kiadványaikat. Ezen azonban még segítettek. Lipcsében fióküzemet létesítettek. A következő évben azonban a német csapatok megszállták Ausztriát. A klosterneuburgi liturgikus otthont nyomban birtokba vette a nemzetiszocialista ifjúsági szervezet. Magát Parsch Piust is többször beidézték a Gestapóra. A liturgikus apostolság, a nyomda és a fióküzemek még egy ideig folytathatták működésüket, de észre kellett vennie, hogy körülötte már mindenütt ott vannak azok, akikben nem bízhatott. Az ifjúság nagy része elmaradozott. Őrült annak a töredéknek, amely hű maradt. De eljött az a nap is, 1941. április 29-e, amikor a Gestapo Klosterneuburg ősi prépostságát feloszlatta, és a rendtagokat a bécsi VIII. kerületi Maria Treu lelkészségre, az ő egykori lelkipásztori munkahelyére rendelte. Innen került a XXI. kerületi Floridsdorf plébániára.

A nemzetiszocialista rendszerben a lelkipásztorkodásnak az istentiszteletre kellett korlátozódnia. De Parsch Pius nem engedte mégsem, hogy tétlenségre kárhoztassák. Tanulmányoknak és irodalmi munkásságnak szentelte legtöbb idejét, bár mindennek gyümölcse csak később érett be. Az oltár körül pedig összehozott egy közösséget. Hétköznap reggel 6-kor kezdte a szentmisét. Eleinte tíz, majd hetven-száz hívő is megjelent rajta. Mindennap prédikált nekik.

1944-ben hatvanadik születésnapjára még a háborús események közepette is felfigyeltek. Többek között Innitzer bíboros is felkereste üdvözlő soraival. Ő kitért a személyes ünneplés elől. Szerényen elvonult, és Máriacellben töltött néhány napot.

Ebben az évben már mind gyakoribbá váltak a légiriadók. Azonban azokban a zavaros időkben sem hagyta cserben a klosterneuburgi Szent Gertrud templomának kis közösségét, azt a társaságot, amellyel elkezdte a liturgikus megújulás mozgalmát. Vasárnaponként kiutazott, és ellátta lelkipásztori szolgálatát. Pedig a háború végén az utat Bécsből már gyalog kellett megtennie.

Az 1945. március 9-i légitámadás alkalmával őt is kibombázták. Igazi szerzetesi lelkületére mutat vallomása, hogy három jelentős értéket vett el tőle az Isten: a vállalatot és a nyomdát, akkor mint vezérigazgatót fosztotta meg trónjától, – írta humorral. Azután jött a rendház elvétele. Harmadszorra pedig a kényelmes otthon következett. „Szivem nem csünghet ezeken a földi dolgokon. Istennek az a szándéka, hogy igazi szerzetessé tegyen."

A plébánia lakhatatlanná vált. A plébános albérletbe vonult. Pius a templomtorony egyik helyiségében húzta meg magát. Itt nem volt víz, sem mellékhelyiség. A nyolcvannégy lépcsőt a több mint hatvanéves és akkor már nem egészen egészséges embernek naponta többször is meg kellett másznia. Mégis ragaszkodott ehhez a helyhez, hogy az örömet is és a fájdalmat is megossza a plébánia papjaival és híveivel.

Sokkal jobban megviselte az a hír, hogy nővérének és édesanyjának otthonukból menekülniök kellett.

Április 15-én hajnalban 5-kor hallgattak el a fegyverek a plébánia területén, és két órával később a pincében már megtartották a közösségi szentmisét.

Floridsdorf templomának falán utóbb emléktáblát helyeztek el. Az után az utalás után, hogy a népi liturgikus mozgalom a II. vatikáni zsinat által az egész Egyházra hatást gyakorolt, a felirat tudatja, hogy annak alapítója 1941–46-ig, a legsúlyosabb anyagi és lelki nyomorúság idején ezen a plébánián teljesített lelkipásztori szolgálatot.

Ezután kis időre visszatért Klosterneuburgba. Ott azonban az új élet őhozzá nehézségekkel köszöntött be. Akkor kapta azt a hírt, hogy édesanyja még április 8-án meghalt. A bécsi érsekségen is az ellene emelt panaszokkal foglalkoztak. A II. vatikáni zsinat előtt ugyanis a merésznek látszó újítások nem voltak simán keresztülvihetők. Az egészséges újításoknak is voltak ellenzői. A prépostság plébániájának lelkészei is visszatartották a fiatalokat attól, hogy Szent Gertrud templomát látogassák.

Ebben a helyzetben is nagyon nemesen viselkedett. Látta, hogy Klosterneuburgban a jelenléte nehézségeket támasztott volna, ezért elhatározta, hogy még egy évig Floridsdorfban marad. Egyesek akadékoskodása miatt még a Szent Gertrud templomtól is elbúcsúzott egy időre. Október 21-én a prédikáció után bejelentette, hogy a továbbiakig nem tart ott istentiszteletet, okát azonban nem mondta meg. Koberger prelátus Parsch Pius magatartását ebben a helyzetben így jellemezte: „akkor mutatkozott be a maga egész nagyságában".

Számára ez nehéz elhatározás volt. A templom és annak közössége nagyon a szívéhez nőtt. A belső áhítat és a külső megjelenés összhangjában olyan

gyönyörű vallásos életet fejlesztett ki, hogy az széles körökben elismerésre talált. A híveknek ez a csoportja a legvirágzóbb korában is csak 200–300 főből állt, de köztük több mint 100 fiatal tette élénkké a lelki családot. Nemcsak imára gyűltek össze, hanem örömük kifejezésére is. A szentmisék után agapét, szeretetvendégséget rendeztek, de voltak kirándulásaik is. Az első keresztények élete lebegett előttük példakép gyanánt. Egy szív, egy lélek volt a kis társaság. Míg csak a történelem megrázkódtatásai nem akadályozták meg, rendeztek főző-, varró-, népi tánc-, valamint zenetanfolyamot is.

Távolléte Szent Gertrud közösségétől nem tartott nagyon hosszú ideig. 1946 húsvétját megint kedves templomában ünnepelte. Ezt a bevonulását úgy fogták fel, mint rehabilitációt. Szeptember 18-án a klosterneuburgi rendházba is visszaköltözött.

Nem mehetünk el említés nélkül egy fontos esemény mellett. 1947. november 20-án jelent meg XII. Pius pápának a liturgiával foglalkozó enciklikája, a „Mediator Dei". Ez már a liturgikus mozgalom elismerésének tekinthető. Ámde ő csak egyes megjegyzéseket ragadott ki belőle, és liturgikus munkájával szemben támadást látott bennük. Ezt a nézetét nem is titkolta. De a Szentszék iránt az engedelmességre akkor is kész volt, és 1948 júniusában egy nyilatkozatot közölt a nyilvánossággal: „Hevesen és nyíltan szóltam, de nem volt szándékom, hogy megsértsem a Szentatyát. De ha szavaim a tiszteletlenség látszatát keltették, kész vagyok a jóvátételre. Az a szándékom, hogy az Egyház engedelmes fia legyek, és az is maradjak." Idő múltával az enciklikát is más színben látta, és azt írta: „Mozgalmunk törekvései egyetlen pontban sem mondanak ellent a pápa fejtegetéseinek."

Gazdag munkásságából csak távirati stílusban emeljük még ki, hogy 1950-ben későbbi évtizedekre is kiható nagy művet vitt végbe. Megalapitotta a Klosterneuburgi Bibliaapostolság intézményét, és olcsó szentíráskiadással rendkívüli eredményeket ért el a Biblia népszerűsítése terén.

1951-ben ismét megvalósult egyik hő kívánsága: a Szentatya megengedte, hogy húsvét vigiliájának szertartását éjszaka tartsák.

Élete folyásához jól illett utolsó nyilvános szereplése. 1952-ben Barcelonában tartották az eukarisztikus világkongresszust. Témája az Eukarisztia és a béke volt. Május 31-én az egyetem nagytermében ünnepi beszédet tartott a pünkösdi könyörgésről: „Akiknek megadtad a hitet, add meg a békét is." Beszéde igen meleg fogadtatásban részesült.

Június 23-án szélhűdés érte. 1954 márciusában rosszabbodott az állapota. Bevitték a klosterneuburgi kórházba. Ott 11-én hajnalban hunyt el.

16-án temették, először a klosterneuburgi temetőben. Megjelent Innitzer bíboros is. Május 18-án tartottak egy másik temetést. A neki olyan kedves Szent Gertrud templomban készítettek nyugvóhelyet. Reetz apát jött Seckauból. Ő végezte a szent cselekményt, de nem a szokásos fekete palástban. A húsvét liturgikusához illő, allelujás húsvéti szertartás volt az.

Hatalmas irodalmi munkásságának bemutatása hosszú tanulmányt igényelne. Itt csak arra a néhány műre mutatunk rá, amely magyar fordításban is megjelent: Das Jahr des Heiles (Az üdvösség éve); Die liturgische Predigt (Liturgikus prédikációiból részletek); Meßerklärung im Geiste der liturgischen Erneuerung (Szentmisemagyarázat a liturgikus megújulás szellemében).

A mai magyar olvasó megismerkedhetett Parsch Piusnak a keresztény jámborságról alkotott felfogásával is. Az erről szóló cikket Norbert Höslinger, az Osztrák Katolikus Bibliatársulat vezetője írta. Megjelent a „Régi és új a liturgia világából" c. műben. (Szerk. Szennay András, Bp. 1975, 272–89.) Ez a néhány adat is mutatja, hogy Magyarországon a múltban is megvolt, és ma is megvan az érdeklődés életműve és eszmevilága iránt. De ezt nem foghatjuk fel úgy, mint valami külföldi szellemi irány hirtelen beáramlását. Régi hazai igényeket élesztett fel, saját törekvéseknek adott új lendületet.

Szinte szimbolikus jelentőségű az első összefüggő magyar nyelvemlékben, a Halotti beszéd és könyörgésben olvasható felszólítás az aktív részvételre a temetés liturgiájában: „Kiáltsátok Urunkhoz háromszor: Kyrie eleison!" Egyházi népénekeink sok évszázadon keresztül hathatósan kapcsolták be a híveket az oltáron végbemenő szent cselekményekbe. Nagyjelentőségű tény volt a magyar liturgia történetében a közel fél évszázada (1931) Harmat Artúr és Sík Sándor szerkesztésében, Kodály Zoltán közreműködésével megjelent magas színvonalú énekgyűjtemény. Igen fontosak voltak továbbá a liturgikus megújulásban a magyar nyelvű miseszövegeket tartalmazó kiadványok, Ezek száma 1865-től egészen a II. vatikáni zsinatig tucatnyira rúg. Kiemelkedik közülük Szunyogh Xavér OSB-nek, a magyar liturgikus megújulás atyjának latin-magyar kézi misekönyve szakszerű jegyzeteivel. Ennek megjelenése 1933-ban és 2. kiadása 1944-ben nagy elterjedtsége következtében döntő lépést jelentett a liturgikus mozgalom életében. Ugyancsak nagyrészt az ő kezdeményezésére már 1924-ben megtartották az első magyar liturgikus hetet a Katolikus Hittanárok és Hitoktatók Országos Egyesületének rendezésében. Szunyogh atya bejárta az országot, előadásokat, népmissziókat, liturgikus lelkigyakorlatokat tartva, számos kiadvánnyal és sorozattal népszerűsítette a liturgiát, de nem sikerült megvalósítania nagy tervét. Olyan liturgikus központot szeretett volna létesíteni, amely egyesítette volna magában az apátságok klasszikus szerzetesi liturgiáját a népliturgikus irányzattal.

Ezek után az előzmények után a zsinatot követően nem csupán Magyarország határain belül, hanem az egész magyar nyelvterületen kellő hozzáértéssel, nagy határozottsággal és gyorsan ment végbe – egyéb újítások bevezetése mellett – az áttérés a magyar nyelvre. S ezeknek az utóbbi évtizedeknek a fejlődésében Parsch Piusnak döntő befolyása volt.

Álljon itt még befejezésül két megjegyzés. Magától értetődőnek kellene lennie, a gyakorlatban sok helyen fellépő lazaság miatt mégis rá kell mutatnunk arra, hogy a liturgikus életben való részvételnek előfeltétele a metanoia, a

megtérés. Parsch Pius nem mulasztotta el ennek hangoztatását. A másik elengedhetetlen feltétel – a formalizmus kísértésével szemben –, hogy a keresztény misztériumok hite életszerűen legyen jelen a szent liturgia résztvevőinek lelkében. Az ő lelki életét és gondolkodását nagy mértékben befolyásolta Matthias Scheebennek, a misztériumok klasszikus tolmácsolójának „Die Herrlichkeiten der göttlichen Gnade" című müve. Ez is mutatja, hogy milyen lelkület kialakítását tartotta szükségesnek.

A II. vatikáni zsinat olyan alapeszméket hirdetett, amelyek meghatározták Parsch Pius műveit is. A zsinat alatt számos püspök és liturgikus szakértő látogatta meg Szent Gertrud templomát, liturgikus tevékenységének a középpontját és halála után nyugvóhelyét. Megadták neki az utókor nevében azt a megbecsülést, amely kijár annak az apostoli lelkű szerzetesnek, akinek, Landersdorfer passaui püspöknek, a német liturgikus bizottság elnökének szavai szerint „történelmi érdeme, hogy a liturgikus mozgalmat bevitte a nép közé".

Püspökkinevezés Erdélyben. A 84 éves **Márton Áron** gyulafehérvári püspök korára és egészségi állapotára való tekintettel lemondott tisztéről. Utóda segédpüspöke, **Jakab Antal** lett. Márton püspökről I. 24. és 41. számunkat.

Papi jubileumok. Vasmise: Erdőssy Gyula jan. 25-én a székesfehérvári papi otthonban. Febr. 18-án meghalt.

Gyémántmise: Ketterer Péter ápr. 10-én a pesti ferences templomban.

Aranymise: Dr. Bóka Imre tb. kanonok, kisegítő lelkész ápr. 20-án a budapesti Örökimádás templomban.

Zsinati teológiai kurzus
európai magyar papok részére
júl. 21-én estétől júl. 25-én délig
Hely: München 71, Exerzitienhaus Schloss Fürstenried
Vezeti: P. Szabó László szentírásprofesszor, Bejrút
Jelentkezés Marosi Lászlónál, Spittal/Drau

+

Magyar nővérek lelkigyakorlata
szept. 16. estétől szept. 25. reggelig
Hely: Abbaye N. D. de Brialmont, B-4040 Tilff
(külön előadóterem, külön ebédlő, nagy park)
Hozzájárulás 4500 belga frank személyenként
Magyar nyelvű Kis zsolozsmát hozzunk magunkkal
Jelentkezés: P. Matyasovich Henrik SJ, Blijde
Inkomststraat 18, B-3000 Leuven

AZ EGYHÁZ SZAVA

A SZENTATYA „DOMINICAE CENAE" K. KÖRLEVELE A VILÁG PÜSPÖKEIHEZ

1980 Nagycsütörtökére

A levél tárgya: az Eukarisztia misztériuma és tisztelete.

A pápa ezt az írását a tavalyi levél folytatásának szánja, de annál sokkal terjedelmesebb. Mit jelent az Eukarisztia titka — kérdi bevezetőben — azoknak, akik közvetlen szolgálatában állnak: a püspököknek, papoknak, diakónusoknak? Eukarisztia és papság együtt született, és a legszorosabban összefügg; valójában ez a papszentelés létoka (princeps summaque ratio est cur omnino sit sacerdotii Sacramentum).

I. Az Eukarisztia titka az Egyház és a pap életében

„Hitünk nagy titka" a püspökökre és papokra van bízva a többi hivő érdekében és szolgálatára. A hívek joggal várják papjaiktól a különös szeretet és tisztelet tanúságát ez iránt a szentség iránt. A pápa teljesen a II. vatikáni zsinat értelmében jelenti ki: „A pap akkor tölti be legfontosabb megbízatását, és ő maga is akkor mutatkozik be legteljesebben, amikor az Eukarisztiát bemutatja."

Az Eukarisztia tisztelete a Szentlélek ösztönzésére és kegyelmének vezérlésével az Atya felé száll, aki úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte (szentháromságos jelleg!). Ugyanakkor az emberré lett Fiúnak is szól, önként vállalt, halálig menő kiüresedésének, amit az Atya elfogadott és a feltámadás dicsőségével jutalmazott. Tiszteletünk tehát felelet szeretetének csodálatos művére: hálaadás! Meg kell nyilvánulnia ennek különféle formákban: egyéni ima az Oltáriszentség előtt, imádási órák, szentségkitétel, 40 órás ima, szentségi áldás, körmenetek, főleg Úrnapján, eukarisztikus kongresszusok...

Az Egyház készíti az Eukarisztiát, az Eukarisztia viszont építi az Egyházat, megalkotva a hivők szentségi közösségét Isten Fiával. Ez a találkozás és egység több, mint egy lakoma testvéri közössége. „Akkor valósul meg ez az Egyház, amikor ebben a testvéri közösségben együtt ünnepeljük Krisztus keresztáldozatát... azután pedig, mélyen áthatva üdvösségünk titkától, közösen az Úr asztalához járulunk, hogy szentségileg táplálkozzunk az engesztelő szent áldozat gyümölcseivel. Tehát a szentáldozásban magát Krisztust vesszük; és vele való egyesülésünk, ez az ajándék és kegyelem, amely mindenkinek osztályrészül juthat, őbenne hozzákapcsol Titokzatos Testének, az Egyháznak egységéhez."

Az Eukarisztia a szeretet jele: egyszerre emlékeztet rá, megjeleníti és meg is valósítja. Aki tudatosan üli meg, kitárja szívét annak a felfoghatatlan szere-

tetnek, amelyet legteljesebben Jézus életáldozata fejez ki. Így azután bennünk is megszületik, kibontakozik, elmélyül, megerősödik a szeretet eleven felelete. A helyesen értett eukarisztikus titok egyben a tevékeny felebaráti szeretet iskolájává is válik. Mélyebben megértet velünk minden emberi szenvedést, minden igazságtalanságot és sértést, és arra indít, hogy hatékony orvoslást keressünk minderre.

Az Eukarisztia beteljesíti kereszténnyé válásunk folyamatát. „Az egész szentségi életnek középpontja és csúcsa." Ismét felhangzanak benne keresztségünk és bérmálásunk vezérmotívumai. A bűnbánat szentsége vezet el hozzá, de megfordítva is: az Eukarisztia elvezet a bűnbánathoz és gyónáshoz. Mert ha igazán tudatára ébredünk, kit veszünk magunkhoz, akkor önkéntelenül felébred bennünk méltatlanságunk tudata, bűneink őszinte megbánása és a megtisztulás vágya is.

II. Az Eukarisztia szentségi jellege és az áldozat

Az Eukarisztia megülésének hosszú története van, az utolsó vacsorától az egész egyháztörténelmen át. Mindezenközben a lényeg teljesen változatlan maradt; a bemutatás külső, másodlagos elemei többször változtak, utoljára a II. vatikáni zsinat következtében. Azonban az Eukarisztia mindenkor lényegileg szent, szakrális cselekmény marad. Benne ugyanis Krisztus, az újszövetség Főpapja jelenik meg és cselekszik. Szakrális jellegét maga az Úr akarta, nem pedig emberek ruházták rá utólagosan. Eredetétől fogva ez az az alapvető liturgia, amelyben maga Krisztus szentségileg megülte szenvedésének és feltámadásának titkát. Azóta is ez minden mise szíve, lényege.

A pap „in persona Christi" mutatja be az áldozatot. Többet jelent ez, mint „Krisztus nevében, megbízásából, képviseletében". Egyedülálló, szentségi azonosulás a Főpap-Krisztussal, aki ennek a legsajátabb áldozatának egyszerre szerzője, bemutatója és megvalósulása. Ő a „főszereplő", az igazi cselekvő, (princeps Actor), szerepét senkisem pótolhatja. A misének ezt a lényegileg „szent" jellegét nem szabad más céloknak alárendelni. Ha elválasztanánk az Eukarisztiát szakramentális áldozati jellegétől, akkor egyszerűen megszűnnék létezni. Nem enged meg semmiféle profán utánzást sem, ami könnyen profanizálássá válna. Mindezt jól meg kell szívlelnünk, mert manapság erős a „deszakralizálás" hajlama, a szent és profán közti különbség elmosódik. Pluralisztikus társadalmunkban a keresztények élő hite biztosítja ennek a szentségnek polgárjogát.

Az Eukarisztia mindenekelőtt áldozat: megváltásunknak, az újszövetségnek áldozata. Amikor megjeleníti (praesens redditur) Krisztus egyszeri, egyetlen áldozatát, ezzel a megváltás húsvéti ajándékaként visszaadja Istennek az embert és a világot. A pap áldozatbemutatásával egybekapcsolódik a hívek lelki áldozata az egyetemes papság alapján. Jelképes kifejezése ennek a felajánlási

körmenetben az adományok átnyújtása. De tudatának a mise egész folyamán ébren kellene maradnia. Ezt célozza különösen az Orate fratres és az átváltozást követő anamnézis. („Halálodat hirdetjük...") Az új miseliturgia mindezt világossabbá tette a hivők számára. A változások természetesen nagyobb nyitottságot és érettséget is megkövetelnek papok és hivők részéről egyaránt. Különösen az átváltozás szavait ejtse ki a pap nagy alázattal és egyszerűséggel, jól érthetően. Az eukarisztikus áldozatnak ez a lényegi aktusa sietség nélkül menjen végbe, úgy, hogy a résztvevőket bensőséges áhítattal töltse el, és megéreztesse velük a titok nagyságát.

III. Az Úr két asztala és az Egyház közös java

Az egyik asztal az igéé, az Úr szaváé. Az olvasmányok új rendje, az ige-istentisztelet teljes megújulása egyben új felelősséget is jelent Isten szava iránt. Felolvasása történjék szépen, egyszerűen, a szent szöveghez illő módon. Liturgikus olvasmányszövegként csakis a Szentírás szerepelhet, semmi más – bármilyen szép és értékes, akár vallásos írás. Az ilyenek helye a homíliában van, amely jól összefűzheti Isten kinyilatkoztatott bölcsességét az igazságkereső emberiség gondolataival. Egyes hivők nélkülözik a latin nyelvet. Érzelmeiket és óhajukat tiszteletben kell tartani, és a lehetőség keretein belül tegyünk is ennek az igénynek eleget.

A másik a kenyér, a szentáldozás asztala. Egyesek – bár megtehetnék – nem járulnak az Úr asztalához. Azelőtt ez sokszor túlzott szigorból történt, ma talán inkább közönyösségből. Más esetekben viszont válogatás nélkül, mondhatni gépiesen mindenki megáldozik. Mind a két véglet helytelen. A pap felelősséget visel azért, hogy híveiben érzékeny és helyes keresztény lelkiismeretet alakítson ki ebben a tekintetben is; nekik maguknak kell tudniok megítélni, mikor áldozzanak, mikor ne.

Az Úr asztalának szolgái vigyázzanak, hogyan bánnak Krisztus testével és vérével, és hogyan osztják ki a szentáldozást. „Kerülni kell itt minden aggályosságot; viszont Isten őrizzen a tiszteletlen szokásoktól, helytelen sietségtől és botrányt keltő türelmetlenségtől." A pápa itt beszél a kézbe való áldoztatásról is, amelyet „egyes püspöki karok kértek, és az Apostoli Szék jóváhagyta." De ügyeljen a pap, hogy eközben semmi tiszteletlenség ne történjék. A hivők szabad választását és akaratát is mindig tiszteletben kell tartani. A Szentségért elsődlegesen mindig a pap felelős. Szépen juttatja kifejezésre ezt a felhatalmazását és kötelességét a szenteléskor a kéz fölkenése. A szentáldozás kiosztása is elsősorban a papok és a diakónusok feladata, de szükség esetén az Egyház laikusokat is felhatalmazhat erre, természetesen mindig kellő előkészítéssel.

Az Eukarisztia mint az egyházi egység szentsége az egész Egyház közös java. Ezért az Egyház köteles megszabni megülésének módját. Ez történt a Zsinaton és az azt követő instrukciókban, valamint az egyes püspöki karok és

püspökök intézkedéseiben, közösségben az Apostoli Székkel. A liturgikus megújulás jelenlegi szakaszában ugyan tere nyílik a szabad „kreativitásnak" is, de csak a lényegi egység megőrzésével. A pluralizmus csak annyiban jogosult, amennyiben megmaradnak az eukarisztia megülésének lényeges jegyei. Mindezen nemcsak a Szentszéknek és az egyes püspöki karoknak kell őrködniök, hanem kivétel nélkül az Eukarisztia minden szolgájának. Legyen minden celebráló papnak különös érzéke az Egyház közös java iránt, és rendelje magát alá neki. „Nem szabad a liturgikus szöveg és a szent szertartás ‚birtokosának' tekintenie magát, aki magánvagyonaként szabadon rendelkezhet velük, és a mise menetét önkényesen saját egyéni stílusa szerint alakítja. Ez talán néha hatásosabbnak tűnik, és jobban kielégíti az egyéni jámborságot; de tárgyi oldalról tekintve mindig árulás az ellen a közösség ellen, amelynek mindenekelőtt az egység szentségében kell igazán kifejezésre jutnia." Az ilyen egyénieskedés mindenképpen káros.

Megemlíti itt a pápa a liturgikus ruházat kérdését is: „Természetesen megesett és ma is megesik, hogy bizonyos körülmények között ezek az előírások nem köteleznek. Mély megrendüléssel olvastunk arról a haláltáborokban fogva tartott papok könyveiben, hogyan ülték meg az eukarisztiát az említett szabályok mellőzésével, oltár és szent ruhák nélkül. Ilyen körülmények között ez hősi lelkük bizonysága volt és nagy tiszteletet érdemel. Rendes viszonyok között viszont a liturgikus parancsok elhanyagolása az Eukarisztia iránti csökkent tiszteletként értelmezhető. Ennek oka lehet a celebráns különcködése, a kritikai érzék hiánya egyes elterjedt vélemények iránt, vagy a hit szellemének hiányossága."

A Szentatya saját és az összes püspökök nevében bocsánatot kér a hívőktől mindazért, amivel botrányt vagy nehézségeket okoztak nekik emberi gyöngeségből, türelmetlenségből vagy hanyagságból, talán a Zsinat előírásainak egyoldalú vagy téves alkalmazásával is.

A befejezésben a pápa igényli a püspöki karok és a Szentszék „éber és alkotó jellegű" együttműködését. Legyen ez tekintettel az Eukarisztia méltóságára, de ugyanakkor korunk szellemi áramlataira és társadalmi változásaira is. Az utóbbiak nemcsak nehézségeket jelentenek, hanem egyben lehetővé is teszik, hogy ismét újfeléképpen vegyünk részt a hit nagy titkában. Különösen azt hangsúlyozza a Szentatya, hogy az eukarisztikus liturgia kérdéseinek nem szabad szakadást okozniok a katolikusok között, nem szabad fenyegetniök az Egyház egységét. Milyen szomorú is lenne, ha éppen az egység szentsége osztaná meg az embereket, és válna ellentétes gondolkodás- meg cselekvésmód forrásává! Ne szomorítsuk meg Isten Lelkét! Ehhez kéri az Egyház legfőbb pásztora könyörögve a Szentlélek világosságát Szűz Mária közbenjárásával.

Franz Dander

A PÁPA MAGYAR NYELVŰ LEVELE A MAGYAROKNAK

Lékai László Bíboros, esztergomi Érseknek, az Érsekeknek, a Püspököknek, a Papságnak, a Szerzeteseknek és Szerzetesnőknek és valamennyi Hivőnek.

1. 1978 decemberében, alig néhány héttel pápává választásom után, levelet küldtem nektek, hogy általa kifejezzem üdvözletemet, elküldjem Apostoli Áldásomat, valamint szívből jövő jókívánságaimat nektek, katolikusoknak és az egész nemes magyar népnek. E levélben felidéztem azokat a történelmi és érzelmi szálakat is, amelyek hozzátok fűznek engem; magasztaltam Szent István, a Haza Atyja, Krisztus és a katolikus Hit Apostola nagy alakját, és azt az óhajomat fejeztem ki, hogy a katolikus Egyház, amely olyan kimagasló szerepet töltött be Nemzetetek történetében, a jövőben is megvilágíthassa Magyarország lelki arculatát.

2. Tavaly április elején fogadtam Lékai László Bíboros Urat több Főpásztor, egy csoport Pap és Hivő kíséretében, akik azért jöttek össze Rómába, hogy a Pápai Magyar Kollégium alapításának IV. centenáriumát ünnepeljék – e Kollégium az első évektől kezdve egyesült a Pápai Német Kollégiummal –, továbbá, hogy megemlékezzenek a Pápai Magyar Intézet felállításának 50. évfordulójáról: e két Intézet számos szent és tudós papot nevelt, akik közül nem kevesen magas egyházi felelősségre emelkedtek.

A jelenlevőkhöz szólva többek között kiemeltem: nagy megelégedéssel vettem tudomásul, hogy a Püspökök és Papok különleges és fokozott elkötelezettséggel szentelik magukat az ifjúság nevelésére. És most is örömmel állapítom meg, hogy a Pápai Magyar Intézeten kívül a Pápai Magyar Kollégium is újrakezdte működését két szeminaristával, akiket azért küldtek Rómába, hogy befejezzék egyházi kiképzésüket.

3. Arra is szeretnék emlékeztetni, hogy pápaságom eme első szakasza alatt magánkihallgatáson fogadhattam több Főpásztorotokat és magyar zarándokokat is általános kihallgatásokon. Ez alkalommal is ki akarom fejezni örömömet e találkozások és az általuk kapott vigasztalás miatt.

4. Most kötelességemnek érzem azt, hogy egy olyan témáról szóljak nektek, amely elsőrendű fontosságú az Egyház élete és fejlődése szempontjából mindenütt, így Magyarországon is. Ez a téma különösen is szívemen fekszik: a hívek, különösen pedig a gyermekek és a fiatalok katekézise.

Az Egyház mindig úgy tekintette a katekézist, mint egyik alapvető kötelességét, a feltámadt Úr utolsó parancsa értelmében: tanítványává tenni minden népet, és megtanítani őket mindannak megtartására, amit Ő előírt. Az Egyház csaknem kétezer éves élete során állandóan ennek a feladatnak szentelte energiáit. Most csupán a legutóbbi időkre emlékezve azt kell mondanom, hogy a Pápák kiváló helyet szenteltek a katekézisnek lelkipásztori gondoskodásukban. VI. Pál példás módon szolgálta az Egyház katekézisét igehirdetésével, a II. Va-

tikáni Egyetemes Zsinat hivatalos értelmezésével – e Zsinatot a modern idők nagy katekizmusának tekintette –, valamint egész életével. Az általa jóváhagyott vagy kibocsátott dokumentumok közül szeretnék emlékeztetni 1975. december 8-án kelt „Evangelii Nuntiandi" kezdetű Apostoli Buzdítására; és VI. Pál akarta azt, hogy a Püspöki Szinódus IV. általános ülése a katekézist, különösen is a gyermekeknek és a fiataloknak szóló katekézist válassza témájául; az 1977 októberében megtartott Szinóduson én magam is örömmel részt vehettem. Ez a Szinódus a reménység rendkívüli légkörében dolgozott, és a katekézis megújulásában hálával a Szentlélek drága ajándékát látta; a mai Egyháznak adott ajándékot, amelyre a keresztény közösségek mindenütt nagylelkűen és odaadással válaszolnak.

A hitnek és a reménynek ugyanebben a légkörében intéztem 1979. október 16-án a Püspökökhöz, a Papsághoz és az Egyház valamennyi Hivőjéhez „Catechesi Tradendae" kezdetű Apostoli Buzdításomat. Ebbe a dokumentumba lényegében felvettem azokat a megfontolásokat, amelyeket VI. Pál pápa készített elő, felhasználva a Szinódus által neki átadott dokumentációt, és amelyet a feledhetetlen I. János Pál pápa – a legteljesebb mértékben katekéta – már készült kiadni, amikor váratlanul az Atyai Házba szólíttatott.

5. Nincs szándékomban az, hogy megismételjem most mindazt, amit nemrég kiadott Buzdításomban írtam; itt csak néhány olyan pontra hívom fel a figyelmet, amelyek különösen is érdeklik a magyarországi Egyházat; ugyanakkor arra szólítalak és buzdítlak benneteket, hogy elmélkedjétek át mindazt a tanítást, amit ez a Buzdításom tartalmaz.

A katekézisben Krisztust, a Megtestesült Igét és Isten Fiát tanítják, és minden mást a Reá való vonatkozásban. Egyedül Krisztus a mi Mesterünk; mindenki más csak annyiban, amennyiben az ő szócsöve, lehetővé téve Krisztusnak, hogy Ő tanítson ajka által.

A katekétikai tevékenység az Egyház küldetésének abszolút elsőrendű feladata. Az Egyháznak a katekézisnek kell szentelnie legjobb energiáit. Ez a hit magatartása, és Isten nem várat a válaszadásra. A katekézis olyan mű, amelyért az egész Egyháznak felelősséget kell éreznie és vállalnia. De az Egyház tagjainak felelőssége különböző: mindenkinek küldetése és különleges körülményei szerint kell ezt vállalnia. De erre a pontra visszatérek később e levélben.

A katekézis, minthogy mindenekelőtt olyan út, amelynek lehetővé kell tennie az élő találkozást Krisztus Személyével a hit révén, különleges módon magában foglalja Krisztus tanításának átadását acélból, hogy beavassák a hallgatókat – gyermekeket, fiatalokat és felnőtteket – a keresztény életbe és annak növekedésébe. Ha igaz az, hogy kereszténynek lenni annyit jelent, mint „igent" mondani Jézus Krisztusnak, emlékeztetnünk kell arra, hogy ennek az „igen"-nek két szintje van: először abban áll, hogy átadjuk magunkat Isten Szavának reá támaszkodva; de másodszor jelenti azt is, hogy igyekszünk jobban megismerni ennek a Szónak mély értelmét. A katekézis

szükséges akár a keresztények hitének érlelődéséhez, akár a világban való tanúságtételükhöz.

Mindenkinek szüksége van a katekézisre

Gyakran döntő pillanat az, amikor a kisgyermek szüleitől és a családi környezettől átveszi a katekézis első elemeit, amelyek talán nem mások, mint a következők: a jó és gondviselő Atya egyszerű kinyilatkoztatása, aki megtanítja őket szívük megváltoztatására; rövid imádságok, amelyeket a gyermek megtanul gügyögni, a rejtett Istennel való szerető párbeszéd kezdetei lesznek. Sohasem hangsúlyozhatom eléggé a keresztény szülőknek az első beavatásnak ezt a kötelezettségét; főbenjáró feladat, amely megköveteli a kisgyermek iránti nagy szeretetet és mély tiszteletet, akinek joga van a keresztény hit egyszerű és igaz bemutatására.

Majd szélesebbre tágul a társadalmi kör, és ezzel párhuzamosan következik annak a katekézisnek a pillanata, amikor a gyermeket szervesen be kell vezetni az Egyház életébe; ez magában foglalja a szentségekhez való járulás közvetlen előkészületét is: oktató katekézis, de arra is ügyel, hogy tanúságot tegyen a hitben; kezdeti katekézis, de nem töredékes, mert – ha elemi módon is – fel kell tárnia a hit titkának valamennyi főbb részét és azok kihatását a gyermek erkölcsi és vallási életére; e katekézis értelmet ad a Szentségeknek, de ugyanakkor a megélt Szentségektől élő dimenziót kap; megakadályozza, hogy pusztán elméleti legyen, és közvetíti a gyermeknek azt az örömet, hogy Krisztus tanúja különleges életkörnyezetében.

Ezután következik a serdülés időszaka. Itt szükség lesz arra, hogy a katekézis képes legyen elvezetni a serdülőt saját élete felülvizsgálatára; e katekézisnek nem szabad mellőznie a serdülők nagy problémáit. Jézus Krisztus, a barát, a vezető és az eszménykép kinyilatkoztatása; üzenetének feltárása, amely képes választ adni az élet alapvető kérdéseire.

Az ifjúsággal elérkezik az első nagy döntések órája. Jó és rossz, kegyelem és bűn, élet és lelki halál egyre inkább összeütköznek a fiatalban mint alapvető választási lehetőségek: el kell fogadnia vagy vissza kell utasítania őket éleslátón és felelősségtudattal. Itt a katekézisnek jelentős szerepe van, mert e pillanatban az Evangéliumot úgy lehet bemutatni, megértetni és elfogadtatni, mint ami képes értelmet adni az életnek; a katekézis így felkészít a felnőtt élet nagy keresztény elkötelezettségeire.

A kisgyermek-kortól az érettség küszöbéig a katekézisnek a hit állandó iskolájának kell lennie, végig kell kísérnie az élet nagy állomásait mint olyan fényforrásnak, amely bevilágítja a kisgyermek, a serdülő és a fiatal útját.

Fontos pont a felnőttek katekézisének központi kérdése. Ez a katekézis elsődleges formája, amennyiben olyan személyekhez fordul, akik a legnagyobb felelősséggel rendelkeznek és azzal a képességgel, hogy megéljék a keresztény üzenetet teljesen kifejlődött formájában. A keresztény közösség nem végezhetne állandó katekézist a felnőttek közvetlen és kipróbált részvétele nél-

kül, legyenek azok akár a katekétikai tevékenység befogadói, akár annak előmozdítói. Hogy hatékony legyen, ahhoz a katekézisnek állandónak kell lennie, és ténylegesen hiábavaló lenne, ha megállna az érettség küszöbe előtt, minthogy nem kevésbé szükséges a felnőtteknek, még ha nyilvánvalóan különböző formában történik is.

A közösség a Hierarchia irányítása alatt

„Catechesi Tradendae" kezdetű Apostoli Buzdításomban megjelöltem és sugalltam a katekézis néhány útját és módszerét: tömegkommunikációs eszközök, zarándoklatok, bibliakörök, karitatív csoportok, imacsoportok, a keresztény reflexió csoportjai. Emlékeztettem az egyházi bázisközösségek összejöveteleire is, amennyiben ezek megfelelnek az „Evangelii Nuntiandi" kezdetű Apostoli Buzdítás ismérveinek; vagyis:

a) szilárd egységben maradnak a helyi Egyházzal, amelybe beépültek, és az egyetemes Egyházzal, elkerülve így az elszigetelődés veszélyét és azt, hogy Krisztus egyedüli igazi Egyházának higgyék magukat;
b) megőrzik az őszinte közösséget azokkal a Pásztorokkal, akiket Krisztus az egyetemes Egyház élére állított és a Tanítóhivatallal, amelyet Krisztus Lelke e Pásztorokra bízott;
c) növekszenek minden nap a felelősségtudatban, a buzgóságban és a missziós elkötelezettségben;
d) nem hiszik sohasem, hogy ők az evangelizálás egyedüli befogadói és egyedüli művelői, vagyis az Evangélium egyedüli letéteményesei, hanem elfogadják, hogy az Egyház rajtuk kívül is megtestesül;
e) táplálékukat az Isten Szavában keresik anélkül, hogy a politikai polarizálódás vagy a divatos ideológiák rabjaivá válnának;
f) elkerülik az igazság és az együttműködés szelleme ürügyén gyakorolt rendszeres kontesztálás és a végletes kritika kísértését;
g) egyetemesek maradnak és kerülik a szektásságot.

Nehéz korban élünk: az a szorongás, amely abból a tapasztalatból ered, hogy az ember legjobb vívmányai kiszabadulnak kezéből és ellene fordulnak, a bizonytalanság légkörét teremti. A katekézisnek ebben a világban kell segítenie a kereszténeket, hogy saját örömükre és mindenki szolgálatára „világosság" és „só" legyenek. A katekézisnek meg kell tanítania közösségeink fiataljait és felnőttjeit arra, hogy éleslátók és következetesek legyenek hitükben; hogy derűsen állítsák keresztény és katolikus önazonosságukat; hogy olyan erősen Isten abszolút lényéhez tapadjanak, hogy mindenütt és minden körülmények között tanúságot tehessenek róla.

Az az ajándék, amelyet az Egyház felajánlhat a mai célt tévesztett és nyugtalan világnak, a következő: olyan kereszténeket kialakítani benne, akik biztosak a lényegben és alázatosan vidámak hitükben. A katekézis erre tanítja meg őket, és elsőnek a világ húz hasznot ebből. „Az embernek, aki egészen alapvetően meg akarja érteni magát – nem csupán a közvetlen, részleges, gyakran

felületes, sőt látszólagos kritériumok alapján és saját léte mértéke szerint –, Krisztushoz kell közelednie nyugtalanságával és bizonytalanságával, sőt gyengeségével és bűnösségével, életével és halálával. Mintegy Krisztusba kell belépnie teljes lényével, ‚el kell sajátítania', asszimilálnia kell a Megtestesülés és a Megváltás egész valóságát, hogy megtalálja önmagát" (Redemptor Hominis kezdetű körlevél, 10. pont).

A katekézis feladata mindenek előtt a Püspökökre hárul

A II. Vatikáni Egyetemes Zsinat már emlékeztetett erre a súlyos kötelességre („Christus Dominus", 14. p.), és a Szinódus IV. Általános Ülésének Atyái erősen kiemelték. A katekézis legelső felelősei a Püspökök; Ti, kedves Püspöktestvéreim, Ti vagytok a legmagasabb fokban katekéták. A tevékeny és hatékony katekézis előmozdításának kötelezettsége minden más foglalatosságot megelőz. A ti főszerepetek az, hogy felébresztitek és megőrzitek egyházaitokban a katekézis igazi szenvedélyét, amely megfelelő és hatékony szervezésben testesül meg. Ha a katekézist jól végzitek a helyi egyházakban, minden más könnyebben megy.

Ami Titeket, Papokat illet: íme az a terület, ahol Püspökeitek közvetlen munkatársai vagytok. Legyetek „nevelők a hitben" (Presbyterorum Ordinis 6). Az Egyház azt várja el tőletek, hogy semmit se mulasszatok el a jól felépített és elrendezett katekézis területén. Minden hivőnek joga van a katekézisre, minden Pásztornak kötelessége, hogy erről gondoskodjék. Sohase tűrjétek, hogy a buzgóság hiányában a hívek meg legyenek fosztva a katekézistől.

Sok Szerzetescsalád – férfi és női közösség – a gyermekek és a fiatalok, főleg a legelhagyatottabbak keresztény neveléséért jött létre. A történelem folyamán a szerzetesek és szerzetesnők nagyon elkötelezték magukat az Egyház katekétikai tevékenységében, különösen alkalmas és hatékony munkát fejtve ki. És biztos vagyok abban, hogy a szerzetesek és szerzetesnők ma is a lehető legjobban és minden energiájukkal a katekézis feladatának szentelik magukat.

Örömmel idézem emlékezetbe a világi Híveket, férfiakat és nőket is, akik a múltban a vallásoktatásnak szentelték magukat; ez az elkötelezettség elmélyítette hitüket és részesítette őket a Krisztus szelíd királyságának terjesztéséből származó örömben és dicsőségben.

A család katekétikai tevékenysége különleges, és bizonyos szempontból helyettesíthetetlen jelleggel bír. A szülők a hitre nevelnek; e nevelésnek a gyermek legkisebb korától kell elkezdődnie. Már akkor kibontakozik, amikor egy család tagjai egymást kölcsönösen segítik a hitben való növekedésben keresztény tanúságtételük által. Még hatékonyabb lesz, amikor a családi eseményekkel egybekötve – a szentségekhez járulás, nagy liturgikus ünnepek megülése, egy gyermek születése, gyászt hozó körülmények – arra törekszik, hogy kifejtse a hivő családokban ezeknek az eseményeknek vallási tartalmát. De még ennél is tovább kell mennie: a keresztény szülők törekszenek, hogy a családi

körben tovább folytassák és fokozzák a korábban kapott kiképzésük módszeres fejlesztését. A családi katekézis így megelőzi, kíséri és gazdagítja a katekézis minden más formáját. A keresztény szülők sohasem fáradoznak eléggé azért, hogy felkészüljenek gyermekeik ilyenfajta katekétikai szolgálatára, és hogy ezt fáradhatatlan buzgósággal teljesítsék.

A család mellett az iskola is mellőzhetetlen lehetőségeket nyújt a katekézisnek. Elsősorban természetesen a hazátokban létező nyolc katolikus iskolára hivatkozom. De gondolok az állami iskolákra is. Leghőbb óhajomat fejezem ki, hogy a katolikus szülők, élve a törvényes rendelkezések által biztosított lehetőségekkel, kérjék gyermekeik számára az állami iskolában tanított vallásoktatást, hogy így a gyermekek előrehaladhassanak lelki kiképzésükben. Szilárd a meggyőződésem, hogy a fiatalok katolikus hite iránti tisztelet – egészen addig, hogy beleegyeznek a hitre való nevelésbe, a hit megerősítésébe, szabad kifejezésébe és gyakorlatába – biztosan tiszteletére válik polgári Hatóságaitoknak is.

6. Levelem végén arra buzdítalak benneteket, hogy fordítsátok szíveteket Feléje, aki az egész katekétikai műnek és a katekézis művelőinek fő sugallója: a Szentlélek felé. A katekézis, amely növekedés a hitben és a keresztény élet érlelődése a teljesség felé, olyan mű, amelyet csak Ő, a Szentlélek tud felébreszteni és táplálni az Egyházban. Ezért az Egyháznak és minden tagjának, amikor teljesíti a katekézis küldetését, teljesen tudatában kell lennie, hogy a Szentlélek élő és tanulékony eszközeként cselekszik. Azt is hozzá kell fűznünk, hogy az a vágy, hogy jobban megértsük a Szentlélek tevékenységét és jobban Reá hagyatkozzunk, biztosan a katekétikai megújhodást eredményezi. Nagy szeretettel lehívom a Magyarországon katekézist végző Egyházra az Atya és a Fiú Lelkét, és azért könyörgök Hozzá, hogy újítsa meg ebben az Egyházban a katekézis dinamizmusát.

Mária, Pünkösd Szűze – az „élő katekézis", a „katekéták Anyja és eszménye" – esdje ki mindezt számotokra hathatós közbenjárásával.

Különleges Apostoli Áldásommal.

Vatikán, 1980 Húsvétján.

Joannes Paulus PP. II.

A LITURGIA A JÖVŐ KAPUJA

Részletek a holland püspöki kar 1975 adventi pásztorleveléből

Az istentiszteletben mindenki számára – akinek szeme van a látásra és füle a hallásra – láthatóan és hallhatóan kifejezzük, mi éltet bennünket mint hivőket. Szavakban és mozdulatokban tárjuk fel benső életünket. Bizonyos értelemben „kinyilatkoztatás" történik, s ez szabadító és megváltó hatású lehet.

Mindennapi életünkben magától értetődő, hogy a legkülönfélébb módon kimutatjuk, mi tölt el bennünket. És ha ezt mások megértik, kapcsolat, közleke-

dés jön létre, viszonyba lépünk másokkal, barátság, szeretet alakul ki. Egy mosoly például sok mindenben megértést hozhat létre; az anya megsimogatja gyermekét, hogy megvigasztalja, vagy csak egyszerűen éreztesse vele, hogy szerető gondja nem csökken; bizonyos alkalmakra ajándékkal szerzünk örömet egymásnak; aláírunk valamit, hogy ezzel megmutassuk: egyetértünk az írás tartalmával; közeledünk valakihez és kezet nyújtunk neki, beszélünk egymással, és az illető sem szalad el ilyenkor, hanem megfogja a kezünket és válaszol.

Alapjában véve nem sokra van szükség, hogy megérintse lelkünk legmélyét. Ilyenkor hála, kiengesztelődő készség, vigasz, béke, egyetértés tör fel bennünk, vagy ellenkezőleg bosszúság, fájdalom, tiltakozás a lét gonoszsága ellen. Fontos pillanatokban egy kiejtett vagy ki nem ejtett szótól, egy irántunk tanúsított vagy elmulasztott figyelmességtől függ lelkiállapotunk. Pedig hát mindennap újra tapasztaljuk, hogy igen gyakran későn ismerjük fel vagy kihasználatlanul hagyjuk elmúlni a legjelentősebb pillanatokat, hogy nem tudunk igazi emberi együttlétet teremteni. Napról napra megéljük emberi és embertársi korlátainkat.

Kicsit jobban belemélyedünk itt az emberi kifejeződésbe, a kölcsönös érintkezésbe és annak elégtelenségébe, mert meggyőződésünk szerint ezen áll vagy bukik a keresztény istenszolgálat.

Közös hitünk beszédben és cselekvésben jut kifejezésre. Az istentiszteletre annál is inkább érvényes ez, mert a szavak és cselekmények ott különös értelemre és értékre tesznek szert. Azért is, mert az Úr mai üdvözítő működését fejezik ki, meg azért is, mert közös hitünket ismerjük föl és mélyítjük el bennünk. De lényegesen befolyásolná az istenszolgálatot közös tehetetlenségünk, elégtelenségünk is — ami állandóan fenyegeti emberi együttélésünket —, ha éppen az istentiszteletben nem maga Isten adná erejét, hogy ennek fölébe nőjünk és feléje tartsunk.

Az istentisztelet egységet, összhangot akar teremteni Isten között és köztünk, hit és valóság közt. Fáradhatatlan próbálkozás, hogy az ember sajátos eszközeivel végbemenjen életünkben a megtestesülés titka, s ugyanakkor az ember szíve Urához, Istenéhez emelkedjék, nagyságát dicsérje, támogatását kérje, segítségét megköszönje.

Joggal állíthatjuk tehát: az a mód — esetleg hiányos mód —, ahogyan egymással bánunk, Istennel való érintkezésünk alapja. Ha megszoktuk, hogy mindennapi életünk körében a hála és megbocsátás, a vigasz és bátorítás szavait mondjuk, akkor ezek a szavak az istentiszteletben is újból fölhangzanak, elmélyülnek, kiteljesülnek. Ha mindennapi életünkben megbízhatóan, gyógyítóan, szolidárisan cselekszünk másokkal, akkor lesznek kifejezőek ezek a cselekmények Istennel való érintkezésünkben is. Ha nem vagyunk képesek erre, ha nincs egymásnak mondanivalónk, akkor a Jóhírt sem tudjuk hirdetni egymásnak. Ha egymásnak nem teszünk szolgálatot, hogyan tudnánk kialakítani az Isten-szolgálatot? Nem fosztjuk-e meg így egymást attól a lehetőségtől, hogy megnyíljunk Isten, a szolgálat, az üdvösség Istene felé?

Ha most mélyebben behatolunk a keresztény istentiszteletbe, akkor rögtön Isten és ember föl- és lefelé irányuló kapcsolatára, vagyis a Szentírásra gondolunk. A Bibliát alapjában véve a következő szavakkal lehet összefoglalni: Isten keresi az embert, az ember pedig Istent, s a kettő megtalálja egymást! Isten az ő szeretetében végtelen türelemmel megváltást és szabadulást kínál az embernek. Az majd lelkesen, majd vonakodva, majd visszautasítóan válaszol. De Isten az üdvösség Istene marad, népét minden állhatatlanságában is az igaz emberség felé vezeti. Isten a velünk-levő, így tudjuk és hisszük, és irántunk való szeretete Názáret Emberében érte el tökéletességét. Ezzel lett teljesen „Emmanuel", „velünk az Isten".

Istenszolgálatunk nemzedékek hosszú sorába illeszkedik, amelyek ennek a Jézusnak bűvöletébe kerültek. Még mindig ugyanabból a meggyőződésből élünk, amely az első keresztény közösséget jellemezte. Lukács találóan írja le: egymásra találtak az apostolok tanításához való őszinte hűségben (vö. Csel 2,42-47). Ez volt egyetértésük és egységük alapja. Egymásért akartak élni. Szegény nem akadt köztük. A kenyértörésben különösen is kifejezésre juttatták egységüket. Ez többnyire a közösség egyik tagjának házában történt. Örömmel és szívük egyszerűségében vették magukhoz az ételt. Utána közös imákat mondtak, amelyekkel életüket Istennek, Jézus Krisztus Atyjának ajánlották. Dicsérték őt és hálálkodtak neki mindazért, ami csodálatosat az emberekért tett, s amit saját életükben is megtapasztalhattak.

Ezt a jeruzsálemi keresztény egyházközséget szülői házunknak is mondhatnánk. A keresztény együttélés, a lelkes hit nagy benyomást keltő képe. Végre is ezek az emberek még közel álltak az Úrhoz, szem- és fültanúi voltak a jóhírnek, amelyet hirdetett. Szavai és tettei még frissen éltek emlékezetükben. Mindenekelőtt tudatában voltak, hogy Jézus mozgalma nem ért véget a halálával. Mélységes meggyőződésük volt, hogy az Úr él, és közel van gyülekezetéhez. Ezért mindnyájan feladatuknak is tartották, hogy továbbadják, hirdessék: mit jelent az Úr Jézus nekünk embereknek.

Nem csodálatos hát, hogy drága kincsként őrizték szavait, szájról szájra terjesztették, leírták. Az élet szavai voltak ezek, igen nagy jelentőségűek minden jóakaratú ember számára, aki követni akarta az Urat. Az sem csodálatos, hogy Jézus tetteit emlékezetükben tartották és megismételték. A jeruzsálemi egyházközség az Úr és üzenete iránti hűségével kialakította a keresztény istentisztelet fő vonásait.

A mi liturgiánk tehát egészen egyszerű módon keletkezett. Aki igazán hisz az Úrban és az ő szellemében akar élni, az csak az ő szavait veheti szájára, az ő tetteit ismételheti. Ez a keresztény egyházközség alapköve. Az első keresztény gyülekezet lényegében azt folytatta, amit maga az Úr kezdett: tudatosan vállalta prófétai művét és üdvözítő feladatát, abban a meggyőződésben, hogy ez az igazság és az élet egyedüli útja.

Ez magyarázza az Úr igéje és életmódja iránti hűséget. Az első keresztény nemzedékek sokat beszéltek az Úr életéről. Az erről szóló följegyzéseket meg-

találjuk a négy evangéliumban. Egyrészt meggyőzték egymást az emberek, hogy Jézusban beteljesül minden előző ígéret, másrészt pedig Jézus szemével nézték emberi életünk lehetőségeit. Így azután rendszeresen ismételték azokat a cselekedeteket, amelyek jellemzőek a keresztény közösség egészére. Hitvallás és hithirdetés, hálaadás és tanúságtétel, bűnvallomás és bűnbocsánat összetartozik.

Megvoltak a nehézségei és a problémái is az istentisztelettel már az első keresztény nemzedékeknek. Az Újszövetségben a virágzó jeruzsálemi egyházközség mellett viszályokról is olvasunk, pl. Korintusban. Ott a hívek pártokra szakadnak és harcban állnak egymással; nem várják meg, míg mindenki megérkezik, gyorsan bekapják az ételt, és már odébb is állnak. Pál a legkevésbé sem találja ezt dicséretesnek (1Kor 11,17-34).

De még ott is világos (és éppen erre szeretnénk rámutatni), hogy az istentisztelet eredetileg nem valami különös dolog volt, nem esett kívül az emberi élet rendes adottságain. Azért akarjuk ezt itt kiemelni, mert néha az a benyomásunk, hogy egyesek ellenkezőképpen gondolják. Talán arra vezethető ez vissza, hogy az istentisztelet külső formájában a századok folyamán meglehetősen elvált rendes cselekvésünktől. Istentiszteletre egy különleges helyre megyünk, a templomba. Ott idegennek tűnő ruházatot és tárgyakat látunk, sajátos beszédmódot hallunk, külön énekeket énekelünk. Mindez azt a benyomást keltheti, hogy az istentisztelet távol áll a mindennapi élettől. De legyünk tudatában, hogy eredetileg nem így volt, és tegyük meg, ami csak rajtunk áll, hogy ma se legyen idegen a világtól, mert erre semmi szükség. Másrészt el kell ismernünk, hogy mégis bizonyos távolságba helyezkedünk az istentiszteleten hétköznapi életünktől. Fáradozásunk egy időre háttérbe szorul, és életünk egy különleges oldalára összpontosítjuk figyelmünket. Magától értetődőnek és szükségesnek tűnik, hogy ez különleges szavakat, cselekményeket, ruházatot és helyiséget követel. Ha zenélünk, ülést tartunk, sportot űzünk, táncolunk, színdarabot játszunk stb., akkor ehhez gyakran különleges intézkedések szükségesek. Ugyanez áll akkor is, ha emberek az Istennel való találkozás misztériumára gyűlnek össze.

Az Úristen az istentiszteletben azt valósítja meg, amit velünk emberekkel akart. Az ember megtapasztalta, hogy a történelmében tapasztalt elégtelenségek ellenére minden jóra fordul, s nem a hatalomé és az erőszaké a végső szó. Az istentiszteletben igent mondunk a jövőre. Az istentisztelet a jövő kapuja.

EGYHÁZATYÁK A SZENTSÉGEKRÓL ÉS A SZENT ZSOLOZSMÁRÓL

Tertullianus (kb. 160–222): De carnis resurrectione (ML 2,806)

A testen fordul meg üdvösségünk. Amikor a lélek a testből Istenhez kapcsolódik, a test teszi lehetővé ezt a kapcsolatát. Lemossák a testet, hogy a lélek megtisztuljon; megkenik a testet, hogy a lélek megszentelődjék; megjelölik a

testet (ti. kereszttel), hogy a lélek is oltalmat nyerjen; kézföltétel árnyékolja be a testet, hogy a lélek szellemileg megvilágosodjék; Krisztus testével és vérével táplálkozik a test, hogy a lélek is lakomázzék Istenből. Amit tehát a közös működés összekötött, a jutalomban sem válhat el egymástól.

Aranyszájú Szt. János (344–407): In Ioannem homiliae. – In Epist. I. ad Corinthios (MG 59,472; 61,69).

Ami Isten adománya, abban sem angyal, sem arkangyal nem tehet semmit: hanem az Atya, a Fiú és a Szentlélek visz végbe mindent; a pap pedig nyelvét adja és kezét nyújtja hozzá. Mert nem lenne igazságos, hogy azok, akik a hitvallással csatlakoztak üdvösségünk hitéhez, sérelmet szenvedjenek másnak a gonoszsága miatt.

Mert megesik, hogy a vezetők rosszak és bűnösek, az alattvalók viszont jók és fegyelmezettek; a világiak jámbor életet folytatnak, a papok pedig rosszak. Ha a kegyelem mindenütt méltókat követelne meg, akkor az ilyeneknek sem a keresztséget nem szabadna kiszolgáltatniok, sem Krisztus testét, sem az áldozatot felajánlaniok. De a dolgok jelen rendjében Isten a méltatlanok által is működik, és a pap élete semmivel sem csorbítja a keresztség kegyelmét; hisz különben hiú lenne a reménye annak, aki megkapta.

Jeruzsálemi Szent Cirill (kb. 313–386) **katekéziseiből** (Cat. 20, Myst. 2; 21,3; 22,4)

Az isteni keresztség szent medencéjéhez vittek benneteket, amint Krisztust a keresztről a sírba helyezték.

Mindegyikőtöktől megkérdezték: hisz-e az Atya, Fiú és Szentlélek nevében? Megvallottátok az üdvösséges hitet, háromszor lemerültetek a vízbe, és ismét kiemelkedtetek. Ezzel a képpel és szimbólummal Krisztus három napos sírban létét fejeztétek ki.

Micsoda új, milyen hallatlan dolog! Nem haltunk meg igazán, nem is temettek el igazán; nem támadtunk fel igazán a keresztrefeszítés után; de képletesen utánoztuk mindezt, és ebből valóságos üdvösségünk támadt.

Ó túláradó emberszeretet! Krisztus az ő szeplőtelen kezébe és lábába szögeket kapott és fájdalmakat viselt; velem pedig, aki nem tapasztaltam meg a szenvedést és fájdalmat, az ő fájdalmai által kegyelmesen közli az üdvösséget.

. . . Majd miután a medence szent rejtekéből fölmerültetek, megkaptátok a krizmát, annak a kenetnek szimbólumát, amellyel Krisztus van fölkenve: az pedig a Szentlélek.

Őt az öröm szellemi olajával kente fel az Atya, vagyis Szentlélekkel. Azért hívják az öröm olajának, mert ő a lelki öröm szerzője. Titeket pedig kenettel kentek meg, és így Krisztus részesei és társai lettetek.

Az olajat jelképesen kenik homlokodra és érzékszerveidre. És miközben testedet látható kenettel kenik, lelkedet megszenteli a szent és éltető Lélek.

. . . Ha egyszer ő maga mondotta a kenyérről: „Ez az én testem", ki merhet immár kételkedni? És mikor ő maga állította: „Ez az én vérem", ki mondhatná kétkedve, hogy nem az? Vegyük tehát teljes meggyőződéssel mint Krisztus

testét és vérét. Mert a kenyér színében testet kapsz, a bor színében vért, – hogy amikor magadhoz veszed Krisztus testét és vérét, egy testté, egy vérré váljál vele. Így leszünk krisztushordozók, amint tagjainkban eloszlik az ő teste és vére. Így leszünk – mint Szent Péter mondja – az isteni természet részesei.

Szent Benedek Regulájából: A szent zsolozsmáról

Hisszük, hogy Isten mindenütt jelen van, és hogy „az Úr szeme mindenütt figyeli a jót és a gonoszt" (Péld 15,3). De egész különösen akkor kell erről szilárdan meggyőződve lennünk, amikor Isten szolgálatát végezzük. Állandóan járjon eszünkben, amit a próféta mond: „Szolgáljatok az Úrnak félelemmel" (Zsolt 2,11), továbbá: „Zsoltározzatok bölcsen" (Zsolt 46,8), és: „Az angyalok színe előtt akarok dicséretet énekelni neked" (Zsolt 137,1). Gondoljunk tehát arra, hogyan kell Istennek és az ő angyalainak jelenlétében viselkednünk, és úgy legyünk jelen a kórusimán, hogy szellemünk összhangban legyen szavunkkal. (19. fej.)

Amikor az előimádkozó megkezdi a „Dicsőség az Atyának" dicséretet, mindenki áhítatos tisztelettel emelkedjék föl. (11)

A laudes és a vesperás sohasem végződhetik anélkül, hogy az elöljáró mindenki számára hallhatóan végig elő ne imádkozza az Úr imáját – az oly könnyen keletkező botrányok tüskéje miatt. Az ima ígéretének kötelező erejében – „Bocsáss meg nekünk, miképpen mi is megbocsátunk" – tisztítsák meg magukat a szerzetesek az ilyen hibáktól. (13)

Úgy teszünk, mint a próféta mondja: „Hétszer dicsérlek napjában" (Zsolt 118,164). Az éjszakai istenszolgálatról pedig ugyanaz a próféta így szól: „Éjfélkor fölkelek dicséretedre" (118,62). Dicsérjük hát Teremtőnket igaz rendelkezései miatt ezekben az időpontokban, vagyis a matutinumon (a laudessel), a primán, tercián, szextán, nónán, vesperáson és kompletóriumon. És éjszaka is keljünk fel őt magasztalni. (16)

Mihelyt meghallottuk az istenszolgálat órájára hívó jelet, hagyjunk ott mindent, ami a kezünkben van, és siessünk oda, de fegyelmezett mozgással, nem adva alkalmat a könnyelműségre. Semmi se legyen előbbre való az istenszolgálatnál.

Ha valaki az éjszakai istenszolgálaton a 94. zsoltár „Dicsőség"-e után érkezik – ezt a zsoltárt emiatt kissé nyújtva, igen lassan énekeljék –, akkor nem foglalhatja el helyét a kóruson, hanem maradjon az utolsó helyen, vagy pedig ott álljon, amit az apát az ilyen hanyagoknak kijelöl, hogy apátja és a többiek lássák. Maradjon ott a kórusima végéig, azután pedig nyilvános elégtétellel vezekeljen. Azért tartjuk jónak, hogy az ilyenek az utolsó vagy valami külön helyen álljanak meg, hogy mindenki láthassa őket, és legalább ezzel a megszégyenüléssel megjavuljanak. Mert ha a kóruson kívül maradnának, valamelyik talán lefeküdnék aludni, vagy odakinn leülne és beszélgetéssel töltené az időt, és így a gonosz ellenségnek alkalmat adna (a kísértésre). Menjenek hát be, hogy ne mulasszák el az egész kórusimát, és a jövőben megjavuljanak. (43)

A RENDKÍVÜLI HOLLAND SZINÓDUS

Január 14–31-ig ülésezett Rómában. A Szentatya hívta össze, hogy tanulmányozzák „a holland katolikus egyház jelenlegi lelkipásztori tevékenységét, és így az egyház még inkább a ‚communio' megnyilvánulása legyen".

A holland katolicizmus sokáig mint protestáns többség közt élő, püspökeit zárt sorokban, híven követő közösség volt ismert. A két háború között, a vasárnapi misehallgatást (kb. 70 %) és az évi szentgyónást (kb. 30 %) véve alapul, Európa egyik legbuzgóbb közösségét alkotta. De kitűnt iskoláival, újságjaival, egyesületeivel és nem utolsó sorban missziós munkájával is. Még 1960-ban kb. 7000 pap, testvér és nővér dolgozott a világegyház legkülönbözőbb vártáin, és nem egy missziós rend bölcsője ringott Hollandiában.

Időközben a katolikusok száma elérte a protestánsokét, és anyagilag is jólétre tettek szert. A II. Vatikáni Zsinat határozatait elsőnek és sokak szerint igen gyorsan igyekeztek a gyakorlatba átültetni. Kifelé a modern világgal folytatott párbeszéd vágya jellemzi törekvésüket – jó példa erre az ún. holland katekizmus –, befelé pedig az a tudat, hogy az Egyház minden tagja részesül ennek papi küldetésében. Egy 1977-ben végzett fölmérés szerint átlagban 139 laikus hivő dolgozik önkéntesen az egyes plébániákon (53 % nő, 47 % férfi: hitoktatók, templomi felolvasók, liturgia-előkészítők, család-, beteg- és öreglátogatók, karitászfelelősök stb.). 1978-ban 276 laikus dolgozott főfoglalkozásúként a lelkipásztorkodásban; számos „tanács" működik plébániai, egyházmegyei és nemzeti szinten.

A megújulás hamarosan feszültségekhez vezetett, nemcsak a hívek körében, hanem magán a püspöki karon belül is. Az 1978-ban tartott 3. Pasztorális Tanácskozás határozatainak 7. pontját (amelyben a nők és házas papok szentelését, a fölmentett papok lelkipásztori szolgálatát kívánták) a héttagú püspöki kar ugyan egységesen visszautasította, de sok más esetben véleményük megoszlott, és a gyakorlatban is igen különböző utakat követtek egyházmegyéikben. Annyira, hogy szinte lehetetlennek tűnt a párbeszéd a püspökök és még inkább a hívek egyes csoportjai között. Egyesek elvileg is megkérdőjelezték a püspöki kar döntéseinek kötelező erejét. A belső feszültségek megzavarták a Rómához való viszonyt is. Egyesek a hit gyors és általános szétesésérol panaszkodtak „megújulás" címén, mások viszont a felülrol jövő intézkedésektol féltek, mert ezek „megakadályozzák azt a feleletet, ami a mai embert érdekli." Sokak előttt tisztázatlanná vált a hierarchia szerepe és jogosultsága. A demokratikus magatartást nemcsak a gyakorlati kérdések megoldásánál követelték, hanem elvi és doktrinális szempontoknál is. Talán itt rejlik egyik oka annak,

hogy 1965-ben még 273 papot szenteltek, 1975–77 között összesen csak 21-et. Erre Gijsen püspök kivonta kispapjait a meglévő öt központi teológiai intézetből (ahol a kb. 1000 hallgató nagyrésze nem készül papságra), és felállította saját szemináriumát.

A szinódus feladata éppen ezért a „communio" elmélyítése volt, mégpedig nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban. Holland részről csak a 7 püspök és a szerzetesrendek képviseletében egy bencés apát meg a szaléziek tartományfőnöke vett részt. Azaz, mint már Pueblában, itt sem voltak hivatalosak teológusok vagy egyéb tanácsadók. A központi egyházat a leginkább érdekelt római kongregációkat vezető 6 kardinális és a püspöki szinódusok titkára, Tomko püspök képviselte. Elnök Willebrands bíboros volt, G. Danneels malines-i érsek pedig társelnök. Titkárok: P. J. Lescrauwet lőveni teológus és A. Descamps segédpüspök. Az ülések légkörét nagy nyíltság és őszinteség jellemezte. A résztvevők száma, a vezetés ügyessége lehetővé tette, hogy a feszültségeket kifejezhessék és a megoldást közösen keressék. Az ülések nagyrészén maga a Szentatya is jelen volt, többször közbe is szólt, bár nem befolyásolta a szinódus menetét; inkább a helyzetet és a véleményeket kívánta közelebbről megismerni.

Az eredményt három pontba lehet összefoglalni. A legközvetlenebb a résztvevőket illeti: a dialógus új lendületet kapott mind a püspöki kar körében, mind pedig a római szervekhez való viszonyukban.

A szinódus másik fő gyümölcse a záródokumentum, amely „kemény az elvekben, de hajlékony az alkalmazásban" (Orientierung), azaz a gyakorlati megoldásban fejlődést, nem pedig hirtelen változásokat remél. A bevezető rész az „affektív" és „effektív" közösséget hangsúlyozza mind a püspökök között, mind pedig a hívek részéről. Az egyház egysége egyidejűleg táplálkozik általános és helyi, az apostolokra épülő hagyományokból, és a mai világban valósul meg. Így érthető, hogy konkrét, látható formájában törékeny és gyengeségekkel teli lehet.

Az első, leghosszabb rész a püspökökre vonatkozik. A püspöki kar kifejezi egyöntetű szándékát, hogy a nehézségek ellenére is el akarja mélyíteni szívélyes és testvéri kapcsolatát. Ennek alapja a hit, amit az egyetemes egyházzal és ennek legfőbb pásztorával együtt vallanak. Ez a hit foglalja magába azt is, hogy az egyház hierarchikus felépítésű, „a püspökök nem a hívek küldöttei, hanem Jézus Krisztus szolgái az egyházi közösség szolgálatára." A püspökök a hit teljes tartalmát akarják hirdetni, bár tudják, hogy kifejezési formája különféle lehet. A püspökkari konferencia hivatalos és a szentszéktől is elismert döntéseit mind meg akarják valósítani, még akkor is, ha esetleg a tárgyalások folyamán más véleményen volt valaki. Ahol pedig nem törvényjellegű döntésről van szó, ott ki-ki a szeretet szellemében mérlegeli a teendőket és alkalmazza az eljárásokat. A püspökök számának növelése és esetleg új püspökségek felállítása hasznos lehet az ügyintézésre nézve.

A második fejezet a papságról szól. Kiemeli a lényeges különbséget a szolgálati papság (egyházi rend) és a hívek általános papsága között; egyöntetűen elismerik a celibátus értékét, és ezt akarják követni. A papjelöltek nevelését szemináriumban vagy erre kijelölt konviktusokban kell végezni. Az idevágó kérdések pontosabb megoldására egy püspöki bizottságot alakítanak, amely 1981 januárjára befejezi munkáját.

A harmadik fejezetben a szerzetesekről tárgyalnak: kifejezik nagyrabecsülésüket irántuk, és értékelik segítségüket a lelkipásztorkodásban. Az ún. „harmadik utat" azonban egyértelműen elvetik.

A negyedik fejezetet a világiaknak és főként a lelkipásztori munkatársaknak szentelik. Elismeréssel adóznak a világiak ezreinek, akik a mai szekularizált világ annyi terén jelenítik meg az egyházat. Említést tesznek az ún. „kritikus csoportokról" (progresszisták vagy konzervatívok): a püspökök kapcsolatban akarnak maradni velük, mert remélik, hogy így mérséklően hathatnak rájuk, és közvetlenül kaphatnak tőlük tájékoztatást. Ugyanakkor le akarják leplezni eltévelyedéseiket a hit és az egyházfegyelem terén, hogy az igazi közösség nyilvánulhasson meg. Azaz elfogadják, hogy a kritikának néha van jogosultsága, de az agresszivitás, a fanatizmus árt a hívek egységének. A lelkipásztori munkatársak nem alkotnak a papsággal és a diakonátussal szemben alternatívát jelentő „új szolgálatot", „új hivatalt" vagy „állandó és átfogó jellegű feladatot". A celibátustól felmentett papok pedig — a már megjelent dokumentumok értelmében — sem papi ténykedést nem végezhetnek, sem nem taníthatnak papképző fakultásokon. Ezekben a kérdésekben is felállítanak egy külön püspöki bizottságot.

Végül az ötödik fejezet az egyházi élet néhány fontosabb területével foglalkozik: szentmise, gyónás, katekézis, ökumenizmus.

A határozatok végrehajtásáról gondoskodó bizottság tagjai Willebrands bíboros, a püspököktől megválasztott Bluyssen püspök és a Szentatyától kinevezett Garrone bíboros. A záradék külön kitér Gijsen püspök együttműködésére püspöktársaival.

Természetesen a szinódus gyümölcseinek igazi kiérését csak hosszú távon lehet várni. Itt sok függ a papok és hívek együttműködésétől. A visszhangok még meglehetősen megosztottak. A meglévő ellentéteket nem lehet határozatokkal megszüntetni. Sok imára és áldozatra lesz még szükség, hogy a katolikus közösségnek ez a dinamikus, de jelenleg elég válságos része megőrizze lendületét, és ugyanakkor megtalálja belső és az egyetemes egyházzal való mélyebb egységét.

A holland szinódus egyháztörténeti jelentősége a „kollegiális megoldás" kísérletében van. A Szentatya már korábban megkezdte ennek az útnak kimunkálását a bíborosi kollégium rendkívüli ülésre való összehívásával. Itt időszerű szentszéki és összegyházi kérdéseket tárgyaltak meg. Valószínű, hogy máskor is sor kerül hasonlóra. Ugyanezt az utat járta tovább, amikor a nyugaton élő ukrán püspököket rendkívüli szinódusra hívta össze Rómába. Ez igen

rövid ideig tartott (márc. 24–27); fő célja volt az agg Slipyj főérsek utódának megválasztása. A három jelöltet tartalmazó listából a Szentatya az első helyen szereplő Miroslav Lubachivsky philadelphiai metropolitát nevezte ki erre a feladatra. Neki a jövőben bármikor jogában áll újabb szinódust összehívni. Mindez mutatja a pápa komoly szándékát, hogy a kollegialitás elvét az egyházban kiterjessze.

R.

SZENT GELLÉRT PÜSPÖK

1. Engem is Gellértnek hívnak. Állítólag a jegyző nem akarta beírni nevemet a könyvbe a községházán, mondván: „ilyen név nincsen!" Ám édesapám sem hagyta magát: „Hát a Gellért-hegy? Hát a Gellért fürdő?". Erre aztán a a jegyző is beadta a derekát. Így lettem az első Gellért a községünkben...

Hát ennyire nem ismerné a magyar nép Szent Gellértet? Németországban sokan hallgatnak a „Gerhard" névre (igaz, az nem a magyar Gellért, hanem a Majella). Én Magyarországon 24 év alatt egyetlen Gellérttel sem találkoztam. Azóta néha-néha rábukkantam itt-ott egy-egy Gellértre, de ezek jobbára szerzetesek lévén, nyilván a szerzetben kapták ezt a rendi nevet. Egyes rendekben magyar szentek nevét szokták adni az újonnan jötteknek.

Volt osztályfőnököm meg a Gergellyel tévesztette össze a Gellértet. Így lettem a gimnáziumban egyszerűen „Gergely püspök". Akkor nem sokat ügyeltem erre a furcsa névcserére. Ma azonban megdöbbenve gondolok vissza rá: hát még saját szentjeinket se ismerjük igazán? Már csak művészeti emlékeinkben, a turistaforgalom cégéres tábláin élne szent Gellért emléke? S így volnánk a többi szentjeinkkel is: szent Istvánnal, szent Lászlóval, szent Margittal, szent Erzsébettel? Érdemes lenne lelkiismeretvizsgálatot tartani erről...

2. A velencei Gellértet anyja fogadalma tette szerzetespappá. Állítólag fogadalmat tett a buzgó édesanya, hogy Istennek szenteli magzatát, ha Isten megtartja neki. A gyerek ui. kiskorában súlyosan megbetegedett. Gellért örömmel teljesítette anyja fogadalmát. Ebben hasonló IV. Bélánk leányához, Margithoz, aki szintén szülei ígéretét teljesítve lépett a Nyulak szigeti kolostorba. Még akkor is hű maradt a szülők által tett ígérethez, amikor azok egy királyi házasság hirtelen reményében hajlandók lettek volna kivenni Margitot a kolostorból.

Régen szüleik fogadalma folytán lettek sokan szerzetesek és apácák. És kitartottak szépen a mások által letett fogadalomban. A házasság esetében is sok ilyen és hasonló példával szolgál a történelem: a házasok egy egész életen át tartották az egymáshoz való hűséget, jóllehet szüleik adták őket egybe. Ma meg ott tartunk, hogy nem egy pap és szerzetes fütyül a szent ígéretre és ünnepélyes fogadalomra, pedig ők maguk tették le mások jelenlétében és a jelenlevők nem kis épülésére. S hány házasság végződik válással, jóllehet a szülők nem is szólnak már bele; a fiatalok maguk választják egymást csupa szerelemből. Vajon melyik az igazibb, az eszményibb hűség?

3. Szent Gellért nem hozzánk, magyarokhoz készült A Szentföldre szeretett volna menni remetének. Tudós típus volt. A könyvekhez húzta a szíve. Ott Krisztus szülőföldjén kedvére imádkozhatott volna, beletemetkezhetett volna könyveibe, kedvenc Jeromosába. Ő maga se gondolta volna akkor, hogy Velence helyett a puszta, könyvei helyett a püspöki teendők, a csendes magány helyett a harci lárma lesz majd osztályrésze.

A sors tréfája lett volna ez? Véletlen? Egy vihar, egy félbarbár király határőrei s egy félnomád, félig pogány nép játszották most számára a Gondviselést. Mert csakugyan az volt. India és Japán szintén ilyen módon, „véletlenül" kapta Xavéri szent Ferencet apostolának. Bobadillának kellett volna mennie. De hirtelen megbetegedett, és Ferencet ugratták be helyette, mert a hajó nem várhatott. Nincs jobb terv a minden tervünket áthúzó Gondviselésre való hagyatkozásnál . . .

4. Annyiban azért mégis beteljesült Gellért álma, hogy remetéskedhetett egy ideig a Bakony rengetegeiben. A csend, a puszta, a rengeteg, a hegyek: régtől kezdve a nagy szentek, rendalapítók, vérbeli misszionáriusok töltekező, érlelő iskolája. Az európai népek kereszténnyé levése jobbára a szerzetesek munkája. Átlag koruk a negyven körül mozgott, mikor munkába álltak. Előtte már majd 20 év csendes szemlélődésében értek lelki emberekké. Mint püspökök is megállták a helyüket.

A mi Gellértünk is a nagy szerzetespüspökök sorába tartozik. Tanulhatunk tőle: hogy kell türelemmel várni tudni az „órára". Mint kell készülni imádsággal, csendben, Isten-közelségben az emberközelség felelősségteljes hivatására. Különben hiába a lázas tevékenység, levegőcsapkodó tüzijáték a külső munkálkodás!

5. Pedig semmiképpen sem lehetett könnyű Gellértnek a pompás Velencéből belecsöppenni a magyar ugarba! Egy keresztény néptől elszakadni holmi félvad, műveletlen, ázsiai vándornép miatt. Nyelvünket nem értette, szokásaink nem az ő szokásai voltak. Neki biztos nem voltak illúziói a magyar missziót illetően. Könnyebb dolog lehetett akkortájt egy szilaj csikót megzabolázni, mint a büszke, szabad magyarokat a Jézus Úr szelíd jármába kényszeríteni.

Gellért maga is temperamentumos szent volt. A krónikák nem csinálnak titkot se haragjából, se szigorúságából, aminthogy nagy szeretetét sem hallgatják el. Alakja elevenen él előttünk a legendák díszítő fátyolán keresztül is. Hús és vér szent volt. Nagy realista lehetett, aki a szívével értett. Nagylelkűsége részben pótolta a hiányos nyelvismeretet. Sok későbbi hithirdetőnknél hiányzott ez a nagylelkű, megértő szeretet.

Gellért bőséges ajándékot adott a kézi malommal őrlő magyar asszonynak. Annyira megtetszett neki a magyar ének (amit aligha értett). Pedig nem hinném, hogy szenteneket dúdolgatott az a magyar menyecske Gellért Úr ablaka alatt azon a nevezetes éjjelen. Biztos valami ősi magyar dallam lehetett. Mi modern misszionáriusok, okulva a mult számtalan baklövésén és követve a II. Vatikáni zsinat útmutatásait, gyűjtögetjük, tanulmányozzuk a nem keresztény

népek történelmi, vallásos, népi hagyományait, hogy érthetőbbé tehessük számukra a Krisztus üzenetét, minden népek legnemesebb, legősibb vágyai Beteljesítőjének evangéliumát. Szégyenkeznünk kellene Gellért előtt, ha még annyira sem ismernénk és becsülnénk magyar multunkat, ezeréves magyar kereszténységünket, mint amennyire ez a külföldi pap és szerzetes tudta méltányolni a pogány magyar nép örökségét!

6. „Gellért Püspök!" A püspök az Egyház szimboluma, az Egyház záloga, bizonyos értelemben a szíve. Jó Pásztor. Ez nagy felelősséggel jár, világos öntudatot tételez fel hordozójában. Az egyháztörténelemben is páratlan népszerűségnek örvendő szent Márton püspök (önkénytelenül is Erdély nagy püspökére, „Márton püspökre" kell ennél a névnél gondolnunk!) jó példa erre. Ő magyar földön született. Gellért úgy jött hozzánk külföldről. Nem volt magyar, mégis életét adta népünkért. Nem véletlen, hogy elég kiejteni a Gellért nevet, s máris a „püspök" szó jut eszünkbe. Annyira egybeforrt nála a név és a hivatás. „Nincs nagyobb szeretet annál, mint amikor életét adja valaki a barátaiért, a nyájért."

Adj Istenem ilyen püspököket ezentúl is a magyar népnek, akik készek feláldozni magukat a rájuk bízott hívekért, ahogy azt Gellért tette értünk, félvad magyarokért!

Béky Gellért

FOLYTONOS LELKI MISÉNK

P. Zsámár Jenő, az 1974-ben elhunyt jezsuita misszionárius, Macauban megalapította a „Szent Szeretet Társaságának" nővéreit. Az alábbiakban néhány részletet hozunk a társulat szellemét és szabályzatát összefoglaló írásából.

Krisztus állandóan, szünet nélkül felajánlja az emberiség legnagyobb áldozatát, amelyet egykor az utolsó vacsora termében és a Kálvárián bemutatott. Ő maga a pap, és ő az áldozati adomány is. De nem csupán emberi testéről és természetéről van szó, inkább az egész Krisztusról: az Istenemberről, a titokzatos Testében élő Krisztusról. Így tehát minden egyes hivő vele együtt szünet nélkül, titokzatos módon bemutatja ezt a „folytonos misét", amennyiben tagja a misztikus Testnek. Tehát meg kell tennünk a magunk részéről mindent, hogy részvételünk olyan tudatos, olyan intenzív, olyan mély legyen, amilyen csak lehet. Ez a gyakorlat a maga egyszerűségében magába zárja a lelki élet egészét, és egyben kezünkbe adja a legtermékenyebb apostolság eszközeit.

Legyen rá gondunk, hogy „lelki misénk" a legszorosabban csatlakozzék Krisztus örök miséjéhez, hiszen minden erejét, hatékonyságát, értékét a keresztáldozatból kapja. Másrészt föltétlenül szükséges, hogy csakugyan minden tekintetben teljesen odaáldozzuk magunkat, hogy mintegy papi lelkek legyünk, akik maradéktalanul és állandóan felajánlják magukat.

A lelki mise jelenti a megegyezést Isten akaratával. Minden, ami bennünk, velünk, körülöttünk történik, az Ő szent akarata. Őszintén, örömmel, egészen és mindenkorra, teljes odaadással föl kell ajánlanunk Neki min-

dent: embereket, dolgokat, eseményeket, multat, jelent, jövőt, egész magunkat. Folyvást meg kell újítanunk ezt az odaadásunkat, főleg ha valami új történik velünk. Ha megvalósítjuk ezt az áldozatot, akkor titokzatos módon mintegy „Krisztussá változtatunk át" minden embert, dolgot, eseményt, sőt saját magunkat is, vagyis minden emberben, dologban, eseményben Krisztust és magát Istent találjuk meg, fogadjuk, és — lelki áldozás módján — befogadjuk.

A lelki mise jelenti a hasonulást Krisztushoz. A szent keresztségben Krisztus életre kel bennünk, megkezdődik belenövésünk, vele való egyesülésünk. A szentségek, különösen az Eukarisztia, naponta jobban táplálják, gyarapítják, fejlesztik bennünk ezt a természetfölötti életet. De tőlünk függetlenül, közreműködésünk nélkül nem tud elérni Krisztus teljeskorúságáig. Őszintén, tevékenyen és pozitív módon fel kell áldoznom mindent, ami bennem és életemben még nem krisztusi. Ébren kell tartanom szívemben a nagylelkűség, az áldozat szellemét. És mivel mindig fogunk találni magunkban vagy körülöttünk olyasmit, ami még „nem Jézus", mindig lesz alkalmunk áldozatot bemutatni, lelki misénket titokzatos módon megülni. A keresztténnyé válás oltárán bemutatjuk a kötelességteljesítés, az engedelmesség, a szegénység, a tisztaság, a türelem, az alázat, az apostoli munka, a szeretet „miséjét". Mindent a paténára kell tennem, mindenben az Urat kell fogadnom, és ugyanígy állandóan hálát kell adnom Istennek mindenért: örömért, sikertelenségért, tévedésért. Mindenért hála Istennek, mert számomra minden Krisztus, minden Krisztusba változott, minden Istenbe olvadt.

A lelki mise jelenti a részvételt a világ megváltásában. Jézus miséje istendicséret, tisztelet, hálaadás, de különlegesen engesztelés is, elégtétel a világ bűneiért, megváltás, érdem- és kegyelemszerzés a bűnösök, a hívők, a szentek, minden ember részére. A mi lelki misénkkel sem lehet másképp. Krisztus a szentmise, a szentségek, a Titokzatos Test apostoli tevékenysége által osztja ki a világ megváltásának kincsét. Mária, minden kegyelem közvetítője, a megváltó Jézus, a legfölségesebb Szentháromság vágyódva keres eszközöket, közvetítőket, edényeket, csatornákat, akik továbbadják, kiosztják ezeket a kincseket. Felajánlom magamat. Mint papi, apostoli lélek közre akarok működni Isten terveinek, az Üdvözítő szándékainak megvalósításában.

Krisztus örök miséjében papjai és papi lelkei által minden idők embereihez mindenüvé eljut. Mindig és mindenütt minden emberért mutatja be miséjét, minden ember megváltását, megszentelését hajtja végre vele. Én is mindig és mindenütt, Krisztussal egyesülve, minden emberért mutassam be az ő szentmiséjét, bánkódjam és engesztelje minden bűnért. Ez a lelki magatartás az élet minden keresztjét Krisztus kálváriai áldozatával egyesíti, lelkeket mentő, lelkeket megszentelő „apostoli misévé" változtatja. A mi áldozatunk is ez, de sokkal inkább Krisztus áldozata, a világ megváltásáé. Azért ez a titokzatos átváltozás nem csupán egyetlen ostyát változtat át, hanem (lelki értelemben) egy egész nagy áldoztató kehelyre valót; nemcsak mi vesszük magunkhoz a szentáldozást, hanem egyben kiosztjuk Krisztust, Istent ezernyi ezer léleknek, az

egész emberiségnek. Minden önmegtagadás, minden áldozat, a szeretet minden aktusa, minden erény egy-egy titokzatos „ostyává" válik számunkra, amely Krisztust ajándékozza a lelkeknek. Minél több keresztet kell hordoznunk, annál több ostyát „konszekrálhatunk", annál több léleknek oszthatjuk ki a lelki, titokzatos áldoztatásban Krisztust, Istent.

Zsámár Jenő

MUSZÁJ MINDEN VASÁRNAP TEMPLOMBA MENNI?

„A legtöbben úgyis csak szokásból mennek!" — Ez igaz. De ugyanez áll cselekedeteink legnagyobb részére is. Fogat mosni, újságot olvasni sem tudunk mindig teljes tudatossággal. Igazi nagy személyes döntésekre (pl. hivatásválasztás, házasság) nem túl gyakran kerül sor az ember életében. A hit melletti vagy elleni döntés rendszerint azokban az apró lépésekben történik meg, amelyeket megteszünk vagy elmulasztunk. És tegyük hozzá: jó szokásokért gyakran keményen meg kell küzdeni.

„Nem találok közösséget a templomban." — Kérdés, milyen közösséget keresünk. Nem várhatunk olyan fajtát, mint egy ifjúsági kör, egy osztály vagy egy klub. Biztos, hogy X nagymama és Y egyetemi hallgató nézetei nagyon eltérnek egymástól. De ha együtt vesznek részt a szentmisén, az annyit jelent, hogy mindegyikük arra a Jézus Krisztusra és senki másra alapozza életét, akiről itt és most szó van, mégpedig életre-halálra. Nagyon könnyelműen kezeljük azt a tényt, hogy az én helyemet az istentiszteleti közösségben Isten előtt senki el nem foglalhatja, az én imámat, az én „Amen"-emet senki el nem mondhatja. Itt nem nevezhető ki helyettes.

„Nem érzem szükségét." — A társadalom, amelyben élünk, mindinkább puszta szükségletek társadalmának tekinti magát, föllépő és kielégülő igények hálózatának. De aki nem tud megszabadulni ennek a gondolkodásnak kényszerétől, az soha nem tudja megtapasztalni reménységünk Istenét. Mert a reményünkről szóló isteni üzenet ellenkezik azzal, hogy az ember a vágyait mindenestül szükségletei világához igazítsa (mint a német szinódus tanítja). Attól akarjuk-e függővé tenni Jézus halálának és feltámadásának nyilvános hirdetését (amitől megmentésünket és a világ megmentését reméljük), hogy hét végén milyen hangulatban vagyunk, vagy hogy aludtunk szombat éjjel? Maga Jézus józanul megállapítja: „Sorra kezdték magukat kimenteni" (Lk 14,18).

„Az istentisztelet mai formájában semmit sem ad nekem." — Sokan törik a fejüket újjáalakításán. De aki az istentiszteletet, az Isten színe előtti szolgálatot ilyen magatartással látogatja: „Hadd lám, mi érdekes lesz ma (vagy: miféle programot gondoltak ki)", az nagyon hamar meg fogja találni az okot, hogy otthon maradjon. Aki fölöslegesnek találja az Isten irgalmáért való könyörgést (mintha bizony az megilletne bennünket), aki már nem tud mit kezdeni Isten

dicséretével, az önmagáért és másokért való hálaadással és kéréssel, aki csak azon méri a leckét és evangéliumot, hogy őneki mondanak-e a szövegek valamit, azt nem fogja tartósan kielégíteni a legmodernebb forma sem.

„Nem az a kereszténységem mértéke, hogy járok-e templomba." – Helyes. De Mt 10,32-ben még mindig ott állnak az Úr szavai: „Aki megvall engem az emberek előtt, azt én is megvallom mennyei Atyám előtt." A nyilvános eukarisztia ilyen nyilvános megvallás (amire különben kevés alkalmunk van). 304. febr. 12-én 49 név szerint ismert keresztény állt a bíró előtt. Bevádolták őket, hogy a császár tilalma ellenére összegyűltek vasárnapi istentiszteletre. Válaszuk így hangzott: „A keresztény nem lehet meg az Úr ünnepe nélkül; az Úr ünnepét pedig nem lehet nélkülünk megülni." Ez a felelet az életükbe került.

„Szívesebben imádkozom otthon (vagy: az erdőben)." – Tegyük föl, hogy így van. De az ember nemcsak önmagáért keresztény. Az Úr világos parancsa: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!" – mindenkire áll. Sehol másutt nem jut így kifejezésre az egyházközség egysége. A pap nem azt mondja: „felajánlom ezt az élő szent áldozatot", hanem „felajánljuk". A gondolat kéréssel fonódik össze: „Ő tegyen minket előtted örök áldozattá." Az áldozat eszméje korunkban nem valami rokonszenves, de Jézus halálának megülésétől nem választható el.

„A vasárnapi istentisztelet látogatásának önkéntesnek kellene lennie." – Ez túl magas követelmény. Föl kell tételeznünk, hogy a részvétel benső kötelezettsége magából a dologból adódik („Halálodat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk feltámadásokat, amíg el nem jössz" . . .), akkor egy pillantás mindennapi magatartásunkra pl. a közlekedés, környezetvédelem és hasonlók terén megmutatja: amit nem véd parancs, azt nem tartjuk fontosnak.

„A békesség kedvéért engedek a családi nyomásnak." – Ez azért jelent igen nagy nehézséget, mert puszta szavakkal nem lehet közvetíteni az élményt, amit a szentmise megülése a szülők életében jelentett és jelent. Hiszik, hogy enélkül nem lehet élni, ezért tovább akarják adni gyermekeiknek. Azok viszont nem tekinthetnek még vissza ilyen élményre, és a rokonságban vagy szomszédságban nagyon gyakran az ellenkezőjével kerülnek szembe. Így itt a feszültség inkább nő, mint csökken. De van megoldása, ha a gyermek a család hétköznapjaiban meg tudja érezni a vasárnap hatását a szülők életére.

„Én hétköznap megyek." – Ha születésnap, esküvő vagy jubiláris ünnep van, senkinek sem jut eszébe, hogy egy nappal később gratuláljon, hacsak valami akadály nem merült föl. Az eukarisztia vasárnapi megülése (a hét első napján, a szombatra következő napon) arra az asztalközösségre megy vissza, amelyet Jézus feltámadása után újonnan alapított. Kezdettől fogva rendszeresen megünnepelték a vasárnapot. (Minden más ünnep, húsvét és karácsony is, későbbi eredetű.) Az eukarisztia megünneplésétől kapta a vasárnap az értelmét. Erről van szó. És ettől függ embervoltunk értelme.

Az esseni püspökség kiadványából

HOGYAN IMÁDKOZZUNK?

Beszélgessünk Övele. Kivel? Az Atyával a miatyánk szavaival és gondolataival? Több mondani- és kérdezni valónk is volna. Az Igével szép liturgikus imáinkon át? A Szentlélekkel a Veni Sancte vagy a Veni Creator szavaival? Isten Anyjával, Máriával az Üdvözlégy vagy a Salve Regina szövegével? Ezek a gazdag és szent imádságok nagyon ünnepélyesek, és ha elmondtuk, akkor elakad a szavunk. Az elmélkedés persze nem áll meg akkor sem, — ha ugyan nem áll meg. De ezekben kimerül a mi társalgásunk Istennel és az égiekkel? Buzdítom híveimet, hogy saját szavaikkal beszélgessenek Istennel. Egy nagyobb diákocska azt felelte, hogy ő nem tud másként, csak anyanyelvén. „Jézus tudja-e ezt a nyelvet?" Azt hiszem, más valami motoszkált benne, de nem tudta szóba foglalni. Az, amit mi is érzünk mindnyájan.

Karl Rahner a „Soliloquiáiban" arról sóhajtozik, hogy imáink a földi élet folyamán „monológok". Ez még nem volna olyan nagy baj. Kicsinyek vagyunk mi az égben, de a kicsinyek is néha igen beszédesek, csacsognak és választ várnak. Aztán ha nem kapnak választ, csalódottak. Megakad a társalgás, csendes monológgá válik. Isten sem válaszol a mi csacskaságainkra . . .

Rahner azt is mondja, hogy Isten olyan nagy, olyan mérhetetlen nagy. Figyel-e a mi bohóságainkra, amelyek néha elég sok problémával is terhesek? T u d o m , hogy hall, hogy megért, hogy figyel rám, — sőt azt is, hogy a maga módján válaszol is. Tapasztalni engedi válaszát, néha annyira, hogy jobban örülnék egy-két szegényesebb e m b e r i szónak. Szinte félek kérdezni, mert olyan sokat válaszol. Valahogy nem emberi társalgás ez. Az örök életben emberségünk majd nem lesz olyan korlátolt.

Ráér Isten az én csacska társalgásomra hallgatni? A szédületesen nagy univerzumot irányítja . . . A megszámlálhatatlan embernép minden ügye-baja, tragédiája előtte van és intézi . . . Ráér Ő velem foglalkozni? Valahogy úgy érzem magam, mint Kennedy elnök kisfia a Fehér Házban, annyi nagy ember között, aki az asztalok alatt összegyűjtötte s gombócba gyúrta a kiköpött rágógumikat . . . De azért apja ölébe vette a kicsikét. A rágógumira furcsán rámosolygott és azt mondta: „Pfuj, dobd el!" Istent érdekli az én rágógumilabdám? Pedig nekem az érdekes valami, és nem érzem, hogy „pfuj"!

Nos hát, tudom, hogy Isten nem elfoglalt — mert az egész tömkeleg is alig valami őneki. És azt is tudom, hogy több vagyok neki, mint az elnöknek a kisfia. Hozzánk és értünk küldte el Szentfiát — és micsoda küldetéssel! De nem szól emberi szóval, — és én valahogy szégyenkezem a rágógumigombócommal az ő karjaiban. Igazam van? Persze hogy nincs igazam. Beszéljek csak Övele arról a gombócról. Hiszen most ez az én világom. Meghallgat, figyel rám és válaszol is a Maga módján.

De azért nem könnyű ez a társalgás. Monológ — mert hát a Hitben és a Hitből élünk. Majd valamikor Önála másként lesz: a monológból dialóg lesz. Egyelőre tehát HISZEM, hogy hall, hogy figyelemmel hallgat, és kéréseimet

a maga módján meghallgatja, noha a módot én nem mindig fogom fel. De valamikor hálás leszek érte; sőt már most is hálás vagyok.

Egy kis magyar srácot betettek a szülei a kalksburgi kollégiumba, és hazamentek. Hát ő hatalmasan itatta akkor az egereket. Azután levelet írt: „Drága jó Papa és Mama! Amikor elmentetek, én rettenetesen sírtam. De azután találtam egy osztrák magisztert, aki remekül tud magyarul. (Mindössze néhány mondatot tudott.) Azután borzasztó sokáig elbeszélgettünk. (Persze hogy monológ volt az: a másik fél csak azt mondta közbe-közbe, hogy „nahát!") És most jól érzem magam, nem vagyok szomorú, tanulok és játszok. Csókolom a kezeteket, Lacitok." A monológ után mi is jól érezzük magunkat. Jól dolgozunk, és néha játszunk is.

+

Uram! Mit csináltunk mi a Te megváltásodból és üdvösségedből . . . ? Valahogy nekem mindinkább úgy tűnik (lehet, hogy nagyon tévedek), hogy mi, a Te eszes teremtményeid, földi életünk folyamán nem igen jutunk el értelmünk rendes használatára. Inkább csak az igazi szentek és egyesek a gonoszak közül is. És Te a végső döntés találkozásakor irgalmas leszel. Persze nem ártatlan csecsemő a legtöbbünk, hanem vásott gyerek.

Te a szent szeretet áldozatát ilyen formában hagytad ránk: egy hálaadás, konszekráló szavak, kenyértörés és áldozás. Még az értelmes gyermek is felfoghatja. Azután jött Egyházad, és vigiliákat tett elébe, szent igéid olvasását, megbeszélését, zsoltárokat, himnuszokat és könyörgéseket. Szükségünk is van ilyen előkészületre a hallatlan misztériummal szemben, és illő is így zengedeznünk előtted. Mindez azután lerövidült a mi misénkké. Az is jó volt. De a latin már nem! És a klasszikus latin még kevésbé. Azok a klasszikus régi irodalmárok abban lelték kedvüket, hogyan csináljanak rejtvényt a szavaikból. A mindennapi szavak helyébe választékos ritkákat tettek, a szórendet fantasztikusan össze-visszadobálták, és „találd ki, mit akarok mondani!" Ez a stílus sem a Te igéidhez, sem a legszentebb misztériumhoz nem volt méltó, és a Te szeretett gyermekeid, a nép előtt titokba borult az egész. A pap végezte a maga dolgát az oltáron és a szószéken, — a nép meg imádkozta a saját imáit Szent Antalhoz meg Szent Bálinthoz. És azok közbenjártak értük a Szeretet Lelkénél, hogy nekik is jusson valami kis morzsa az ezoterikus funkciókból.

Azután folytattuk. Hozzászoktunk, hogy nehezen érthető a szöveg, még a papok számára is, — leszoktunk róla, hogy értve i m á d k o z z u k a misét, észre sem vettük, hogy nem igen értjük. A rubricisták erősen kötötték az ebet a karóhoz, hogy mindennél fontosabb a helyes kiejtés; még a mise érvényessége is veszélybe kerülhet annak híján. Így azután „miséztünk" — ügyelve nyelvünk munkájára, kevésbé a magasztos misztériumra, a hálás szeretet elámult csodálkozására; fő, hogy a szavak és mozdulatok szabatosak legyenek. Abból rutinra tettünk szert, néha még versenyeztünk is másokkal. Hány pap gondolta érdemesnek, hogy a másnapi misét gondosan átnézze, hogy „imádkozni" tudja? A jó latinistának könnyű volt „lemisézni" és „elrecitálni" a papi

zsolozsmát; nem is kellett hozzá semmi készület. „Ez a nép ajkával tisztel engem, szíve pedig messze van tőlem." Érezték ezt éppen a jó latinista zsinati püspökök: ők voltak a legharcosabb sürgetői a honi nyelvnek a liturgiában.

Az Úr azután megnyitotta jó szolgájának, János pápának szívét a nép számára is. „Volt egy ember Istentől küldve: János volt a neve." X. Pius már a nép kenyerévé tette az Úr szent testét, elsöpörve a klerikális aggályokat a gyakori áldozással szemben. XII. Pius pedig kiszabadította a szentségi böjt szűk korlátai közül. János pápa meg asztalt terített a népnek az Igéből. Az Úr szava hozzájuk szól, érthető, honi nyelven csendül fel minden misében. Ahogy a három éves ciklusok ismétlődnek, mind jobban hozzámelegszik szívükhöz. „A kicsinyek kenyeret kérnek . . ." Ha ma visszatérnénk a latin miséhez és a latin zsolozsmához, a missziós országokban minden hívő és a legtöbb bennszülött pap komolyan elszomorodnék, noha a jelenlegi fordítások még elég szolgaiak, latin ízűek. Majd jönnek jobb fordítások is, és akkor csak az marad misztériumnak, aminek e földön misztériumnak kell maradnia. Jó vagy, Uram, a te népedhez. Engeded, hogy gyermekeid nőjenek. Ahogy Szent József nem habozott nagyobb topánkát venni a te kis lábacskáidra, mert belátta, hogy a régi ugyan még igen jó állapotban van (Te nem rongáltad köveket rugdosva), de a lábacskáid nőnek és nőniök kell továbbra is. Nem akarta, hogy a szűk topánka tyúkszemeket okozzon, vagy elkorcsosítsa lábaidat. Elég lesz azoknak az a szörnyűséges nagy szeg, amit a bűneink majd átkalapálnak rajtuk.

V. Pius misszáléja hogyne lett volna jó a maga idejében! Remekmű volt! De hát a te misztikus testednek is növekednie kell Hozzád. Nem szabad kalodába préselve elkorcsosulnia. Pedig vannak, akik emellett kardoskodnak. Nekik is szól a te könyörgésed: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek." Vagy talán mégis tudnák? Ne tételezzünk fel róluk ilyesmit. Nyisd meg a szemüket. Te meg tudod tenni — csak Te egyedül; mert elvont tudósok ők, akiknek igen kemény a feje. A Te szereteted nem kemény; azzal szemben a szillogizmusok elvesztik csatájukat, ha a szívük nem rossz. És nekünk embereknek azt is bocsásd meg, ha kamaszos csatákon át érünk felnőtté, Országod számára szent néppé.

Pogány István

OLVASÓIMÁDKOZÁS A SZENTÍRÁS ALAPJÁN

A szentolvasó ún. „titkai" tudvalevőleg Jézus és Mária életét foglalják össze, vagyis a Szentíráson alapulnak. Az alábbi módszer ezt erősen kidomborítja. Az imádkozó minden Üdvözlégy előtt elolvas vagy elmond egyet a soron következő szentírási idézetek közül. (Közös imánál az előimádkozóra jutó rész után / jelet találunk.) Utána az Üdvözlégy tartama alatt ezen elmélkedik.

Üdvendetes olvasó

I. Akit te, Szent Szűz, a Szentlélektől fogantál.

1. „Isten elküldte Gábor angyalt egy szűzhöz, / akit Máriának hívtak" (Lk 1,26-27).
2. „Üdvözlégy kegyelemmel teljes! / Veled van az Úr!" (1,28).

3. „Mária meghökkent, és gondolkozni kezdett rajta, / miféle köszöntés ez" (1,29).
4. „Az angyal így folytatta: Ne félj, Mária! / Kegyelmet találtál Istennél" (1,30)
5. „Gyermeket fogansz, fiút szülsz, / és Jézusnak fogod elnevezni" (1,31).
6. „Fiad nagy lesz és a Magasságbeli Fiának fogják hívni, / és országának nem lesz vége" (1,32-33).
7. „Mária megkérdezte az angyalt: Hogyan válik ez valóra, / amikor férfit nem ismerek?" (1,34)
8. „A Szentlélek száll rád, / s a Magasságbeli ereje borít be árnyékával" (1,35).
9. „Ezért a születendő Szentet is / az Isten Fiának fogják hívni" (1,35).
10. „Mária így válaszolt: Az Úr szolgálója vagyok, / teljesedjenek hát be rajtam szavaid" (1,38).

II. Akit te, Szent Szűz, Erzsébetet látogatván hordoztál.

1. „Mária még ezekben a napokban útnak indult, és a hegyekbe sietett, / Zakariás házába tért be, és üdvözölte Erzsébetet" (Lk 1,39-40).
2. „Amikor Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, örömében megmozdult méhében a gyermek, / maga Erzsébet pedig eltelt Szentlélekkel" (1,41).
3. „Hangosan felkiáltott: Áldott vagy az asszonyok között, / és áldott a méhed gyümölcse!" (1,42)
4. „Boldog, aki hitt / annak a beteljesedésében, amit az Úr mondott neki!" (1,45)
5. „Mária megszólalt: Lelkem magasztalja az Urat, és szívem ujjong megváltó Istenemben, / mert rátekintett alázatos szolgálójára" (1,46-47).
6. „Lám, mostantól fogva boldognak hirdet minden nemzedék, / mert nagyot tett velem a Hatalmas és a Szent" (1,48-49).
7. „Irgalma nemzedékről nemzedékre / az istenfélőkkel marad" (1,50).
8. „Karja bizonyságot tett hatalmáról, — szétszórta a szívükben gőgösöket" (1,51).
9. „Letaszította trónjukról a hatalmasokat, / az alázatosakat pedig fölemelte" (1,52).
10. „Az éhezőket jóllakatta, / de a gazdagokat üres kézzel küldte el" (1,53).

III. Akit te, Szent Szűz, a világra szültél.

1. „Mária és József betlehemi tartózkodása alatt / elérkezett a szülés ideje" (Lk 2,6).
2. „Mária megszülte elsőszülött fiát, / bepólyálta" (2,7).
3. „És jászolba fektette, / mert nem jutott nekik hely a szálláson" (2,7).
4. „Pásztorok tanyáztak a vidéken. / Egyszerre csak ott állt előttük az Úr angyala" (2,8-9).
5. „Ne féljetek! Mert nagy örömet adok tudtul nektek, / és majd az egész népnek" (2,10).
6. „Ma megszületett a megváltótok Dávid városában, / Krisztus, az Úr" (2,11).
7. „Dicsőség a magasságban Istennek, / és békesség a földön az Istennek tetsző embereknek!" (2,14)
8. „Bölcsek jöttek napkeletről, / bementek a házba, és meglátták a gyermeket anyjával, Máriával" (Mt 2,1.11).
9. „Leborultak és hódoltak neki, / ajándékot adtak neki: aranyat, tömjént és mirhát" (Mt 2,11).
10. „Mária meg mind emlékezetébe véste szavaikat, / és szívében gyakran elgondolkozott rajtuk" (Lk 2,19).

IV. Akit te, Szent Szűz, a templomban bemutattál.

1. „Felvitték Jézust Jeruzsálembe, hogy bemutassák az Úrnak, / amint az Úr törvényében elő volt írva" (Lk 2,22).
2. „Élt Jeruzsálemben egy Simeon nevű / igaz és istenfélő ember" (2,)5).
3. „Kinyilatkoztatást kapott a Szentlélektől, hogy addig nem hal meg, / amíg meg nem látja az Úr Fölkentjét" (2,26).
4. „Amikor a szülők a gyermek Jézust bevitték a templomba, karjába vette / és áldotta az Istent" (2,27-28).

5. „Bocsásd el, Uram, szolgádat, / szavad szerint békében" (2,29).
6. „Mert látta szemem üdvösségedet, / melyet minden népnek megadtál" (2,30-31).
7. „Világosságul a pogányok megvilágosítására, / és dicsőségül népednek, Izraelnek" (2,32).
8. „És így szólt anyjához, Máriához: Ez a gyermek sokak romlására és sokak feltámadására lesz Izraelben, / jel lesz, amelynek ellene mondanak" (2,34).
9. „A te lelkedet is tőr járja át, / hogy sokaknak kiderüljenek a titkos gondolatai" (2,35).
10. „És visszatértek Názáretbe. A gyermek pedig nőtt és erősödött, bölcsesség töltötte be, / és az Istennek kedve telt benne" (2,39-40).

V. Akit te, Szent Szűz, a templomban megtaláltál.

1. Amikor Jézus tizenkét éves lett, fölmentek Jeruzsálembe, / a húsvét ünnepére" (Lk 2,41-42).
2. „Amikor hazafelé indultak, a gyermek Jézus Jeruzsálemben maradt, / anélkül, hogy szülei tudták volna" (2,43).
3. „Visszafordultak Jeruzsálembe, hogy keressék. / Három nap múlva akadtak rá a templomban" (2,45-46).
4. „Ott ült a tanítók közt, / hallgatta és kérdezgette őket" (2,46).
5. „Akik csak hallgatták, mind csodálkoztak / okosságán és feleletein" (2,47).
6. „Gyermekem, miért tetted ezt velünk? / Lásd, apád és én szomorúan kerestünk" (2,48).
7. „De miért kerestetek? / Nem tudtátok, hogy nekem Atyám dolgaiban kell fáradoznom?" (2,49)
8. „Ám ők nem értették meg / ezeket a hozzájuk intézett szavakat" (2,50).
9. „Velük ment hát, visszatért Názáretbe / és engedelmeskedett nekik" (2,51).
10. „És Jézus gyarapodott bölcsességben, korban / s Isten és emberek előtti kedvességben" (2,52). (Folytatjuk)

URUNK MENNYBEMENETELE

Minden szentmisében a húsvéti misztériumot ünnepeljük; a mennybemenetel is annak egy része. Krisztus Urunk kínszenvedése, halála, feltámadása, mennybemenetele és a Szentlélek elküldése együttvéve alkotja az Úr megdicsőülését, húsvéti misztériumát, az Egyház és valamennyiünk kegyelmi életének egyetlen, kiapadhatatlan forrását. Mit jelent a mennybemenetel? Valószínűleg sokkal többet, mint amit általában gondolunk róla; egész bizonyosan többet, mint amit most itt elmondhatunk.

Jézus mennybemenetele ott szerepelt már a kezdeti apostoli igehirdetésben. Mint mondottuk, nem különítették el, nem önmagában tekintették; Krisztus felmagasztalásának, megdicsőülésének nagy egészében volt egy sajátos mozzanat. Az ősegyház ide vonatkozó hite a következő és ezekhez hasonló szavakkal fejeződött ki: felemelkedés, felmagasztalás, mennybemenetel. Az ilyen kifejezések természetesen szoros kapcsolatban állnak azzal az elgondolással, amelyet kétezer évvel ezelőtt az emberek a világmindenségről kialakítottak maguknak. Tulajdonképpen a mi mindennapos beszédmódunk is ehhez a világképhez igazodik, és Krisztus egész misztériumát, a megtestesülést és megváltást ebben a világképben gondolja el. Az ég, a fejünk fölötti világ az Isten lakóhelye, Isten

dicsőségének birodalma, az örök élet hazája. Ebbe a világba tartozik Krisztusnak földi létét megelőző örök élete; onnan jött le, hosszú útszakasz megtételével, a földre. Amikor pedig földi küldetését bevégezte, akkor megdicsőült emberségével ugyanazon az úton visszatért Atyjához, az isteni örökkévalóságba. Az apostoli igehirdetésben Jézus mennybemenetele a megdicsőülés nagy egészében különálló mozzanat a feltámadástól és az Atya jobbján levő trón elfoglalásától; a mennybemenetel jelentősége abban áll, hogy a másik két mozzanatnál jobban kifejezi Krisztus kozmikus uralmát. Az Istenember szinte átszeli és birtokba veszi az egész teremtett világot: a földet, kezdve az alvilágtól fel az atmoszféráig, a csillagok övezeteit és az angyalok birodalmát; betölti a mindenséget, és önmagában mint Főben egyesiti. Áthatol az egeken, és belép a fátyol mögé a mennyei szentélybe, hogy ott üljön Isten jobbján a világmindenség királyaként, és közbenjárjon értünk.

A mennybemenetelnek tehát a kozmikus megnyilatkozás szempontjából kellett elkülönülnie a sírból való kijöveteltől. Ezenfelül az elkülönítést megkívánta egy pedagógiai szempont is: az, hogy az apostoli igehirdetés az emberi idő keretébe foglalva mondhasson el egy transzcendens eseményt, továbbá hogy Jézus megjelenéseit időbelileg elhelyezhesse. Valahogy úgy kell elgondolnunk, hogy Urunk már a feltámadás pillanatában belépett a végső és teljes megdicsőülés világába; amikor 40 napon át megjelent apostolainak, onnan tért vissza hozzájuk. Emberi szavakkal próbálunk elmondani valamit, ami tulajdonképpen kifejezhetetlen. Krisztus mennybemenetelének misztériumában két összefüggő, de egymással nem azonos mozzanat van: egyfelől Krisztus mennyei megdicsőülése, amely egybeesett feltámadásával, másfelől végső eltávozása a megjelenések 40 napos időszaka után; ennek voltak tanúi az apostolok az Olajfák hegyén, és ezt ünnepeljük a mennybemenetel liturgikus ünnepével.

Azok az őskeresztény igehirdetésben használatos szavak, amelyek a mennybemenetel hitét fejezik ki, egy elbeszélésben is testet öltöttek, az Apostolok Cselekedeteinek kezdetén. Az ünnep első olvasmánya éppen ezt a szakaszt tartalmazza. A könyv előszava után elmondja Jézus utolsó megjelenését, utolsó beszélgetését, majd így folytatja: „E szavak után szemük láttára felemelkedett, és felhő takarta el őt szemük elől. Miközben merően figyelték, miként távozik az égbe, egyszerre csak két fehér ruhás férfi termett mellettük. Így szóltak: Galileai férfiak, miért álltok és néztek az égre? Ez a Jézus, aki felvétetett tőletek az égbe, úgy jön majd el, ahogy láttátok őt az égbe menni."

Mint látjuk, ez az elbeszélés koreográfiai elemekben meglehetősen mértéktartó; Jézus felemelkedésének módját nem részletezi; sokkal több figyelmet szentel a két isteni küldöttnek, akik a jelenet történelmi értelmét és fontosságát adják tudtul. Üzenetüket mai szavakkal talán így is visszaadhatjuk: a megdicsőült Jézusban találkozik a túlvilág és a történelem; ez a találkozás Jézus két eljövetelével válik történelmileg észlelhető valósággá. Jézus első eljövetelének befejezése után az apostoloknak nem szabad tétlenül várniok, hanem hozzá kell látniok az Egyház feladatának teljesítéséhez: Jézus evangéliumát kell hirdetniök.

Befejezésül próbáljuk összefoglalni a mennybemenetel ünnepének értelmét keresztény életünkben. Mi is Krisztus Urunkkal együtt már feltámadtunk, már most ott vagyunk vele együtt a mennyben. Miközben várjuk Urunk második eljövetelét, egynek kell maradnunk vele, életközösségben, a hit és a szentségek által. Szüntelenül az örök értékeket keressük; igazi életünk el van rejtve Krisztussal az Istenben. Városunk, lakóhelyünk a mennyben van. Az a ház, amely vár minket, amelybe be kívánunk költözni, nem más, mint maga a dicsőséges Krisztus; ahogy Szent Pál nevezi: a mennyei Ember. Másfelől, ha benne élünk is annak az új világnak a valóságában, még nem szakadtunk ki a régi világból, ez még visszatart bennünket. Viszont küldetésünk, képességünk van arra, hogy újfajta módon éljünk benne, hogy fölemeljük a világot az Istentől neki szánt dicsőséges átalakulás felé. Ebben áll a mennybemenetel keresztény lelkisége.

Nagy Ferenc

MAGYAR NŐVÉREK A NAGYVILÁGBAN

1950-ben léptem a Szent Szív-nővérek (Sacré-Coeur) tanító rendjébe. 1971—77-ig a 140 ausztriai nővér tartományfőnöknője voltam. Az 1976-os általános rendi gyűlés előkészületei közé tartozott, hogy a tartományfőnöknőknek egy utat kellett tenniök a harmadik világba. Így ismerkedtem meg rendemnek Beni Ebeid-ben, Egyiptomban lévő településével. (Az azelőtt inkább magasabb társadalmi osztályok gyermekeinek nevelésével foglalkozó rend a Zsinat hatására elhatározta, hogy munkájába jobban belevonja az elmaradott, szegény népeket is. A rendtagok körében lelkes visszhangra talált ez a döntés. Csak Egyiptomba 30 nővér jelentkezett, és 8 év alatt öt települést létesíthettünk a Nílus partján.) Már akkor elhatároztam, hogy hivatali időm lejártával ide jelentkezem.

Beni Ebeid Kairótól 270 km-re délre fekvő fellah település. 12 000 muzulmán és 2000 kopt keresztény lakja. Közösségünk hét nővérből áll: négy spanyol, két fiatal egyiptomi és én. Hárman az elemiben tanítanak, mi többiek szociális munkát végzünk. Nem építettünk külön kolostort, hogy jobban együtt élhessünk a lakossággal. A helyi kopt templomba járunk. Ugyanúgy étkezünk, mint a helybeliek, s mindenben az ő szokásaikat tartjuk. A muzulmán ünnepeken átmegyünk köszönteni őket, ugyanúgy kívánnak ők is nekünk „boldog karácsonyi ünnepeket". Kérdés azonban, hogy Irán növekvő befolyása meddig teszi lehetővé ezt a békés ökumenikus együttélést.

Állandóan tűz a nap, tíz éve egy csöpp eső sem esett. Télen nagyon hideg van, a gyerekek csak úgy dideregnek tanítás közben, ami — mint minden más közösségi dolog — a szabadban folyik. Külön téli ruházatuk nincs a fellahoknak, télen egyszerűen magukra szednek mindent, amijük van. Természetesen nekünk nővéreknek sem lehet télikabátunk. Mosolyogtam, amikor gondos kezek kesztyűt küldtek nekem. Hogyan húzhatnék föl ilyesmit, mikor a többinek sincs?

Házunk nyitva áll mindenkinek. A fellahoknál szokás a kölcsönös látogatás. Szívesen járnak hozzánk, de tőlünk is elvárják, hogy meglátogassuk őket, például ha valaki beteg, ha gyermek születik, haláleset történik, ünnep van. Ilyenkor sokszor hosszú ideig csak hallgatunk együtt. Európai gondolkodásommal igen nehezen szoktam meg ezt, haszontalannak éreztem. De a fellahok felfogása egészen más. Élvezik az együttlétet, még ha látszólag semmi nem is történik közben. Megosztják egymás örömét-bánatát, s éppen így szűkös anyagi javaikat. Úgy tudnak ünnepelni és örülni, hogy csak úgy bámuljuk. Úgy érzem, csak ezeknek az embereknek a körében tanultam meg élni.

Fő munkám két másik nővérrel együtt az egészségügyi tanácsadás a falvakban, mert a vidéken nincsen orvos. Négy napig járjuk a környéket minden héten. A betegek több-

nyire már napfölkelte óta várnak. Gyakran 150—200-at is kezelünk egyetlen délelőtt. Elvszerűen próbáljuk őket rászoktatni az egészség helyes ápolására. Ez bizony nem könnyű, mert a bennszülött kuruzslók hajmeresztő „gyógymódjai" mélyen beléjük gyökereztek. Például ha fáj valamijük, felhasítják azon a helyen a bőrt, és friss tehéntrágyát kennek rá. Ez veszélyes fertőzésekre és gennyedő sebekre vezet. Másik nagy akadály egy bizonyos vallási fatalizmus: „A jó Isten küldte a betegséget, el kell viselni."

Különféle kiképzéssel is igyekszünk a nép helyzetén javítani. Ezek a házaknál folynak. Van kézimunka- és varrótanfolyam, tanítjuk a higiéniát, helyes táplálkozást, gyermekápolást. Igyekszünk bennszülött közvetítőket is találni, akik ezeket az ismereteket továbbadják.

De nem győzöm hangsúlyozni, hogy nemcsak mi adunk, hanem sokat tanulhatunk is tőlük. Nemcsak kellemes dolgokat! Ott van pl. a böjt. Nyugati kereszténynek erről fogalma sem lehet! És nekünk nővéreknek természetesen együtt kell böjtölnünk velük, mert az emberek nem tudnák fölfogni, ha éppen mi nem tennénk meg. A legnehezebb a 40 napos nagyböjt, amelyet a kopt keresztények igen komolyan vesznek. Délig éhgyomorral vagyunk, a hét három napján sem hús, sem tej, sem tojás, szóval semmi állati termék. Fő táplálékunk ilyenkor a szójabab. Nem könnyű végezni a kemény munkát ilyen körülmények között, hiszen táplálékunk amúgy is elég szűkös. Mindig dühbe jövök, amikor Európában olyan hangokat hallok, hogy a harmadik világ emberei maguk az okai szegénységüknek, mert nem akarnak dolgozni. Próbálják csak meg az ilyenek rossz táplálékon élve, kimerítő éghajlati viszonyok között úgy dolgozni, mint Európában! Egyszerűen képtelen rá az ember. Ki van lúgozva.

Mindig újból bámulatba ejt ezeknek a keresztényeknek mély hite. Elmélyítette az enyémet is. Amikor három hónapos szabadságon jártam Európában, akkor vált igazán világossá előttem, mennyi minden megváltozott az életemben. A fellahok és két egyiptomi nővértársam megtanítottak, hogy az ember a középpont, nem a teljesítmény!

Hogy a túlzott tevékenység állandó veszélyét jobban kikerüljük, elhatároztuk, hogy a napi imaidőkön kívül minden hónapban egy napra elvonulunk a pusztába. Ez szószerint értendő, mert a sivatag tőlünk 16 km-re kezdődik. Leülünk a homokba, imádkozunk, beszélgetünk, elmélkedünk a bibliáról és feladatainkról.

Tény, hogy roppant különbség van a Kairó két előkelő kollégiumában tanító nővéreink életmódja és a mienk között. De a csodálatos az, hogy sikerült az egységet megőrizni. Sőt élénk tapasztalatcsere folyik. Az ott tanító nővérek a szünidőben évente kétszer, egész lánycsoportok kíséretében kijönnek a nílusmenti állomásokra, és megosztják életünket. Ez még a tanulók családjára sem marad hatás nélkül.

Sr. Prohászka Ilona
Religieuses du Sacré Coeur
Beni-Ebeid (Minia), Egypte, R. A. E.

+

Talán említettem, hogy megvan az 5 lóerős Diesel-motorunk az öntözésre. A közelünkben lévő folyó mellé van fölszerelve. Ebben a folyóban, azt mondják, mindig van víz, de hogy mi lesz az idén, azt nem tudjuk. Ilyen monszunra még sohasem emlékszem. Alig hogy volt esőzés. A rizsmezőkön nem lesz termés. Éhség előtt állunk. Már sok szegény kisdiákot látunk el eledellel és ruházattal. Kaptunk 28 nagy láda ruhát és még valami 15 batyut. Vagy 2000 ruhacsomagot készítettünk, és sok szegényen segítettünk. Ezek az ártatlanok fizetnek sokszor a szülők iszákossága miatt. Nagyon sajnos, hogy így lesüllyedtek. Már itt csak a fiatal nemzedékkel tudunk majd valami komolyat tenni. Pedig érdekes, hogy itt olyan sok a hivatás. Tehát nem kívánhatunk mindent.

Volt azonban egy rendkívüli eseményünk, amire nem számítottunk. Hogy még az élők sorában vagyok, azt is a sok imának köszönhetem, a jó Szt. József pártfogásával. Úgy hiszem említettem, hogy rablók tanyáznak a vidéken. Okt. 5-én este be is köszöntött kettő. Én az irodámban dolgoztam, és csak egy nővér volt a lakásban. Kimentem, és egy pillanat alatt két bandita vett körül. Azonnal gyanút fogtam, különösen amikor

az egyiknek a hátán láttam a nagy kést. Kérdeztem, mit akarnak. Mondták: az ápolónővért, mert betegek. Persze egyáltalán nem látszottak betegnek. Mondtam nekik, csak várjanak egy kicsit, kihívom. Az ajtót bezártam magam mögött, és most már a rácson keresztül beszéltünk velük. Akkor már nem azt mondták, hogy betegek, hanem hogy elvesztették az utat, és így keveredtek ide. Mondtuk nekik, menjenek el csak szépen. El is mentek. Utána hétfőn este úgy 8 óra tájban ismét az ablakunk alatt állt egy idegen férfi. A nővér kérdezte, mit akar, de nem felelt, elment. Intézetünk lakóinak azonnal megparancsoltam, hogy mindenki menjen a szobájába, és zárják be az ajtót. Bardih falu népe észrevette, hogy több rabló siet a misszió felé. Azonnal kivonultak fejszével, nyíllal, lándzsákkal felszerelve. A rablók éppen készültek betörni. A nép egyet elfogott, a többi elrohant az erdő felé. A foglyot azonnal felismerték. Ez volt a vezető, ő rabolta ki az egyik missziót. Össze-vissza verték. Elhatározták, hogy most végeznek vele, mert ez tartja a népet is rettegésben. Borzasztó látvány volt. A missziós atyánk már nem tudta a népet visszatartani, és örült, hogy a helyszínre mentem. Én arra a szerencsétlen rablóra hajoltam, úgy, hogy nem tudtak a közelébe menni, és kértem az ápolónővért, hogy gondozza a sebeket. Másnap a hatóság kezébe került a rablónk, és őszintén mindent bevallott. Azt a kést, amivel talán az előző pénteken meg akart támadni, elvittem, és hosszan elmélkedtem rajta . . . A szerencsétlen a hatóság előtt is megmondta, hogy az Atyával én mentettem meg az életét. Azóta mi is többet imádkozunk a rablók megtéréséért. Talán a keresztény szeretet a mi részünkről meghozza a szép gyümölcsöt. Ez a rabló pedig nem is szegény családból származik.

Nagy szükség van támogatásra, lelkire és anyagira. Segítse meg Önöket a jó Szt. József, hogy tovább is kapjon a misszionk. Nagyobb öröm adni, mint elfogadni, de nekem mindkettő szépen megy!

Mother M. Theresia (Pushpa nővér)
Bardih, P. O. Amgaon, via Gumla 835207
Dt. Ranchi-Bihar, India

+

Hálásan köszönjük a kedves küldeményt, Jó magyarjainknak imával viszonozzuk. A korábban küldött pénzen a lepratelepre Szentírást vettünk több példányban, hogy örömet szerezzünk betegeinknek. Vannak már brazil nővéreink, akik szívesen akarnak ott dolgozni. Ha Isten segít, elvégzik a betegápoló tanfolyamat. Alapos felkészültséggel küldjük oda őket. — Idősebb nővéreink már előre haladtak a korban. Egyesek a templomi szolgálatokat végzik. A plébánia területén vigasztalják a betegeket, elviszik, ha óhajtják, az Oltáriszentséget nekik. Annak idején elmulasztották bejelenteni őket a társadalombiztosítóba. Így semmi járulékot nem élveznek. Gyógyszer, orvos, kórház sokba kerül. Jó Atyám, ugye megengedi, hogy most ezeket segítsük? Küldeménye igen jókor érkezett.

1980 elején volt a „nagykáptalanunk" (alig vagyunk 59-en). Az általános főnöknő Filoména Costa lett, brazil. A teológia utolsó évét hallgatja. Tanácsnővérei: kettő magyar, kettő brazil. — D. Geraldo püspök atyánk a nagykáptalan előtt szóvá tette, hogy Adelaide nővért (25 éves) érdemeire való tekintettel felveszi a teológiára. Már több tanfolyamon vett részt, és szép apostoli munkát végez a hivatások terén.

Néha nekünk is vannak nehéz óráink, felajánljuk a kedves Atyákért, hogy a jó Isten adja meg, amire szükségük van.

Annunciata nővérek
C. P. 64, 84100 Ponta Grossa, Brasil

+

Az isteni Gondviselés adományuk által a legszükségesebb órában adott örömet egy szegény családanyának, aki szerencsétlenül elvesztette kedves férjét. Hét gyermekkel maradt: két hónapos volt a karjában, és a többi közül legidősebb kisleány 11 éves. Meghívtuk, jöjjön hozzánk, míg helyzete rendbe jön. Hála Istennek, sokan megértik a brazíliai nyomort. A jó urak ígérik, hogy megjavul, de eddig nincs látszatja. Én is sokat

kézimunkázom a gyermekek felvigyázása mellett, a kézimunkát megveszik, és ez is mind a szegények részére megy. Sok röpimát és fohászt is végzek a lelkek üdvére. Az idén több mint 1100 gyermekünk van, óvodától egészen a tanítóképzőig. De igen sok az ingyenes. Van 96 világi tanárunk, mivel csak 2 nővérke működik az iskolában, azonkívül 22 főnyi személyzet. Mindenki nagyon szereti az iskolánkat. Már jövőre lezártuk a beiratkozást, nincs már helyünk. Este folyik 4 osztályos elemi felnőtteknek, 220 személy, 18-tól egészen 60 évig, ingyenes.

Én itt messze földön, de imáimban közel kísérem a magyarokat. Testben és lélekben nagyon megelégedetten élek: reggeltől estig Isten szolgálatában. Nagyon szeretem a közös zsolozsmát, háromszor naponta. A hőség miatt az olvasmányokat csak az ünnepekre végezzük közösen. Év végén megint fogunk menni tartományi konferenciára. Ide 40 óra busszal, de én örülök és kész vagyok utazni a 70 évemmel, mert sok jót tanul az ember. — Bocsánatot kérek, hogy levelem ily hosszúra kinyújtottam, de ha az ember elkezd magyarul írni, nem ér végére. Őszinte szeretettel a kis magyar Gizella nővér.

Sr. Gisela Hrotkó OSU
Rua São José 933
14100 Ribeirao Preto, Brasil

+

Itt Latin-Amerikában inkább a szociális gondolat, a szegények és szegénység felkarolása vezet. De a nép zöme tudatlan, és nem érti meg az üzenetet, mert nem hirdetik az Evangéliumot egyszerű szavakkal. Ezt inkább a különböző felekezetek pásztorai teszik. Így aztán terjed a szekta. Szentséges Atyánk jön júniusban. Majd ő felrázza ezt a népet, mely igen hiszékeny, de nagyon babonás. Ezért igen nehéz az Ige hirdetése. Imáit kérem a mi brazil népünkért. Egyszer a szociális művek egy titkára így fejezte ki magát: Itt ellenkezője van a bábeli nyelvzavarnak. Itt a világ minden tájáról összejött nép egy és ugyanazon nyelvet beszéli. Van minden nemzetiségű, és az indiánnak van a legkevesebb joga, pedig ő e föld ura. Sokat kell imádkozni. Én is imádkozom és életem kisebb-nagyobb áldozatait küldöm a jó Istennek minden az egész földön élő magyar papért. Krisztusban öreg testvérük, Györgyike nővér.

Georgette Brodnyánszky
C. P. 125, 19800 Assis E. S. P. Brasil

+

Talán ott Ausztriában 64 dollár szerény összeg, de itt nem. Itt ötünknek elég egy hónapi ellátásra. — Most könnyebb beosztásom van és több időm a missziós munkára. Nehéz volt az előző munkaköröm, de szerettem, mert 400 elhagyatott gyermeket szolgáltam, akiknek lelki segítségre jobban volt szükségük, mint testi ápolásra. Csak az nyugtalanít, hogy a bennszülött nővérek fogják-e folytatni. Talán csak ideiglenesen. Sajnos bennük nincs az az elszánt, kitartó elhatározás. Az utóbbi adományból már 10 sinhala nyelvű Szentírást rendeltem az itteni híveknek. Nov. 1-én kezdődik egy karizmatikus kurzus. Nem katolikusok is részt vesznek. Imáikat kérjük a sikerért.

Még mindig a ciklonkárosultak segélyezésén fáradozom, akik kb. 250 km távolságra vannak tőlünk. Az utolsó alkalommal 17 családot — az ősi törzsekhez tartozó vadászokat fedeztünk fel. Nyelvük is különbözik az itteni bennszülöttekétől. Részben halászattal foglalkoznak, táplálékuk egy része gyökerek. Ami a legérdekesebb, egészen meleg szeretettel fogadtak bennünket. Tolmács által értekeztünk velük. Minden vágyuknál magasabb volt a vallás. Ezt kérték: „adjatok vallást; tudjuk, van Isten, de nem ismerjük." Ha időm volna, fél újságot tudnék írni róluk. Imádkozzanak, hogy az Úr küldjön munkásokat. „Az aratni való sok, de a munkás kevés."

Sr. Brigitta Gere S. D. S.
„Shanthi" 298 Madawela Rd.
Nawayalatenna — Katugastota
Sri Lanka

KÖNYVSZEMLE

É l e t a d ó l é l e k . Bevezetés a keresztény hitéletbe. Összeállította **Szabó Ferenc,** Puskely Mária közreműködésével. Zsinati Bizottság, Róma 1980, 279 o.

Az 1976-ban megjelent Ábrahámtól Jézusig c. könyv (l. Szolgálat 34. sz.) folytatása ez az igen szép kiállítású, sok színes képet tartalmazó mű. Témája kifejezetten az újszövetség jóhíre, amint az alcím találóan jelzi. S jóllehet az utóbbi években már egy-két sikeres próbálkozás látott napvilágot e téren magyarul is, a tárgy fontossága megkívánja, hogy mindig újabb formákban, újabb módszerekkel hirdessük. Az előttünk lévő munka valószínűleg még szélesebb hatású lesz az eddigieknél. Három része három úton közelíti meg a keresztény tanítás lényeges pontjait. Mindegyik rész kiemel újabb elemeket is, bár egyes alapgondolatok mind a háromban visszatérnek.

Az első rész főleg az élményvilágot készíti elő, távlatokat nyit meg, és felrajzolja a hit főbb pillérjeit. Különböző verseken és írásokon keresztül halljuk a kereső ember szavát. A feleletet Jézus adja meg, akiről ismét többen nyilatkoznak. Róla tesznek tanúságot ma is egészen rendkívüli egyéniségek: Teréz anya és Raoul Follereau. Akik benne hisznek, a keresztség révén eljutnak a húsvét misztériumának ünnepléséhez, s vele élnek a „parancsokban". Ők alkotják az Egyházat, amely azonban tudja, hogy vannak, akik más utat követnek; ezekkel dialógust tart fenn.

A második rész inkább leíró, szemléltető. Stílusában ez áll legközelebb elődjéhez. Jézus Krisztust mutatja be a leghitelesebb forrásból, az evangéliumokból vett szemelvényeken keresztül. Az írásokból ismerjük meg első helyen, ki Ő. Fontos tehát rámutatni az evangéliumok keletkezésének, céljának főbb kérdéseire. Majd végigvezet Jézus életén, működésén, tanításán, halálán és feltámadásán. Utána pedig — az Apostolok Cselekedetei alapján — követjük az első keresztények és főként Szent Pál krisztusi tanúságtételét.

A harmadik részt azok fogják kedvelni, akik rendszeresen kívánják megismerni a keresztény hit tartalmát. A klasszikus „felnőtt katekizmus" vonásai itt jelentkeznek a legjobban. Röviden taglalja a Hiszekegy ágazatait, a szentségeket és végül az erkölcsi élet néhány alapgondolatát. Bár a hangnem itt inkább ismeretközlő, nem hiányoznak konkrét utalások sem.

A könyvhöz a mintát a „Snagom Duha" c. horvát munka szolgáltatta. A hidat Harmath Károly OFM kéziratos magyar fordítása alkotta, — aki egyébként maga is kiad egy igen szép és hasznos, negyedévenként megjelenő népszerű lelkiségi folyóiratot „Agape" címmel. (Ferences Rendház, YU-21000 Novi Sad, Cara Dušana 4.) A szerkesztők azonban az anyagot erősen átdolgozták; a második rész teljesen új. Remek fényképek teszik vonzóvá a könyv kézbe vételét, és egy praktikus történeti táblázat segíti elő a kereszténység kifejlődésének megértését. A fontosabb fogalmak magyarázatát megtaláljuk a kötet végén. A kiállítás is gondos, egyetlen nagyobb nyomdahiba van a 219. oldalon (négy sor van összecserélve).

A szerzők elsősorban az ifjúságnak szánták művüket. De mindazok a felnőttek is haszonnal forgathatják, akik el szeretnék mélyíteni hitüket. S kiváló szolgálatot tehet a hitoktatásban is. Kapható a szerkesztőnél (Via dei Penitenzieri 20, I-00193 Roma).

Benkő A.

Rónay György: H i t é s h u m a n i z m u s , Ecclesia, Budapest 1979, 451 o.

A tanulmánykötetet szerkesztette Hegyi Béla, aki e kötettel személyesen is tiszteleg a Mester és a jóbarát emléke előtt. A nyitány Hegyi beszélgetése Rónayval (Egy nap Rónay Györgynél), epilógusként pedig Hegyi „Rónay" c. szép verse zárja le a gyűjtőkötetet. Törzsanyagát az író evangéliumi elmélkedései alkotják, amelyek eredetileg az

Új Emberben jelentek meg, majd pedig „Zakeus a fügefán" címmel könyvalakban a Szent István Társulatnál (1971). Az I. rész (A történelem nyelvén) néhány rövidebb világnézeti tanulmányát közli: egyház és szociális problémák, tomizmus és modernizmus, hit és humanizmus, Teilhard de Chardin üzenete, perszonalizmus a főbb témakörei. Rónay franciás (főleg irodalmi) műveltsége magyarázza, hogy általában francia személyekre, eszmékre és eseményekre hivatkozik, amikor megfogalmazza saját világnézetét, vagy akár a magyar helyzetre reflektál. Ő maga is, mint sokan mások, magyarok és külföldiek, elutasította a „katolikus író" vagy „katolikus költő" megjelölést. Katolikus volt, aki írói, irodalomkritikai, költői művét úgy alkotta meg, hogy az egyetemességével, katolikus látásmódjával és művészi teremtőerejével tanúskodott hitéről, nem pedig — illetve: elsősorban nem — tematikájával. A „Zakeus a fügefán" c. elmélkedéssorozat a kevés kivétel közé tartozik művében: itt maga a tematika is keresztény, evangéliumi. Itt arról vallott, hogy hogyan élte meg ő maga az evangéliumot. Igaz, különleges élmény szolgáltatta neki az alkalmat ezekhez az elmélkedésekhez. Megsuhintotta a halál előérzete. Ahogy a zárszóban vallja: érezte, tapintotta a halál kezének szorítását. A betegágyon a mennyezetet nézve, az étert szagolva gondolkodott el azon, miért is élt eddig: „mit és hogyan élt. És még inkább arról, hogy miért szeretne tovább élni." — A „Szentek és szentképek", valamint a „Párbeszédek" c. rész több tanulmánya is megjelent már 1970-ben a Szent István Társulatnál a „Szentek, írók, irányok" c. tanulmánykötetben. Szalézi Szent Ferenc, Páli Szent Vince, Marillac Szent Lujza, Monforti Szent Lajos, Szent Ágoston, Aquinói Szent Tamás, Keresztes Szent János és Lisieux-i Szent Teréz portréit rajzolta meg markáns vonásokkal az előbbi sorozatban; a „Párbeszédek" pedig néhány élménybeszámolón kívül Ady és Babits hitével meg Sík Sándor lelkiségével foglalkozik. A zárótanulmány — Keresztény szellem és életérzés a mai magyar irodalomban — eredetileg négy részben a Vatikáni Rádió magyar műsorában hangzott el 1968-ban. A gazdag válogatás végén olvashatjuk Sötér István Rónay György temetésekor mondott megemlékezését.

Szabó F.

Wilhelm Egger: Jézus programja. Munkafüzet a Lukács-evangéliumhoz. Fordította Dr. Cselényi István. Opus Mystici Corporis, Bécs 1979, 35 o.

1977-ben jelent meg ugyancsak az OMC kiadásában a szerző „Közösen olvassuk a Bibliát" c. kis könyve (I. Szolgálat 37. sz.). Az előttünk fekvő füzet — feltételezve az elődjében foglalt alapismereteket — további segítséget kíván nyújtani a bibliakörök munkájához. Elsősorban a vezetőknek ad irányelveket a megbeszélés elindítására, lefolytatására és összefoglalására. Fontos, hogy szem előtt tartsák az elérendő célt, figyeljenek az alkalmazható különféle módszerekre és a párhuzamos helyekre. Mindezt Szent Lukács evangéliumának tíz szemelvényén mutatja be a szerző, más-más módszert alkalmazva. Ennek az egyszerű és világos beosztásnak előnye, hogy a nem gyakorlott vezetőnek vagy résztvevőnek is példát nyújt, hogyan induljon el, hogyan mélyítse el a tárgyat. A szűk keretek természetesen nem engedik meg a nagyobb tartalmi, dogmatikai elmélyülést. A munka célja kifejezetten gyakorlati: mintaként és módszertani segédeszközként alkalmazva igen hasznos lehet mind a bibliakör vezetőinek, mind a résztvevőknek, sőt az egyéni elmélkedésnél is. A füzet az „Österreichisches Katholisches Bibelwerk" sorozatának első száma. Vivant sequentes!

Szabó László

Alszeghy Zoltán: A kezdetek teológiája. Róma 1979, 144 o. (tkk II/6)

„Az Isten szava nemcsak akkor világítja meg létünket, amikor földi szakaszának befejezéséről beszél, hanem akkor is, amikor e lét eredetét tárja elénk. Ezért ... egy új teológiai rendszer-egység, a ‚protológia', a kezdetek teológiája ... azt akarja tudni, hogy mit mond Isten rólunk, amikor létünk eredetét tárja elénk." Tárgya „a világ teremtésének, az ember alkotásának, az emberi nyomor eredetének, az üdvösség kezdetének a feltárása" (5). Így adja meg a szerző könyve tárgyát, és mellé azonnal be-

osztását is. Mert a III—VI. fejezetben erről a négy nagy témáról ad a mai biblikus és dogmatikus szinten mozgó világos, alapvető tájékoztatót; mindig becsületes, azaz a nehézségeket nyíltan beismerő, pontosan mérlegelő hozzáállással, a nála már megszokott kitűnő magyarsággal. Az 1. fejezetben a problematikát ismerteti, majd a 2. fejezetben jelzi azt a „látóhatárt", amelyben érthetőkké válnak és helyükre kerülnek ezek a döntő fontosságú kérdések.

Különösen szép fejezetek: a „Tulajdon dicsőségére" gyönyörű teremtésértelmezése (29-39); „A nyomor kezdete" c. V. fejezet (tudjuk, hogy a bűnbeesés a szerző negyedszázados kutatásának és több publikációjának tárgya volt), és az „Egy Szövetség, sok szövetségben" (124—128), az isteni jóság és irgalom „története". Pontos biblikus értelmezés és a szakember szabatossága mellett — vagy éppen ezért — a hivő ember pietása jellemzi a könyvet: a világos tanítás egyben kész elmélkedési anyag. Minden azt célozza, hogy „teljesebb módon valósuljon meg ... a Szövetség misztériuma, és azon keresztül az üdvösség lehetősége" (134). Hiszen minden teológia „akkor lesz érett teljesen, mikor a ‚növekvés' és az ‚építés' páli életformájában a mindig kezdeményező hivő elfogadására vezet" (136).

Mint a sorozat nem egy kötetének, itt is olyan munkáról van szó, amely mély és nehéz témának nemzetközi viszonylatban is sikerültnek mondható feldolgozása.

Békési I.

Szentelések és áldások a Rituale Romanum alapján. Ideiglenes használatra. Orsz. Liturgikus Tanács, Bp. 1980, 27 o.

„A szentelmények előkészítik az embereket a szentségek sajátos hatóerejének befogadására; egyúttal megszentelik az élet különféle megnyilvánulásait." „Ki kell dolgozni a szentelmények szertartásait is, mégpedig annak az alapelvnek értelmében, hogy a hívek tudatos, tevékeny és könnyen megvalósítható részvétele biztosított legyen; figyelemmel kell lennie korunk igényeire is." (Lit. Konst. 60, 79.) A szentelmények a mindennapi élet tárgyait, cselekedeteit kötik össze Isten kegyelmével, kérik rájuk áldását. A népi vallásosság kifejezőinek is lehet őket tekinteni, amelyeket az Egyház a hit örömhírével kíván megtölteni, tudatosítani. A latin szövegek lefordítása az első nagy lépés afelé, hogy a hívek jobban belekapcsolódhassanak a szertartásba. Sajnos az előttünk lévő füzet fordításai nem mondhatók gördülékenynek: túlságosan ragaszkodik az eredeti latin szöveghez. Igen sok pl. az „ezek, belőle, általad" utalás (vö. pl. a húsvéti kalács vagy a gyümölcsök megáldását). A válogatás 29 szöveget foglal magában (de a 4d és a 26. áldás szövege azonos). A végleges kiadást a hozzászólások alapján még bizonyára átdolgozzák nyelvileg. Fontos lenne — mint más országokban is teszik — az elején kiemelni a hívek bekapcsolásának szempontjait, és legalább megjelölni az igeistentiszteletben alkalmazható legfontosabb szentírási szövegeket.

R.

Fioretti. Assisi Szent Ferenc virágoskertje. Fordította, az előszót írta és a jegyzeteket készítette É. Megyeri András. 35 színes képmelléklettel. Bécs, 1978. (Kapható P. Radnai Tibor kapucinusnál, A-1010 Wien, Tegethoffstr. 2.)

Örömmel vettük kezünkbe a halhatatlan könyvecske új magyar fordítását. Tartalmazza a Ferenc-legendák 53 fejezetét, a stigmák történetének elbeszélését, függelékben pedig a Naphimnuszt és a kevésbé ismert, de nem kevésbé remek Hálaéneket, mindkettőt Sík Sándor fordításában. (A bevezetés szerint a Hálaéneket a szabadkai Hitélet c. imakönyvből vette át a fordító. Szerepel azonban már a Sík-Schütz imakönyvben. Azt pedig tudjuk, hogy annak névvel nem jelzett darabjai Sík Sándortól valók.) A fordítás jól olvastatja magát. Különös dicséretet érdemel az ügyes mondatszerkesztés: bár a fordító megtartja az eredeti szöveg hosszú mondatait, mégsem válik bonyolulttá. A bevezetésben és a jegyzetekben hasznos tudnivalókat találunk. Nem ártott volna az elején a Szentnek és rendi családjának rövid bemutatása, hiszen a Fioretti nem életrajz. Viszont fölöslegesnek tartjuk az eddigi fordítások hosszas bírálatát. Enél-

kül is érthető, hogy a fordítások bizonyos idő múlva elavulnak. A bevezetés végén rövid irodalmi összefoglalást is találunk. A Szent Ferencről szóló művek száma természetesen légió; de szívesen láttuk volna itt Mario v. Galli és Dennis Stock remekének említését (Franz von Assisi. Verlag C. J. Bucher, Luzern—Frankfurt 1972[5]). — Külön meg kell említenünk a könyvecske szép papírját és pompás képmellékleteit.

R.

Fekete István: B ú c s ú . Szent István Társulat, Budapest 1979, 335 o.

A népszerű író posztumusz kötete valóban szép és gazdag búcsúzó. Lírai próza a javából. Arról ír ezekben a novellákban, amiről egész élete folyamán: gyerekekről, állatokról, parasztokról, falusi természetről. Csak a hangnem lett megadóbb, csendesebb, s egyre-másra fölmerül az elmúlás, a halál. Szomorúnak is mondhatnánk a kötet alapbenyomását, ha nem sugározná át a meleg humor meg a mély hit. Mint mondjuk az öreg Király bácsi temetésén, aki a temető sarkában kívánt nyugodni. Két-három mondat elég, hogy mind a kettőt maradéktalanul megérezzük: „. . . elmosolyodtam magamban, mint a cinkos, aki segített kifogni az asszonyokon, akik a kis temető túlsó sarkában voltak eltemetve és megértettem öreg barátom, aki —három asszony után —, végre — egészen egyedül akart maradni . . . A temetésen suttogva hullott a hó s a dombtetőről a párás végtelenségbe lehetett látni. Karácsony másnapja volt éppen." (57.) — Néha az idillnek induló történet végén váratlanul keserű igazságokra bukkanunk (A medve), de sokkal gyakoribb az ellenkezője: tragikus történet megbékélő véggel (Körbe-körbe, Két anya). A természet és a tárgyak pedig valami paradicsomi egységben övezik, s ha kell, figyelmeztetik a könnyen botló embert. Amikor a gazda gyújtogatni készül a komájánál: „Mondom, a csillagok nem láttak semmit — mert talán lepottyantak volna ijedtükben; igaz, Jancsi se látta a csillagokat." De az öreg kőkereszt éppen idejében dől ki ahhoz, hogy észre térjen (Vasárnap délután). Vagy amikor a lány kis híja enged a csábításnak: „. . . a lámpa kiáltva világított s ettől nem tudott egészen egyedül lenni" (A lámpás).

A kötet szerkezete az egyházi év folyamát kíséri végig, ádventtől és karácsonytól halottak napjáig, s ezzel az életet is, születéstől halálig. De itt a halott kistestvérek is mosolyognak — „ezt a szívemben éreztem", „s anyám tett-vett a sírokon, úgy, mint amikor odahaza lefekvés után a mi ágyainkat igazgatta." Nem csoda, hogy a kötet epilógusa nem a halál, hanem a címadó vers nagy vallomása a Szépség-Istenbe elmerülő örökéletről meg a „Jó ember" c. novella hamisítatlan önjellemzése. Mert lehetetlen nem érezni, hogy a madáretetés kedves, ízes tréfálkozása mögött az egyetlen lényeg rejlik: a szeretet. És aki ezt az életművet megalkotta, az joggal írhatta le a befejező sorokat: „Egyszóval nehéz, de felemelő érzés jó embernek lenni, ámbár bőséges jutalom van a virágzó fákban, a környékbeli hűséges gyümölcstermésben, a kiröppenő fiókákban, a dalban, főleg pedig, hogy útmutatást adhattam eme cím eléréséhez embertársaimnak" (330).

S. M.

L'I m p o r t a n t , c' e s t l a m u s i q u e (Milyen fontos a zene!) Cerf, Paris 1977.

Két tanulmányt emelünk ki ebből a gyűjteményből. Az első szerzője: Paul Bardon, 1939-ben született muzsikus családból. Ő maga is elvégezte a konzervatóriumot, és öt éven keresztül hegedűse volt az angers-i szimfónikus zenekarnak. Ez után lett pap. A zenekar tagjaként nem ítéletet kellett mondania a művekről, hanem hűségesen tolmácsolnia őket. Megtanulta, hogy „megharcoljon" egy-egy mű nehézségeivel, s így többször megtapasztalta, hogy amit első hallásra elvetett volna, később kiválónak bizonyult. Ezek a tapasztalatai igen értékes tőkét jelentettek egyházzenei pályafutásán.

Aki komolyan el akarja kötelezni magát a liturgikus zenében — hangsúlyozza —, annak semmit sem szabad „a priori" elvetnie. Feltétlenül rendelkeznie kell a készség, a hajlékonyság, sőt a megbocsátás erényével. Az új műveket nem kell azonnal elvetnie — aki alkot, annak joga van hibázni —, hanem a szerzővel együtt kell gondolkoznia. Nem könnyű ugyanis ma vallásos énekeket komponálni. A zeneszerzőnek szüksége

van bátorságra és szakértők bírálatára. E magatartáson túl Bardon lényegesnek tartja a következő követelményeket: 1) Énekelni kell a **latin hagyomány kincseit:** a gregoriánt és a reneszánsz kor polifón műveit. 2) Ki kell fejleszteni a **liturgikus idők érzékét.** 3) Tiszteletben kell tartani a **zenei követelményeket** (előadás, ritmus, hangszerek minősége stb.). Egy-egy plébánia rendkívüli teljesítményekre képes, ha ezeknek a kívánalmaknak eleget tesz. Egy 500 tagú egyházközség pl. karácsonyra Bach egyik karácsonyi kantátáját adta elő. A plébániai kar hat hónapig tartott próbákat. A plébános talált négy önkéntes szólóénekest. A muzsikusok és a karmester elvállalták, hogy közreműködnek, és ingyen tartanak minden próbát. Íme — mondja az esetről Bardon —, egy kis kalandos kedv, nagylelkűség, tudás és szorgalom létrehozta a kis csodát. Egész sor ilyennek lehetünk tanúi napjainkban az egyházban.

Mit várnak a hívek az egyházi zenétől és kivitelezőitől? Nagyon jól tudjuk — válaszolja a szerző —, hogy az egyház még távolról sem rendelkezik a keresztény nép minden igényét kielégítő zenei repertoárral. A muzsikusok még igen sokat adhatnak az egyháznak. Tevékenységüket, kezdeményezéseiket a papság nem mindig nézi jó szemmel: azt mondják, hangversenyt akarnak csinálni a liturgiából, tehetségüket akarják csillogtatni. Nem számít: feszültségnek mindig kell lennie. Ha a muzsikus igazán szolgálni akarja a liturgiát, meg fogja érteni a zene lelkipásztori jelentését. És minél inkább megérti, annál inkább alkalmazni tudja a muzsikát az adott közösség igényeihez. Az éneknek és zenének ugyanis az a főcélja, hogy kifejezze a közösség hitét, nem pedig az, hogy vallási érzelmeket keltsen. Az igazi katekézisből pl. soha nem hiányozhat az ének. — A zeneszerző alkotása mellett feltétlenül szükség van a közösségi ének vezetésére is. Ez elengedhetetlen egyházi szolgálat.

Bardon röviden kitér a sokat vitatott gitáros misékre is. Miért ne élnénk a mai zenei kifejezésmódnak ezzel a műfajával? Ha valóban jól szerkesztett énekekről van szó, alkalmas dallammal, ha pontos ritmusban játszanak megfelelő felkészülés után, az eredmény pozitív lehet, kifejezheti a fiatalok hitét. — Még egy érdekes javaslatot tesz: miért ne alkalmaznánk a modern liturgikus szövegeket a 16-17. sz. halhatatlan alkotásaira? Ebben az esetben ezeket a klasszikus műveket nem a mise betéteiként „hallgatná meg" a közösség, hanem a liturgia szerves részeként énekelné. — Eszmefuttatását ezzel a vallomással zárja: „Lemondtam a hangversenyekről, de nem mondtam le a zenéről. Az a célom, hogy amikor valaki misére jön, annak ne hallgatója, nézője, hanem ilyen vagy olyan formában résztvevője legyen. Azt kívánom, hogy a zeneszerzők ebben az értelemben dolgozzanak a keresztény közösségek élő zenéjének megvalósulásáért, a papok pedig legyenek tudatában annak, hogy a liturgiában a zene Krisztus üzenetét hordozza."

A másik tanulmány szerzője, Claude Duchesneau 1936-ban született. Már évek óta vezeti egyházmegyéje liturgikus-lelkipásztori tanácsát, s egyben tagja az országos liturgikus központnak. Több évtizedes tapasztalata alapján a liturgikus ének és zene megújítását kilenc feltétel megvalósításában foglalja össze. Míg Bardon inkább az emberből, vallási igényeiből indul ki, Duchesneau elsősorban a liturgiát tartja szem előtt, s annak követelményeihez szabja az éneket és a muzsikát.

1) Tartsuk tiszteletben magát a **liturgikus cselekményt.** Az éneknek az önmagában megálló szertartást kell követnie, kifejeznie, „elmondania". A liturgia résztvevője nem önmagának énekel, hanem a szertartást énekli! Végső elemzésben a közösség közös hitét fejezi ki.

2) Tiszteletben kell tartani az ének tartalma és a liturgikus cselekmény közötti **kapcsolatot.** Ha egy plébánián ugyanazt az éneket hol bevonulásra, hol áldozás idején éneklik, akkor elveszti liturgikus funkcióját. A helyesen megválasztott énekek nem cserélhetők fel egymás között. A szerző még azt is elképzelhetetlennek tartja, hogy egy gótikus templomban gitáros modern misét énekeljenek, sőt még azt is megkérdőjelezi, hogy pl. Liszt koronázási miséje alkalmas-e a mai liturgiára.

3) Tartsuk tiszteletben a **helyi közösséget.** Egy plébánia összetétele szükségszerűen heterogén. Ez a változatosság megkívánja a liturgikus zene változatosságát is. Ha va-

laki a régi stílust erőlteti, elriasztja a fiatal nemzedéket. De az is tény, hogy a gitáros mise sem vonz mindenkit. Duchesneau óv a „kulturális diktatúrától" is, vagyis hogy a plébánia zenéhez talán egyáltalán nem értő vezetője hatalmi szóval intézze el a zenei kérdéseket. Ugyanakkor figyelmezteti az orgonistákat: tudatosítsák, mennyivel nagyobb lehetőséget biztosít az új liturgia annak, hogy az orgona zenéje szerves részévé váljék a szertartásoknak.

4) A liturgiához **idő kell!** Kell időt találni arra, hogy megmagyarázzák a közösség tagjainak egy-egy ének funkcióját, törvényeit. Keresni kell a liturgia előkészítésének lehetőségeit. Az igeliturgia átelmélkedése közben a közösség tagjai maguk javasolják a megfelelő énekeket. Az a pap, aki mise előtt két perccel üzen fel az orgonistának, hogy mit játsszék, a híveknek pedig alig van idejük megtalálni az utolsó percben bejelentett éneket, azt kockáztatja, hogy plébániáján megöli a liturgiát.

5) Elengedhetetlenül szükséges a közösségi ének **vezetőinek** alapos **kiképzése.** Ennek három területem kell történnie: zenei alapismeretek, a kommunikáció tudománya (kapcsolatok, jelenlét, a csoport vezetése stb.), elméleti felkészültség (a liturgia ismerete, énekrend összeállítása). A francia szerző elismeréssel szól arról a sok ezer énekvezetőről és orgonistáról, akik lelkiismeretesen felkészülve állnak vasárnaponként a közösség elé, és szolgálják a liturgikus cselekményt.

6) A francia liturgikus ének egyik legnagyobb hiánya az **állandóság.** Az embernek szüksége van arra, hogy hitét is az idő és a tér megadott keretei között élje meg. Nem véletlen, hogy milyen időszakban énekelték a hívek a Roratét, a Victimae Paschali-t vagy a Veni Sancte Spiritus-t. Az ének az ünnepet jelképezi, elhelyezi az embert az ünnepben, vagy magát az ünnepet helyezi az emberbe. Duchesneau emlékeztet a rádió vagy tévé zenei szignáljaira és a velük járó képzettársítás jelentőségére. A folyton változó énekek pillanatnyi élményt keltenek. Az állandóság, a liturgikus énekek szabályos visszatérése viszont elmélyíti az emberben az ünnepek misztériumának élményét. Ezek a visszatérő énekek a legalkalmasabbak az egész közösség „átmelegítésére". Ez által lesz a közösség egy szív, egy lélek.

7) Meg kell találni a helyes egyensúlyt a liturgikus zene és a modern muzsika kényes kérdésében. Ha az egyház valóban „meg akar testesülni" ebben a világban, nem mellőzheti a modern stílusú zeneműveket. A probléma csak az, hogy ezek ezerfajta stílusban és műfajban virágoznak, s szinte kivétel nélkül tiszavirág-életűek. A liturgia viszont ilyen kérdéseket vet fel: vajon használható-e istentiszteleti célokra az a muzsika, amelyre táncolnak, amely mellett szórakoznak, vagy amit munka közben félfüllel hallgatnak? Taizében megforduló fiatalok gyakran mondják, hogy nagy lelki élményt jelentett nekik az ősi zsoltárok és a klasszikus dallamok közös éneklése. Mélyebbet, mint amit bizonyos modern zene nyújthatna. Ezek a fiatalok a liturgikus zene sajátos voltáról tesznek tanúságot. A liturgikus éneknek többet kell jelentenie, mint egyszerű együtténeklést, az Úr dicséretét; ki kell fejeznie annak az Életnek énekét, amelyet egy Másiktól kaptunk azért, hogy bekapcsolódhassunk a vele megélt közösség egyetemes szimfóniájába. — Végső elemzésben komoly szakembereknek kell eldönteniök: a modern „könnyűzene" mely darabjai ütik meg a liturgikus zene mércéjét.

8) A francia liturgikus zene fejlesztésén számos szakember dolgozik. Lille-ben és Lyonban, valamint több egyházmegyei iskolában folyik a helyi énekvezetők és orgonisták képzése. Duchesneau elsősorban ezek összehangolását és **országos terv** kidolgozását sürgeti.

9) Befejezésül a francia muzsikus ezt javasolja: a liturgikus ének megújításáért forduljanak a francia **népének** kincsei felé, és alkalmazzák azt a jelenlegi igényekre. Ebben látná a francia liturgikus ének és zene jelenlegi válságának megoldását.

Zárszavában megismétli: az alapelvek tiszteletben tartása mellett helyet kell hagyni a jogos pluralizmusnak. Az Egyház így folytathatja kétezer éve zengő istendicsérő énekét, és vallhatja meg hitét az örök liturgia ünneplésével.

Puskely Mária

HALOTTAINK

Pintér Sándor 1978. nov. 15-én New Orleans-ban (USA). Disszertációját Prohászka lelkiségéről írta 1962-ben (59,35)

P. Németh Luciusz OFM 1979. jún. 16-án Roeblingben (USA)

Oroszlány György lekéri (ČSSR) plébános júl. 9-én. Szülőhelyén, Ipolynagyfaluban temették (62)

Ádám József, Joliet város (Illinois, USA) Szent István Király templomának plébánosa, aug. 13-án (64,37)

Varga József szept. 14-én San Bernardino-ban (Kalifornia, USA)

Farkas Jenő albári (ČSSR) plébános. Szülőhelyén, Szencen temették szept. 21-én (57)

Keleti Kálmán ny. plébános dec. 11-én Pécsett (89,67)

Márton József ny. esperespléb. dec. 17-én. Mezőfényen (Erdély) temették

Braun István mérai plébános dec. 18-án. Hercegkúton temették

Talabér György dec. 20-án Portage-ban (USA), egy hónappal aranymiséje előtt

Lugosi Imre plébános **1980.** jan. 7-én Szigetmonostoron (50,23)

Dr. Hauler Pál volt szilágysomlyói esperespléb. jan. 9-én Nagyváradon (84,60)

Balázskövi József SDB Rosemeadben (Kalifornia, USA) jan. 16-án. Rendtársai Budapesten az alkantarai Szt. Péter templomban közösen miséztek érte (77,57,49)

Petrezséi János ny. udvardi esperespléb. Érsekújvárott. Ipolynyéken (ČSSR) temették jan. 25-én (84,59)

Bagossy László ny. dorai esperesplébános jan. 26-án (78,56)

Schelch János tb. esperes jan. 28-án. Nagyharsányban temették (70,44)

Juhász József ny. lelkész Győrött febr. 2-án (54,29)

Radnóczi Ernő ny. büki esperespléb. febr. 5-én Szombathelyen. Bükön temették (77,51)

P. Fehér Tamás OCist. Dallasban (USA) febr. 5-én (69,48,42)

Kisteleki Antal c. prépost, pléb. febr. 12-én. Székesfehérvárott temették (68,44)

Dr. Kovács János P. Teofil OCD Budapesten febr. 17-én. Farkasréten temették (65,40)

Erdőssy Gyula tb. kanonok, vasmisés febr. 18-án Székesfehérvárott (88)

Kovács József szögligeti esperespléb. febr. 24-én (60,37)

Szita József ny. szegedi hittanár márc. 1-én Székesfehérvárott (76,51)

Dr. Semptey László budapesti érseki helynök, kanonok, zuglói apátpléb. márc. 3-án. Az esztergomi bazilika kriptájába temették (72,48)

Dr. Csapkay István Mátyás O. Praem. márc. 4-én. Győrött temették a bencések kriptájában (59,39,34)

Tutzai Imre gércei plébános márc. 5-én (45,21)

Horváth Lajos győri kanonok márc. 7-én

Dr. Tajti Lajos kanonok, jászberényi apátpléb. márc. 7-én tragikus hirtelenséggel. Az egri bazilika kriptájába temették (68,43)

Halmosi Béla káplán tragikus hirtelenséggel Budapesten. Szülőfalujában, Hugyagon temették (61,36)

Hajdu István ny. vácegyházmegyei plébános (68,42)

Bizják László érseki tanácsos, esperespléb. Mátranovákon temették (61,38)

Szuvák József, a hajdúdorogi egyházmegye elsőként szentelt papja, vasmisés Bujon. Márc. 10-én temette Timkó Imre püspök (90,66)

P. Pálfalvi Károly Henrik győrasszonyfai és tápszentmiklósi pléb. márc. 12-én. Győrött temették (51,32,27)

Barta Flóris József OCist. márc. 17-én. Zircen temették (73,56,49)

Máté Miklós ny. esperespléb. márc. 19-én Székesfehérvárott (75,50)

P. Németh Károly SJ a pannonhalmi szoc. otthonban márc. 24-én (89,63,66)

Vörös István érs. tanácsos, fajszi plébános márc. 23-án. A székesfehérvársóstói temetőben temették (64,37)

Sipos József Kajetán ferences márc. 25-én. Pannonhalmán temették (65)

Vörös László ny. plébános márc. 29-én Balatonlellén (73,47)

Dr. Pápai János pápai kamarás, ny. szentkirályi pléb. ápr. 2-án. A szombathelyi székesegyház kriptájába temették (82,56)

Tamás Imre János zalaháshágyi plébános, a pusztacsatári kegyhely gondozója ápr. 4-én. A soproni Szt. Mihály temetőben temették (77,55)

Iharos Ferenc ápr. 9-én Heidelbergben (71,44)

Mátai Tóth József békéscsabai apátplébános. Ápr. 19-én temették (67,41)

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

P. SZIEGL ANDRÁS MÁRIA kartauzi
(1897—1979)

„Mint hű kartauzi gyermeki odaadással szolgált a végsőkig Urának, Krisztusnak" — mondja búcsúztatója.

1897. ápr. 28-án született Kisbudméren. Pécsett tett érettségit, tisztként szolgált az első világháborúban, majd a teológia elvégzése után 1923. júl. 1-én ugyancsak Pécsett szentelték pappá. Néhány évi egyházmegyei működés után szerzetesi hivatás ébredt benne. 1929-ben belépett a ferencesekhez; de már két év múlva, 1931-ben, a Düsseldorf melletti Hain kartauzi kolostorában találjuk. 1932. febr. 1-én öltözött be a „fehér barátok" csuhájába. 1937. febr. 2-án tett örök fogadalmat.

„Buzgóbban keresni Istent saját bensőnkben, készségesebben megtalálni és tökéletesebben bírni Őt" — ezt a célt jelöli ki a rendalkotmány a kartauzi szerzetesnek. P András nagyon szerette a visszavonultságot. Remeteségében (a kartauziak különálló házikókban laknak), mint minden kartauzi lakásban, két szoba volt: a dolgozószoba, amely az „Ave Maria" névre hallgat, mivel valahányszor a szerzetes belép ide, térden állva egy Üdvözlégyet mond, és a tulajdonképpeni cella, a „kubikulum", ahol imádkozik, étkezik és alszik. Kis műhely egészíti ki a ház berendezését és egy folyosó ráccsal; ide teszi be mindennap a testvér az ennivalót. Az étrend bizony szigorú. Reggeli nincs, a vacsora az év nagyobbik részében kenyér egy kis vizes borral; ádvent és

nagyböjt alatt tilos a tej, sajt és vaj; húst sohasem esznek, még ha betegek sem. A hét egyik napján, általában pénteken, ha egészségük megengedi, kenyéren és vizen böjtölnek. A napi főétkezés azonban bőséges, és a barátok általában magas kort érnek meg, mint P. András is.

A napi konventmisén és a zsolozsma főbb hóráin a templomban közösen vesznek részt. Mindent énekelnek. A kis hórákat és a kompletóriumot, a nagy ünnepek kivételével, cellájukban recitálják, de ugyanúgy, mintha a templomban lennének. Tehát a zsolozsma mindig megőrzi liturgikus és közösségi jellegét. A matutinumot éjszaka végzik. Ez az éjszakai istenszolgálat kb. 3 óra hosszat tart. Viszont este 7 óra körül fekszenek, és nem kelnek túlságosan korán.

Ezt a szigorú életmódot P. András számára még nehezítette szívbaja és egy megmagyarázhatatlan eredetű, makacs bőrbetegség. Isten mégis megengedte neki, hogy magas kora ellenére majdnem utolsó napjáig (1979. márc. 28-án halt meg) részt vehetett még az éjszakai officiumban is.

Cellájában a szabályok szerint elmélkedésnek, lelkiolvasásnak, imádságnak szentelte magát. 2—3 óra hosszat fizikai munkát végzett: takarítás, kertrészének művelése, favágás, asztalosmunka stb. Vasár- és ünnepnapokon a rekreáción találkozott rendtársaival. Azonkívül hetenként hosszabb sétát tettek együttesen a kolostoron kívül, lelki beszélgetést folytatva.

1950-ben a svájci La Valsainte kolostorba helyezték. Később, amikor 1964-ben a haini kartauziak átköltöztek az új kolostorba Marienauban (Seibranz mellett, Allgäu), ide került vissza, és itt élt haláláig.

A kartauzi lelkületet az egyszerűség jellemzi, amellyel hagyja, hogy Isten a magányban birtokba vegye lelkét. De a szemlélődő és imádó magány csendjében nem lesz hűtlen az embercsaládhoz. Szerepe a Titokzatos Testben olyasmi, mint az ereké, amelyek csendes, rejtett munkával, de szüntelenül közvetítik az éltető vért minden szervnek. „Ha igazán ragaszkodunk Istenhez, nem rekedünk meg önmagunkban, hanem ellenkezőleg: gondolkodásunk és szívünk kitágul, úgyhogy egész kiterjedésében át tudja ölelni a mindenséget és Krisztus üdvözítő titkát. Mindenkitől elkülönülve, egyek vagyunk mindenkivel, hogy mindenki nevében álljunk ott az élő Isten színe előtt" — mondja a megújított szabály.

Tudjuk, hogy P. András — akivel régebben leveleztünk is — szintén megőrizte szívében és imáiban magyar hazáját. Bízunk benne, hogy most már odafönn jár közben értünk.

R.

BUDAY LÁSZLÓ OLIVÉR
(1897—1979)

Szeretett és megyeszerte — saját kívánságára — nem plébános úrnak, sem tanácsos úrnak, hanem csak Laci bácsinak titulált paptársunkkal alighanem minden ismerőse úgy van, mint Kis Szent Teréz ismerősei voltak. Azon gondolkoztak, mit is lehetne följegyezni halála után a kolostornaplóba tetteiről, mivel „semmi különöset nem csinált". Semmi különös nagy alkotás, pl. könyv vagy templomépítés nem maradt Buday atya után sem. „Csak" annyi, hogy betű szerint jó paptestvér volt.

Amikor derecskei káplán voltam, az ottani öt év alatt volt időm átnézni a plébánia irattárát. Ott találkoztam először a Buday-szülők emlékével. Nagyobbik gyermekük, a nagyváradi premontreieknél tanuló Olivér tragikusan meghalt. (László is Váradon volt gimnazista.) Emlékére elhatározták, hogy községük templomában fölépíttetnek egy orgonát. Míg a plébános üdülni járt, a kistisztviselő Buday dr. és felesége a pécsi Angster-cég szakemberével lemérette a kórust. S a következő év, 1910 nyarára már készen is volt az orgona. Kisebbik fiuk ekkor határozta el, hogy pappá lesz, és bátyja emlékére második keresztnévként fölveszi az Olivér nevet is. Talán gyermekfejjel nem határozta el, de későbbi tettei arra vallanak, hogy elhalt testvére iránti kegyeletből is családtagként szeretett minden papot.

1919. jún. 15-én szentelte pappá Széchényi Miklós püspök. Érdekes, hogy egyetlen vele szentelődött évfolyamtársa a később jezsuitává lett Timár Máté volt, évtizedeken át pesti házfőnök és a Jézus Szíve templom gyóntatója.

Káplánkodott Kárászteleken, Váradvelencén, Endrődön. Majd önálló hitoktató volt Békéscsabán. Tanítványai mindenütt rajongásig szerették, levélben és személyesen évtizedek után is fölkeresték. Ez főleg Kárászteleken volt nagy szó. Akkoriban a gyerekeket olyan szegény hegyi falvakban az első tavaszi mezőgazdasági naptól fogva már nem engedték iskolába. Sáros időben pedig a kövezés nélküli utcácskákon „gólyalábakon" közlekedtek. Laci bácsi kedvéért a hittanórákra mégis elkunyerálták magukat a kisiskolások.

11 évig Újirázon, majd 5 évig Gyomán, 14 évig Mezőpeterden volt plébános. Az utóbbi helyen olyan szegénységben élt, hogy mivel szívbaja miatt heti két napra amúgyis „ágyfogságra" volt ítélve, nem fűtött, látogatóit is télen ágyban fogadta. — 1966-ban nyugdíjasként visszatelepült szülőföldjére, Derecskére. Ott is örömmel fogadta paptársait, nyáron szívesen ment kisebb helyettesítésekre. Egyénisége derűt, optimizmust sugárzott, élveztük jó humorát.

Gyémántmiséjére készülődött Máriapócsra, már gondosan sajátkezűleg meg is írogatta rá a szentképeket, amikor jún. 2-án, pünkösd vigiliáján szentmiséje után rosszul lett. Az orvos végelgyengülés tüneteit állapította meg. Egy héttel gyémántmiséje előtt, jún. 8-án hajnalban hunyt el. 11-én temette püspöke a családi sírboltba. 24 paptársa kísérte ki.

Egyházmegyeszerte tudták, hogy ő a legszegényebb pap. De azt is, hogy sehol olyan arany dolga a káplánnak nem volt, mint Gyomán az ő keze alatt. Ezt a másokért élő, mindig mosolygós és kedves szívet ajánljuk paptestvérei imáiba.

Dr. Lotz Antal

DR. HAULER PÁL
(1894—1980)

Nagymajtényban született 1894. dec. 30-án. Iskoláit Szatmáron végezte. Az ottani szeminárium szokása szerint a májusi ájtatosságokon a teológusok prédikáltak. A kispapok döntötték el, ki beszélt legszebben. A legjobb szónok 30 aranykorona jutalomban részesült. E díjat Haulernek ítélték évfolyamtársai.

Jászóra jelentkezik. Premontrei szeretne lenni. Az egyházmegye azonban nem engedi el. Ekkor Nagyváradra kéri felvételét. Ott is szentelik 1920-ban.

Kárászteleken, majd Vándorolasziban káplán. Innen a teológiára megy spirituálisnak és tanárnak. Plébánosnak Szilágysomlyóra kerül. Ír egyházi és politikai lapokba. Katekizmust ad ki. Szilágysomlyóról Váradra helyezik, itt az orsolyiták lelkésze lesz. Innen Belényesre kerül esperesplébánosnak, és vezeti az ott kettészakadt egyházmegyei részt. Hat évi kényszertávollét után nyugdíjba megy szülőhelyére. Végül ismét sikerül Váradra jönnie, újból az orsolyita templom lelkésze. Lassan ágynak dől, és húgának adott házában jan. 9-én meghal. Kívánsága szerint hazaviszik szülőfalujába. A nagymajtényi templomban ravatalozzák fel, amely az egyházmegye harmadik legnagyobb temploma. A családi kriptába temetik.

Confrater

KÉT SZLOVÁKIAI PAPTESTVÉR

Rövid időn belül két érdemes papját veszítette el a nagyszombati egyházmegye. Egyiknek sem volt ember adta címe, rangja, csak Krisztustól az egyházi rend szentségében kapott kitüntetésüket viselték hűségesen: papok voltak, szolgálatot teljesítettek.

Oroszlány György 1917-ben született Ipolynagyfaluban (ČSSR). Utolsó működési helye Lekér volt. Itt plébánoskodott 1964-től 1979. júl. 9-én bekövetkezett haláláig. Valódi „igazhitű" pap volt. Autót nem használt. Kerékpárja javítása közben kapott szívinfarktust, és a kórházban meghalt. Lekéren az engesztelő szentmisét Dr. Gábris Gyula

püspök mondta, a szlovák homíliát dr. Jan Fratrič lévai esperes, a magyart Kuzma József nemesoroszi plébános. A templomi beszentelés után az osztálytársak nevében Harsányi Gyula prelátus, szenci plébános búcsúztatta. Ötven paptestvér és a hívek sokasága volt jelen. Földi maradványait ezután szülőfalujába szállították, s ott helyezték nyugalomra júl. 12-én. Ott Mészáros Árpád ipolyhídvégi plébános mondott búcsúztatót.

Utolsó hozzám küldött levelében (1977 karácsonyán) ezeket írta: „Valakitől búcsúzáskor mindig ezt is hallottam: legyen vidám. Mikor ugyanezt mondtam egy másik embernek, így szólt: Igen, ha az ember jó, akkor boldog is. Hát ebben az értelemben kívánom a te boldogságodat is." — Oroszlány György jó ember volt, jó pap volt. Kívánjuk neki imádságos lélekkel az el nem veszíthető örök boldogságot.

Farkas Jenő albári plébános 57 évesen hunyt el. Gyászjelentésén mottóként „Hazafelé" c. versének sorai állnak: „De menni kell az úton felfelé, — Az örök fény, az örök csend felé." Most ő is elment Jézusához, akihez a többszörös betegség és meg nem értés keresztjét hordozva, mindig vágyakozott. A temetési szentmisét és beszentelést az albári templomban végezték, holttestét ugyanaznap, 1979. szept. 21-én szülőfalujában, Szencen hantolták el. Fájdalmaktól megtört édesanyja is ott állt papfia koporsója mellett. Végső búcsúzásul „Szeretet" c. versét mondták el sírja mellett. Farkas Jenő ugyanis költő is volt, szlovák és cseh nyelvből sok műfordítást is végzett. Két önálló verseskötete is megjelent. Most imént említett verséből, 1Kor 13 parafrázisából idézünk néhány sort:

A próféták szava
egyszer véget ér, elhalkul,
akár a tóba hajitott kavics-rajzolta fodor.
Nyelvem alatt a szép szó semmivé lesz,
a tudományom füsthöz és pernyéhez
lesz csak hasonló, s újat már nem épít,
észrevétlenül, csendben elenyészik, —
mit most ismerek, széthulló cserép,
s prófétálásom cserépcsörrenés.

De ha eljön a nagy Tökéletesség,
elhallgat majd a cserépcsörrenés.
. . . hogy itt állok a férfikor delén,
szerte szórok most, bizony szerte én
mindent, mi megcsalta a gyermeket . . .
Már int felém a távolból,
és érzem, közeleg a Szeretet.

Kovács Vencel

DR. BEÖTHY ISTVÁN
(1882—1979)

A biharmegyei Tenkén született 1882 július 20-án. Teológiai tanulmányait Veszprémben és Bécsben végezte. Az áldozópapi rendet is Bécsben kapta meg 1905 július 14-én, s később ugyanitt szerzett hittudományi doktorátust. Felszentelése után Zalamerenyén, Murakereszturon káplán, 1907-től a veszprémi szemináriumban prefektus, teológiai tanár, majd vicerektor. 1919-től Sümegen plébános és kerületi esperes, közben zsinati vizsgálóvá és somogyvári c. apáttá nevezik ki. 1935-ben a Székeskáptalan kanonokja lesz. Ezután 44 évig az egyházmegye központjában, Veszprémben különböző felelős tisztségeket visel mint szentszéki bíró, szemináriumi rektor, somogyi főesperes, a székesegyházi plébánia vezetője, székesegyházi főesperes, pápai prelátus, hitoktatási felügyelő, majd haláláig a Püspöki Szentszék és az Egyházmegye Nyugdíjbizottsága elnöke, a Székeskáptalan nagyprépostja s főpásztorának provikáriusa. Élete utolsó hónapját töltötte csak meggyöngült egészségi állapota miatt a székesfehérvári Papi Otthonban.

Megboldogult testvérünket hetvenöt esztendős papi működése egész idején Krisztus ügye iránti buzgóság lelkesítette, s ezért vállalkozott még késő öregségében is szívesen minden lelkipásztori kisegítő szolgálatra. Nagyon szerette a gyermekeket, a fiatalságot. A hitoktatás mindig szívügye volt. Anyagilag is sok templomot részesített támogatásban, legutóbb a veszprémi székesegyházat ajándékozta meg egy új haranggal. Nevéhez fűződik a veszprémi Gizella-kápolna s a Szentháromság-szobor korábbi restaurálása is.

Kivételesen hosszú életét fegyelmezett életvitelének köszönhette. Minden nap két—két órát sétált délelőtt és délután. Csak az utolsó években csökkentette ezt egy—egy órára, de azt sem télen, sem nyáron, sem esőben, sem hóban el nem mulasztotta. Megtörtént, hogy a már kilencven éves aggastyánt sétája közben főpásztora autóba ültette, hogy a várhegy kapaszkodójától megkímélje. Amikor a püspöki székház előtt kiszállt a kocsiból, újra leballagott a városba, hogy a kiszabott sétából semmi el ne maradjon.

Sokszor elmesélte papi körökben egyik humoros élményét. A várkilátónál megkérdezték tőle a turisták, hogy milyen templom látszik a város nyugati szélén? „Ott vagyok én káplán" — mondta, mert rendszeresen kisegített azon a plébánián, s ha úgy adódott, még a motorkerékpár hátsó ülésére is felkapaszkodott 80—85 éves korában. „No, ennek a vén papnak is sok lehet a füle mögött, hogy még mindig káplán" — mondta félhangosan az egyik turista. Azt persze elhallgatta a „vén káplán", hogy prelátuskanonok és a székeskáptalan nagyprépostja.

Évről évre megünnepelte az „érettségi találkozót" egyedül, egymaga, hiszen hajdani osztálytársai már rég elhaltak mellőle. Hosszan adorált a piaristák egykori templomában, majd engedélyt kért a hajdani piarista gimnázium igazgatójától, hogy körülnézhessen néhai osztályában. A diákok szeretettel köszöntötték, virággal kedveskedtek neki, s ő boldogan mesélte környezetének kedves élményét.

Szinte élete utolsó hónapjáig naponta meglátogatta a megyei könyvtárat, átlapozta a napilapokat, folyóiratokat. Minden érdekelte. Provikáriusi hivatalát az utolsó percig lelkiismeretesen ellátta. Környezete sokszor biztatta: vigyázzon magára, hogy megérje a százesztendős kort. Az utolsó heteiben egyik látogatójának tréfásan mondta: „lőttek a száz esztendőnek". 98. évében halt meg, 1979. okt. 4-én.

Az egész város tisztelettel övezte, s temetésén több mint száz pap és sok-sok hívő búcsúztatta az ország legöregebb papját.

Horváth József

KŐNŐZSI BÉLA REGINALD OSB
(1915—1979)

A felvidéki Ebed községben született 1915. márc. 2-án. Középiskoláit a komáromi bencés gimnáziumban végezte, s érettségi után jelentkezett noviciusnak Pannonhalmára. Teológusnak készült. Teológiai tanulmányait a Prágai Hittudományi Főiskolán végezte 1935—39 között. 1939-ben szentelték pappá, és mindjárt Pannonhalmára került hitoktatónak. Egy év után Celldömölkön folytatta ezt; majd 1941-ben Kajárpécre került plébánosnak, ahol egészen 1973-ig működött. Ekkor fokozódó vesebaja miatt kérte, hogy Pannonhalmára jöhessen. Egy évig mint tóthegyi lelkész működött, aztán nyugalomba ment. Mivel betegségének fokozódása miatt állandó ápolásra és kiszolgálásra szorult, 1976-ban átkerült a Szociális Otthonba.

Egész életére legjellemzőbb volt a csendes szerénység, a néha már túlzott igénytelenség, ami betegségéből kifolyólag önmaga külső elhanyagolásáig ment. Ugyanakkor azonban ugyanazzal a csendes szerénységgel és kedves mosolyával kész volt minden munka ellátására, amit egészségi állapota megengedett. Még itt Pannonhalmán is rengeteget segített azzal, hogy jegyzeteket, káptalani szövegeket gépelt nagyon szépen és pontosan.

Megható volt látni, amint szinte élete utolsó percéig minden reggel beteg lábával végigcsoszogott a folyosón, ki az oltárhoz, hogy bemutassa szentmiséjét. Mikor egyik rendtársa, gyengülő egészségére és figyelmére hivatkozva, kíméletből rá akarta beszélni, vegyen inkább részt az otthon lakóinak közös koncelebrációs miséjén, ezt felelte: „Én a szentmisére mindig a legnagyobb gondot fordítottam, nem kell félnem, hogy talán elhibázok benne valamit."

Ápolói is nagyrabecsülték és szerették. Soha nem okozott nekik gondot külön kívánsággal vagy igénnyel. Szerény, szinte félénk magatartásával mindenkivel megszerettette magát.

Halála előtt pár nappal étvágytalanság lépett fel nála. Azt hitte: gyomorrontás. „Majd kikoplalom" — mondta egyszerűen. Senki sem gondolt közvetlen életveszélyre. Mikor este a nővér bement hozzá, hogy éjszakára még injekciót adjon neki, már holtan találta. Halálának közvetlen oka a vesebajból fakadó keringési elégtelenség volt. Így szinte észrevétlenül halt meg 1979. ápr. 24-én. Még ezzel sem akart senkinek terhére lenni.

Confrater

VÉRTES GYULA AMAND OSB
(1917—1979)

Enyingen született 1917. szept. 27-én. Középiskolai tanulmányait a VI. elemi után kezdte csak meg pápai gimnáziumunkban. Itteni érettségije után 1937-ben lépett a rendbe. Földrajz—természetrajz szakból készült fel a tanári pályára. 1943-ban szentelték pappá. Utána Győrszentivánba került segédlelkésznek, ahol egy évig dolgozott. Mikor 1945-ben megalakult Csepelen a bencés gimnázium, ide került tanárnak, egészen az 1948-ban bekövetkezett államosításig. Ekkor a székesfehérvári egyházmegye vette szolgálatába. 1948-ban Csobánkára került segédlelkésznek, ahol főleg a Prohászka Hadiárvaház növendékeinek lelki gondozását végezte. 1950-ben rövid időre Fertődre került. Szeptemberben újonnan induló győri gimnáziumunk tanára lett, közben egy évig a győri szemináriumban is tanított. Egészen betegsége elhatalmasodásáig működött itt. 1976-tól már betegállományban élt Győrött, míg 1978-ban be nem kellett költöznie a pannonhalmi Szociális Otthonba.

Nagy tudású és nagyon lelkiismeretes tanár volt. Növendékei nagyon szerették. Külső megjelenésében is mindig finom eleganciára és tisztaságra törekedett. A hanyagságot a gyerekek munkájában sem türte. Világos és pontos ismeretek átadására törekedett. Szeretett utazni, főleg a híresebb külföldi zarándokhelyeket kereste fel. Növendékeit is gyakran vitte kirándulni, mindig alapos felkészítés után.

Fizikuma nem volt erős, ezért már gyerekkorában kissé túlzott félelemmel vették körül szülei. Magatartásában is mindig ez a csendes finomság, néha szinte finomkodás jellemezte.

A gyógyíthatatlan súlyos kór agyvelejét támadta meg, és lassú, de egyenletes és megállíthatatlan rombolást vitt végbe benne. Állapotát türelemmel és áldozatos megadással viselte. Utolsó idejében már szinte teljesen magatehetetlen és apatikus volt. Csendes halála a jó Isten irgalma volt vele szemben.

Emléke mint jó tanáré, diákjaiért élő nevelőé és nemes, tisztalelkű papé mindig ott fog élni mind volt növendékei, mind rendtársai emlékezetében.

Confrater

DR. PÁKOZDY JÓZSEF egri kanonok, c. apát
(1912—1979)

Kedves városában, Egerben hunyt el 1979. jún. 2-án. Nagyon felkészült a halálra. Sok év óta várta már. Nem egyszer nézett szemébe súlyos műtét, életveszélyes betegségek alkalmával. Betegségeit, szenvedéseit türelemmel, csöndes mosollyal, megadással viselte el.

Szegénysorsú vasutas szülők gyermeke volt. A családi fészekből hatan kerültek ki: három fiú és három leány. Egyik nővére, aki akkor már éveken át volt tanítóképzőintézeti tanárnő, mint szerzetes a kínai misszióba ment el. Ma Taiwanon él.

Tanulmányait Egerben végezte. Mint fiatal káplán sok helyen és sokféle beosztásban működött. Volt lelkipásztor, tanított, szerkesztett lapot. Kongregációs beszédeit a Korda kiadó jelentette meg.

A háború alatt mint tábori kórházi lelkész szolgált ismételten. Ezekben az években békét hirdető és váró rádiójátékai többször hangzottak el a budapesti adó hullámhosszán. Sokat írogatott egyházi lapok, főképp a Papi Lelkiség hasábjain. Szentbeszédei gyakran jelentek meg az „Evangélium" számaiban.

1942-ben került Egerbe mint egyházmegyei főszámvevő. Közben segédlelkész, tanulmányi felügyelő, hittanár, majd a Szent István kollégium igazgatója. 1948-tól főszentszéki jegyző, érseki levéltáros. 1959—1964-ig irodaigazgató, 1959-ben c. apát, 1966-tól kanonok, 1972-től főszentszéki elnök.

Minden beosztásában nagyon szerette és támogatta paptársait. Készségesen állt mindenki rendelkezésére. Öreg paptestvéreinek sokszor volt segítő barátja. Tudott szellemesen társalogni, bár természetében volt bizonyos komorság. A hibákat jól látta és megbírálta.

Mint papnövendék, majd mint fiatal pap sikerrel verselgetett. Éveken át volt főszékesegyházi szónok. De örömmel és gyakran vállalt szentbeszédet, bárhová hívták: akár városok szószékein, akár kicsiny falvak búcsúin, ünnepi események alkalmával vagy lelkigyakorlatokon.

Szép csendesen búcsúzott el mindenkitől és mindentől. Halála előtt három nappal még szentszéki gyűlésen elnökölt. Azután szentségekkel ismételten megerősítve, megbékélve, érett gyümölcsként hullott Isten kezébe.

Temetését június 7-én Kovács Endre egri segédpüspök végezte az egyházmegyei papság nagy részvételével. Az egri székesegyház kriptájában helyezték nyugovóra.

Osztálytárs

DR. SUSÁNYI P. SEMJÉN OFM
(1917—1979)

„Gazdag életét, apostolkodásának szép emlékét kegyelettel őrzik a gyermekek, a gimnazisták, felsőbb iskolások, akiket tanított; a betegek, akiket kórházakban, otthonokban fáradhatatlanul látogatott; a magukra maradottak, akiket vigasztalt; a rendtagok, akiknek teológiai és énektanáruk volt; végül az Országúti Ferences Plébánia, ahol — míg betegsége engedte — mint lelkipásztor, gyóntató, karnagy, kántor munkálkodott." Így olvastuk gyászjelentésén. Íme egy tevékenységben igen-igen gazdag, sokoldalú papi élet!

Kérdés, melyikben volt a leggazdagabb és legeredetibb? Miben nyújtott legtöbbet a híveknek, a kortársaknak és az utódoknak? Úgy véljük, az egyéni lelkipásztorkodásban, amikor személy találkozott a személlyel, egyén a kisközösséggel. Szülők lelkiatyja és barátja, gyermekeik hitoktatója és esketője papja, unokáik megkeresztelője volt. Énekkarok, egyesületek, családlátogatások, magánbeszélgetések jelentették lelkének legnagyobb örömét. A felkeresett otthonokban gyakran talált rendezetlen házasságokat. Kellemes, erőszakmentes modorával észrevétlenül vezette őket az esküvői oltár felé.

Valláskülönbség nélkül látogatta és tisztelte, segítette és szolgálta a hivőket és nem hivőket, katolikus és nem katolikus családokat, református papi otthonokat. És mindezt húsz évvel a zsinat előtt.

„Ha valaki beteg lett, ha valaki kórházba került, ha valaki a front napjaiban megsebesült, ha valaki meghalt, ott nyomban megjelent egy barnaruhás" — írja egyik orvos barátja. És ez Semjén atya volt.

1956 nehéz éjszakáit az esztergomi városi kórházban egy kórágyon töltötte, hogy azonnal segíthessen a bajba jutottakon és az Élet Kenyerét éhezőkön.

Rejtett munkáját mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a lipótmezei ideggyógyintézet betegeit 17 éven át gyakran látogatta és lelkileg erősítette.

Fiatalabb éveiben egyesek kérték és figyelmeztették, fékezze magát munkálkodásában, mert széteső emberré válik, tevékenységének sokrétűsége a mélység rovására megy. Idősebb korában pedig azt is mondogatták neki: vigyázzon, mert fizikuma felmondja a szolgálatot. Ő csak így válaszolt: „Mit tegyek, amikor annyira szeretem az embereket?"

A világba kiszorult paptestvéreivel is tartotta a kapcsolatot, s anyagiakban is szívesörömest támogatta őket.

Temetésén egy házaspár odalépett idős édesanyjához és megköszönte, hogy a front után, a ninccsel küszködő hetekben befogadta négy gyermeküket, akiket akkor a most ravatalán fekvő papfiú vitt magával az éhező fővárosból vidéki otthonukba.

Huszonegyen koncelebráltunk lelke üdvéért. Az evangéliumból az utolsó ítélet mércéjének leírását olvasták fel (Mt 25), amely Semjén atya életére a legjellemzőbb volt. Erősen reméljük, hogy elsősorban ez biztosítja számára az örök boldogságot is.

Confrater

DR. OPPERMANN JÁNOS BALDUIN cisztercita
(1902—1979)

A boszniai Bosna-Brodban, még az osztrák-magyar monarchia területén született 1902. máj. 7-én. Családjából hozta magával a horvát nyelv ismeretét, a szláv kultúra iránti érzékét, ami alapja volt a szlavisztika iránti későbbi tudományos érdeklődésének. A monarchia közéleti légköréből, a „sokfajta nép" bár súrlódásos, mégis kiegyensúlyozott együttéléséből pedig azt a szenvedélymentes patriotizmust, amivel a közös haza népeinek érdekeit értékelte és megértette. 1918-ban lépett a ciszterci rendbe, és 1925-ben történt pappá szentelése után 1926-ban fejezte be tanulmányait a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. Doktorátusa mellett magyarból és latinból szerzett középiskolai tanári oklevelet, de az indogermán nyelvészettel való foglalkozása egyre inkább a szlavisztika felé sodorta. Nyelvi készsége és egyre elmélyülő érdeklődése a tudományos pálya felé vonzotta. Elöljáróinak akaratából azonban középiskolai síkon maradt. Néhány évig a rend budai gimnáziumában tanított, majd 1934-től az államosításig Pécsett volt a rendi gimnázium tanára. Utána több lelkipásztori állomáshelyen dolgozott a pécsi egyházmegyében, egészen haláláig. Utolsó munkahelyén, a Pécs-bányatelepi plébánián, mint sokra értékelt, a városban mindenki által tisztelt, az egyházmegyei hatóság részéről nagyrabecsült lelkipásztor állt helyt kápláni minőségben. Súlyos, de rövid betegség után halt meg Pécsett 1979. szept. 6-án.

Ha az elmondottakhoz hozzávesszük szerzetespapi egyéniségének buzgóságát, csendes szerénységét, hallgatag csendszeretetét, egyszerűségét és mindvégig széleskörű tudását, nagyfokú munkabírását, akkor felvázoltuk egyéniségének jellemző vonásait. Csak még azt a jóságot kell hozzáadnunk, amit fenntartás nélkül pazarolt diákra és felnőttre egyaránt, és amiért mindenki szerette, akikkel az élet egy útra sodorta.

A pécsi megyéspüspök temette és mondta érte a gyászmisét, koncelebrálva számos rendtársával és paptestvérével.

-s -n

KORNYIK KÁLMÁN GELLÉRT OP
(1915—1979)

Gellért atya Vasvárott született 1915-ben. Domonkos lett, majd 1951-ben egyházmegyei szolgálatban állt. Ekkor tűnt fel, hogy nemcsak kitűnő szónok, mert népmissziókat eddig is szívesen és készséggel vállalt, hanem kitűnő hitoktató is. Tatatóváros on még most is emlegetik azt az elsőáldozást, amire Gellért atya készítette fel a gyermekeket. Kár, hogy rövid ideig tehette!

Világi munkakört vállalt, miközben továbbra is Tatán lakott. Először kocsikísérő, majd a borforgalmi vállalatnál dolgozott. Gyenge fizikuma ellenére itt is megállta helyét. Munkájáért több elismerést is kapott. Nyugdíjba vonulása után azonnal jelentkezett a plébánián, hogy most már szívesen segít. Több mint húsz év után ismét szívvel-lélekkel pap lehetett. De pap volt ő addig is. Ismét örömmel prédikált. Reggel korán jött a templomba, és készült a „Forrás"-hoz, a szentmisére. A lelkiismeretesség természetes volt nála világi munkakörében és papi életében is. Emellett népszerű gyóntató volt. Tréfásan mondogatta: „Szeretem meglovagolni a gyóntatószéket!" Tényleg hosszan ült benne, és nem hiába, mert sokan fölkeresték.

A világ kitüntetésekben és oklevelekben adta meg Gellért atyának az elismerést, az Úr pedig megpróbálja azt, akit szeret, hogy szeretetére méltó legyen. Súlyos, fájdalmas betegség látogatta meg: arcüregdaganat, rákos áttétellel, ami egy kicsit arcát is eltorzította. De a fájdalom legkisebb jelét sem mutatta. Mikor érdeklődtünk állapota

felől, mindig elütötte: „kicsit jobban . . . majd jövőre . . ." Pedig már nyelni is alig tudott. De misézni, gyóntatni az utolsó napokban is jött. Ekkor már nehezére esett a beszéd, az igét nem szóval hirdette, hanem jelenlétével és életével. Csendesen, visszavonultan élt, váratlanul halt meg. Életében szerénységével és hűségével tűnt fel. Eszembe jut a keleti ikonok szentábrázolásának szigorú rangsora. De milyen jó Krisztus mellett lenni, még utolsónak is! Gellért atya itt a földön észrevétlenül „utolsó" tudott lenni; ilyen utolsókból lesznek majd az elsők.

1979-ben, egy nappal Gellért-nap után temettük.

-h -ó

KOLBAI JENŐ
(1908—1979)

A székesfehérvári nyugdíjas papi otthon boldog lehet, mert Maximilian Kolbe unokatestvére ott élte le utolsó éveit, és ott is halt meg.

Mikor először voltam nála, meglepett, hogy szobája falán őrzi tisztelettel azt a képet, amelyet egy fogolytársa készített Kolbe atyáról az auschwitzi táborban. Második látogatásom alkalmával már elmondta kérésemre szerényen, hogy kiterjedt családjuk a sziléziai Batzdorfban élt, és Kolbe atya közvetlen rokonai. Az 1800-as évek vége felé átköltöztek Magyarországra, és itt a „Kolbai" nevet vették föl.

Jenő már Magyarországon született, Sopronban. Gimnáziumi tanulmányait is ott végezte. Majd a váci egyházmegyében volt kispap, ott is szentelték föl. 1931-től 1946-ig Monoron, Tiszaújfalun, Fóton, Szolnokon, végül Pécelen működött. Addig is állandóan betegeskedett, bár amellett igen szépen, lelkesen szolgált. Most azonban már nem volt képes tovább lelkészként tevékenykedni, ezért főpásztora 1947-től betegszabadságra, majd nyugdíjba engedte.

Egészen új papi szolgálat, hivatás kezdődik ezzel Kolbai atya életében: a betegek szolgálata. Legjobban ő érti meg lelkivilágukat, aki maga is beteg, szenved, de nem csügged el. — Elsősorban szüleit gondozza, ápolja éveken át betegségükben, de a többi betegre is gondja volt Sopronban és környékén. (Mindezt paptársaitól tudtam meg, mert ő nem szeretett dicsekedni jótetteivel.) A győri püspök, látva buzgóságát, felkérte, hogy szervezze meg a betegek segítését és lelki gondozását. Ezzel igen sok jót tesz Isten dicsőségére.

Hogyan tette ezt?

Sopronban és környékén minden beteget számon tartott. Ahol nem volt ápolójuk, oda állandó gondozókat szervezett be, akik a lelkükről is gondoskodtak. Ő maga állandóan látogatta őket. Vidékre is kijárt. Szinte az egész győri egyházmegye számíthatott rá mint irgalmas szamaritánusra. Vasárnaponként gyalog kiment egy-egy kis elhagyott faluba. Ott misézett, prédikált, és mise végén bejelentette a híveknek, hogy a betegekhez szívesen elmegy, és elviszi az Úr Jézust. Volt is szép eredmény mindenütt.

Tudjuk, hogy Kolbe atyának mennyire szívügye volt a betegek sorsa. Ha kellett, a legdrágább orvosságokat is megszerezte nekik. Ezt tette Kolbai atya is kedves betegeivel. Külföldről orvosságokat szerzett, de pénzt soha nem fogadott el ezért. És mint szent unokatestvére, ő is mindig arra kérte a betegeket, ajánlják föl szenvedéseiket a bűnösök megtéréséért, engesztelésül.

Ide már csak elkészülni jött be az örök életre. Amíg csak bírta erővel, mindennap bemutatta a szentmiseáldozatot; amikor egészen elgyengült, akkor egyik öreg, beteg győri paptestvére segített neki. Végül már nem volt képes erre sem, csak naponta megáldozott. Azt lehetne mondani, hogy ő is éhhalállal halt meg, mert az utolsó 30 napon át jóformán semmit sem evett már. És végezetül még egyet megjegyzek életük végéről, ami közös volt: Ő is nagyon tisztelte, szerette a Boldogságos Szűz Máriát, a szentolvasót élete utolsó percéig imádkozta. Azért azt a kegyelmet kapta, hogy Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén halt meg, mint a vértanú Kolbe atya Nagyboldogasszonykor.

Galamb Imre